

Kwetsbare jongeren tussen Wajong en Wij

Henk Spies en Marianne Coenen

m.m.v. Anke Fokkens en Alaoui Alaoui

Mei 2010

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p. 3
2. Algemene bevindingen uit de gesprekken met jongeren	p. 5
3. Verschillende regelingen, groepen en klantstromen	p. 8
3.1 Verschillende regelingen	p. 8
3.2 Verschillende groepen	p. 11
4. Verdere ontwikkeling van de dienstverlening aan kwetsbare jongeren	p. 17
4.1 Organisatie	p. 17
4.2 Methodiek	p. 19
4.3 Aanbevelingen	p. 21
Geraadpleegde literatuur	p. 22
Bijlage 1: 32 casebeschrijvingen	p. 23
Bijlage 2: geraadpleegde professionals	p. 64

1. Inleiding

In dit verslag worden de resultaten gepresenteerd van ruim 32 gesprekken die gevoerd zijn met kwetsbare jongeren en in enkele gevallen hun begeleiders. De aanleiding van dit project is enerzijds de introductie van de Wet Investeren in Jongeren in oktober 2009 en anderzijds de wijziging van de Wajong per januari 2010. Beide wetten zijn erop gericht om de arbeidsparticipatie van (kwetsbare) jongeren te verhogen. Ook in de regionale aanpak van de jeugdwerkloosheid vormen kwetsbare jongeren een speerpunt.

Bij uitvoeringsorganisaties zoals die verenigd zijn in de werkgroep rond de regionale aanpak jeugdwerkloosheid in de regio Rijnmond hebben deze ontwikkelingen de vraag opgeworpen wat dit alles betekent voor de dienstverlening aan deze doelgroep. Een vraag die daarbij ook aan de orde is, is in hoeverre er verschil is tussen kwetsbare jongeren in de Wajong die onder verantwoordelijkheid van UWV vallen, en kwetsbare jongeren in de WIJ die door gemeenten uitgevoerd wordt, en wat dit betekent voor (al of niet) gezamenlijke dienstverlening.

Het regionaal steunpunt jeugdwerkloosheid heeft daarom opdracht gegeven voor dit project, waarin op basis van 32 gesprekken met jongeren en 14 gesprekken met professionals die met deze doelgroepen werken, een beeld geschetst wordt van wat er nodig is om duurzame arbeidsparticipatie voor kwetsbare jongeren te realiseren.

Jaarlijks ronden in Nederland ongeveer 200.000 jongeren hun opleiding af en stromen de arbeidsmarkt op. De doelgroep kwetsbare jongeren wordt omschreven als (Hans de Boer, 2009):

- 18.000 jongeren die jaarlijks landelijk uitstromen uit de eerste twee jaren van het voortgezet onderwijs (6000), het praktijkonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs (samen 12.000).
- 10.000 jongeren die jaarlijks zonder diploma uitstromen uit vmbo, havo en vwo.
- 6.000 jongeren die jaarlijks niet doorstromen van vmbo naar mbo;
- 8.000 jongeren die jaarlijks uit het mbo uitstromen zonder diploma op mbo-2-niveau.

In dit project hebben we een iets nauwere omschrijving gebruikt, en ons gericht op de meest kwetsbare groepen die zonder intensieve ondersteuning een groot risico lopen om geen duurzame aansluiting op de arbeidsmarkt te vinden; jongeren die tot de doelgroep van de Wajong behoren en zij die daar tegenaan hangen en vaak een belangrijk deel van de 'harde kern' in de WWB/WIJ vormen:

- jongeren uit het praktijkonderwijs
- jongeren uit cluster 4 onderwijs (o.a. gedragsproblemen)
- jongeren uit het speciaal onderwijs cluster 3 (zeer moeilijk lerend)
- jongeren zonder werk of opleiding, met problemen op verschillende levensterreinen en vaak in hulpverlenings- en/of justitiële trajecten.

Er is gesproken met professionals van Jongerenloketten, praktijkonderwijs, speciaal onderwijs (cluster 3 en 4), UWV (arbeidsdeskundigen/reïntegratie), jeugdhulpverlening, Wajong-kenniscentrum Crossover, en het arbeidsdeskundigen kenniscentrum. Jongeren zijn benaderd via grotendeels dezelfde kanalen, aangevuld met outreachend benaderen van kwetsbare jongeren zonder school, werk en inkomen via het jongerenwerk. De gesprekken hebben plaats gevonden tussen december 2009 en april 2010.

In de meeste gevallen is er met de jongeren één gesprek geweest. Het bleek in veel gevallen praktisch ingewikkeld te zijn om op korte termijn afspraken te maken met organisaties om met jongeren uit hun doelgroep gesprekken te voeren. Eén gesprek blijkt in veel gevallen niet voldoende om een beeld te krijgen van een jongere dat goed genoeg is om doelgericht stappen richting werk te kunnen zetten. Het levert uiteraard wel een indicatie op. Anderzijds komt dit wel min of meer overeen met de manier van werken op veel plekken in de keten van werk en inkomen, en kan het beeld dat we schetsen van de jongeren die we gesproken hebben (zie bijlage) beschouwd worden als de informatie aan de hand waarvan in de praktijk meestal beslissingen genomen moeten worden over vervolgacties. We kunnen ook constateren dat we in de gesprekken die we met jongeren gevoerd hebben samen met de ‘reguliere’ professionals, in veel gevallen tot een ander plan komen dan er in praktijk feitelijk gemaakt wordt. Deze verschillen zijn terug te voeren op allerlei zaken, variërend van (niet) beschikbaarheid van passend aanbod tot visie op klanten (jongeren) en op de eigen rol.

Met dit verslag hopen we een beeld te schetsen van de kwetsbare jongeren waarover het beleidsmatig gaat, en hopen we een aantal vragen op te roepen en (aanzetten tot) antwoorden te geven. Ankerpunt daarbij is steeds de vraag wat een bepaalde jongere ons inziens nodig heeft om duurzaam aan het werk te komen.

De algemene visie van waaruit we met jongeren gesproken hebben en van waaruit we tot individuele plannen gekomen zijn, is beschreven in o.a. Spies 2008 (Methodiekbeschrijving Natuurlijk willen risicojongeren leren), Coenen 1998 (Begeleid werken; theorie en methodiek van een individuele, vraaggerichte benadering) en sluit aan bij o.a. Hermanns 2009 (Het opvoeden verleerd), Bruns e.a. 2004 (Ten principles of the wrap around process).

De manier van kijken kan kort getypeerd worden als:

- kijken naar jongeren als individu in een sociale omgeving
- kijken naar specifieke, individuele kenmerken van werk- en opleidingsplekken binnen een organisatie/bedrijf
- mogelijkheden en kwaliteiten staan centraal, niet beperkingen
- bepalen van het doel (SMART) samen met de jongere, aansluitend bij wie deze is, diens (achterliggende) motivatie, manier van leren en competenties; zoeken van een specifieke werk- en/of opleidingsplek, niet algemene functies
- maatwerk: wat is er nodig om het doel te bereiken?
- gebruik maken en uitbouwen van het sociale netwerk van jongeren
- regie en zelfstandigheid van jongeren vergroten
- individuele plannen bestaan in principe uit drie elementen (of uit stappen om hiertoe te komen):
 - o een passende werk- en/of leerplek
 - o leerdoelen en hoe daaraan gewerkt gaat worden
 - o aanvullende ondersteuning en zorg

In de volgende paragraaf presenteren we eerst algemene bevindingen van de gesprekken die we gevoerd hebben, in de vorm van aandachtspunten voor de dienstverlening aan kwetsbare jongeren. Deze aandachtspunten vloeien voort uit de gesprekken die we gevoerd hebben. Daarin zijn sommige groepen kwetsbare jongeren ondervertegenwoordigd - met name ZML-ers (cluster 3 onderwijs) en jongeren in sommige vormen van cluster 4

onderwijs. Onze indruk uit de gesprekken met professionals die met deze groepen werken, is dat een aantal zaken voor deze groepen beter geregeld is. De aandachtspunten kunnen gelezen worden als succes- en faalfactoren.

Daarna gaan we nader in op verschillende groepen die onderscheiden kunnen worden en op de verschillende benaderingen en vormen van dienstverlening in de Wajong en de WIJ. Hierbij proberen we ook de verschillende klantstromen inzichtelijk te maken, op basis van gegevens uit andere rapportages. We sluiten af met aanbevelingen om de dienstverlening aan verschillende groepen kwetsbare jongeren te verbeteren en op elkaar af te stemmen.

2. Algemene bevindingen uit de gesprekken met jongeren

Op basis van de gesprekken die we gevoerd hebben, kunnen we stellen dat het arbeidspotentieel van kwetsbare jongeren in veel gevallen nog niet optimaal benut wordt. Er worden in veel gevallen te snel stappen gezet waarvan eigenlijk duidelijk is dat ze waarschijnlijk niet gaan werken, dat ze niet passen in het plaatje; er is vaak onvoldoende continuïteit op transitie-momenten (in overgangen van school naar werk naar uitkering naar school of werk enzovoort); er wordt vaak ook nog niet optimaal aangesloten bij mogelijkheden en behoeften van de jongeren. Uiteraard geldt dit zeker niet in alle gevallen, en gebeurt er ook wel veel goeds. Daarbij doen zich ook verschillen voor ten aanzien van verschillende groepen kwetsbare jongeren die onderscheiden kunnen worden. Op deze verschillen, waarvan geleerd kan worden, gaan we in de volgende paragraaf in.

Kwaliteit van de diagnose

Een belangrijk punt is de kwaliteit van de diagnoses op basis waarvan tot actie wordt overgegaan (zie bijvoorbeeld het verhaal van Kamil). De gesprekken die we gevoerd hebben, hebben in veel gevallen ook geen helder genoeg beeld opgeleverd om doelgericht concrete stappen naar werk te kunnen zetten - wel aanwijzingen, maar nog teveel onzekerheden. In de normale dagelijkse praktijk is de tijd om tot een diagnose te komen meestal ook beperkt.

Een nadere diagnose is ons inziens echter in veel gevallen wel noodzakelijk om te voorkomen dat (dure) trajecten ongericht en met kans op meer kwaad dan goed worden ingezet. In sommige gevallen gaat het bij een nadere diagnose om verdere gesprekken (eventueel ook met mensen uit het sociale netwerk en andere professionals) voordat tot plaatsing in een traject overgegaan wordt, in andere gevallen gaat het om een nadere diagnose juist door plaatsing in een traject - dan moet het wel gaan om een traject waarin helderheid gekregen kan worden over openstaande vragen. Een deel van de gesprekken is gevoerd samen met professionals van gemeentelijke organisaties. Daarin viel op dat professionals de verantwoordelijkheid voor het beantwoorden van openstaande vragen en de keuze van vervolgstappen in veel gevallen bij zichzelf leggen, en de jongeren hierin vaak weinig en soms helemaal niet betrekken. Het diagnose-proces zelf is in die zin vaak nog weinig activerend (zie bijvoorbeeld het verhaal van Kendrick en van Kamil).

Een ander punt met betrekking tot diagnoses bij kwetsbare jongeren is dat diagnoses vaak wel oog hebben voor hun motivatie en competenties, maar nog weinig voor wie ze zijn (en wat van daaruit wel en niet past) en hoe ze leren (c.q. de manier waarop ze zich wel of niet kunnen ontwikkelen). Dit zijn bij hen nog sterker dan bij anderen aandachtspunten voor een goede en duurzame matching. Daarnaast is ook een beeld van hun achtergrond en

situatie op andere levensterreinen van belang, omdat zich daarin vaak gelijksoortige mogelijkheden en problemen voordoen als op het terrein van school en werk.

Continuïteit en samenhang

Een ander opvallend punt is dat er vaak weinig continuïteit en samenhang is in de route van jongeren langs verschillende organisaties en instanties. Een flink aantal van deze jongeren heeft met verschillende professionals te maken gehad die ieder een andere kant op stuurden (zie bijvoorbeeld de verhalen van Nuray, Peter, Dishayra, Hamid). Er is weinig sprake van overdracht of van informatie opvragen bij mensen die eerder met een jongere bezig zijn geweest - behalve wat een jongere daar zelf over meldt. Jongeren (met uitzondering van zeer moeilijk lerenden) gaan na het verlaten van de school vaak 'zwerven' langs verschillende opleidingen, baantjes en uitkeringen. Enerzijds is hun ambitie om iets van hun leven te maken toe te juichen, anderzijds is het vaak een ontdekkingsstocht naar hun reële mogelijkheden en naar een reëel zelfbeeld, met veel vallen en opstaan, waarbij ze eigenlijk (continuïteit in) begeleiding nodig hebben. Die begeleiding is er vaak alleen als het weer mis gegaan is, meestal door steeds weer andere professionals (soms gekoppeld aan een opleiding, soms een uitkeringsinstantie, soms hulpverlening, leerplicht, reclassering enzovoort). Nazorg vanuit de ene organisatie, preventie vanuit de andere, en de afstemming tussen beiden, is daarom van groot belang. Monitoring kan hiervoor een basis vormen.

Een ander punt is dat wanneer meerdere organisaties en professionals tegelijk met een jongere bezig zijn, er samenhang moet zijn in de begeleiding. Samenwerking is tot nu toe vooral gerealiseerd binnen verschillende ketens: enerzijds onderwijs, zorg en arbeid, anderzijds werk en inkomen en ook zorg en inkomen. Een combinatie tussen werk en zorg is minder gebruikelijk, maar in veel gevallen wel wenselijk (zie bijvoorbeeld de verhalen van Adem en Kunta). Voor jongeren met een duidelijke en herkende zorgbehoefte worden vaak voortrajecten (oriëntatie, sociale vaardigheden, sollicitatievaardigheden, werknemersvaardigheden) ingezet in combinatie met een uitkering of studiefinanciering, waar soms ook regulier werk met ondersteuning (zorg, life-coaching) mogelijk is. Wanneer er allerlei problemen zijn, is er vaak weinig focus meer op werk: uitgangspunt is vaak dat andere problemen eerst opgelost moeten worden voordat werk een reële optie wordt; werk kan echter ook bijdragen aan het oplossen van andere problemen en een belangrijke motivator zijn hiervoor.

Bij andere jongeren worden hun beperkingen en zorgbehoefte niet herkend en worden hun mogelijkheden overschat - degenen die hun beperkingen weten te verbloemen met een vlotte babbel, enthousiasme en motivatie - en wordt reguliere dienstverlening vanuit werk en inkomen geboden zonder aanvullende zorg, c.q. geen Wajong toegekend (zie bijvoorbeeld het verhaal van Clyde). Deze jongeren lopen het risico draaideur-klienten te worden, omdat ze vaak zonder verdere ondersteuning en nazorg niet in staat zijn om werk te behouden, vanwege een beperkt begripsvermogen, psychische problematiek (o.a. depressie, schizofrenie, manisch-depressiviteit, angststoornissen, persoonlijkheidsstoornissen, dwangmatigheden, eetstoornissen) en/of ontwikkelingsstoornissen (o.a. stoornissen in het autistische spectrum, ADHD, anti-sociale gedragsstoornis, dyslexie). Met name psychiatrische problematiek lijkt door klantmanagers en werkcoaches vaak slecht te worden herkend.

Betrekken van het sociale netwerk van jongeren

Het sociale netwerk van jongeren zelf speelt een belangrijke rol. De visie en verwachtingen van ouders, broers, zussen, vriend(inn)en e.d. zijn vaak van grote invloed op de keuzes die kwetsbare jongeren maken (zie bijvoorbeeld de verhalen van Marilyn, Cecilio en Marco). Tegelijk zijn die visies en verwachtingen niet altijd realistisch. Bij een flink aantal kwetsbare jongeren is hun sociale netwerk niet sterk, en eerder onderdeel van het probleem dan van een oplossing. Een ondersteunend sociaal netwerk kan de continuïteit en steun bieden die professionals niet altijd kunnen bieden. Investeren in het sociale netwerk, in de vorm van uitbreiding daarvan en/of de neuzen één kant op proberen te krijgen, lijkt dan noodzakelijk voor het creëren van een duurzaam perspectief en het minder afhankelijk worden van professionals.

Actieve bemiddeling

Een belangrijk aandachtspunt met betrekking tot het realiseren van arbeidsmogelijkheden is verder dat een flink deel van de kwetsbare jongeren wel in staat lijkt om te werken, als rekening gehouden wordt met hun mogelijkheden en beperkingen, maar niet goed in staat lijkt om zulk werk ook zelf te vinden (zie bijvoorbeeld het verhaal van Raymond). Ze zijn vaak niet in staat om zelfstandig in gesprek te komen met een (potentiële) werkgever en/of om in dat gesprek voldoende vertrouwen in hun mogelijkheden te communiceren. Er wordt nu vaak ingezet op sollicitatietrainingen en CV's maken, waar veel kwetsbare jongeren ook ondersteuning nodig hebben bij de vervolgstap: proberen tot een afspraak met een werkgever te komen en in dat gesprek een positief beeld van hun reële mogelijkheden te geven. Veel van deze jongeren zijn ons inziens in staat om redelijk te functioneren op een werkplek, zeker wanneer die enigszins afgestemd kan worden op hun mogelijkheden en beperkingen, maar zijn niet goed in staat om zo'n werkplek te verkrijgen, respectievelijk de goede werkplek te vinden (omdat ze zichzelf overschatten of onderschatten, respectievelijk anderen hen overschatten of onderschatten). Empowerment in de vorm van voorbereiding is vaak niet voldoende. Dit kan een lang traject zijn met vaak beperkt resultaat. Actieve bemiddeling kan ons inziens sterk bijdragen aan het realiseren van arbeidsmogelijkheden voor kwetsbare jongeren.

Outreachinge benadering

Ondanks intensivering van het actief opsporen en benaderen van jongeren zonder startkwalificatie de afgelopen jaren, lijkt er nog steeds een aanzienlijke groep kwetsbare jongeren te zijn zonder opleiding, werk en inkomen die niet in beeld is bij uitvoeringsorganisaties op het gebied van werk en inkomen. Via het jongerenwerk hebben we er meerdere gesproken, onder wie één die al twee jaar thuis zit (zie de verhalen van Hamid, Ahmed, Mehmet en Ghanim). In de meeste gevallen is dit hun eigen keuze (zij het vanuit een beperkt begripsvermogen en/of gedragsproblematiek) en weten we ook niet wat er vanuit verschillende organisaties en instanties allemaal wel of niet geprobeerd is. Jongeren met een achtergrond in praktijkonderwijs of speciaal onderwijs (m.n. cluster 4) kunnen in deze situatie echter beschouwd worden als zorgwekkende zorgmijders. Ze zijn meestal niet goed in staat om zelfstandig een stabiel leven op te bouwen. In veel gevallen lokt de criminaliteit, met name drugshandel. Vanwege een beperkt begripsvermogen (praktijkschoolniveau) zijn ze hierin echter vaak ook niet succesvol en komen ze alleen maar verder van huis. Degenen met een kort lontje (gedragsproblematiek) zijn bovendien relatief vaak betrokken bij geweldsincidenten (zie bijvoorbeeld het verhaal van Gerard).

Een outreachende benadering vindt hoofdzakelijk plaats via een onderwijs-inalshoek (kwalificatieplicht). Als jongeren echt niet terug naar school willen, houdt het op een gegeven moment echter op. Vanuit werk en inkomen is drang en dwang verbonden aan een uitkering, en als jongeren daarvan afzien is er in principe geen contact. Dat ontstaat pas weer als ze hun leven een andere draai willen geven, bijvoorbeeld als resultaat van hulpverlening of doordat ze door de politie opgepakt worden. Bij jongeren met een achtergrond in praktijkonderwijs of speciaal onderwijs lijkt het verloren tijd om hierop te wachten (bij hen zal het probleem in principe niet vanzelf overgaan), en zou een outreachende benadering nog verder geïntensiveerd kunnen worden op basis van monitoring van schoolverlaters uit het praktijk- of speciaal onderwijs (cluster 4).

3. Verschillende groepen, regelingen en klantstromen

Kwetsbare jongeren kunnen vanuit hun voorgeschiedenis in vier groepen onderverdeeld worden. De eerste drie groepen worden al op jongere leeftijd in het onderwijs onderscheiden en op een bij hen passende manier voorbereid op participatie, de vierde (rest)groep heeft op latere leeftijd met beperkingen te maken gekregen of is nog niet goed in beeld.

1. jongeren uit het praktijkonderwijs
2. jongeren uit het speciaal onderwijs cluster 3 (zeer moeilijk lerend)
3. jongeren uit het speciaal onderwijs cluster 4 (psychiatrische en gedragsproblematiek)
4. de restgroep; jongeren die door ongeval of ziekte op latere leeftijd met beperkingen te maken hebben gekregen, multi-problematiek, nog niet goed gediagnosticeerde problematiek, zorgwekkende zorgmijders.

De verschillende groepen zijn in praktijk niet altijd nauwkeurig te onderscheiden, omdat er altijd interpretatie komt kijken bij de keuze voor een bepaalde vorm van onderwijs of zorg, verschillende beperkingen en problematieken samen kunnen gaan, en tegenover beperkingen en problemen verschillende kwaliteiten en mogelijkheden kunnen staan. Bij de eerste drie groepen is hiervan tegen de tijd dat ze 18 zijn meestal een redelijk beeld opgebouwd, bij de laatste groep is dit (nog) niet het geval. Vanuit het onderwijs komt een deel van deze jongeren rechtstreeks in de sociale zekerheid, een ander deel via omwegen (vervolgopleiding, baantjes), en weer een ander deel helemaal niet.

Als ze geen werk of opleiding hebben, kunnen ze in de Wajong komen (dit kan ook als ze een vervolgopleiding volgen) of in de WIJ (WWB). Ze kunnen hier ook geen beroep op doen of van uitgesloten worden (Spies 1994; ook voor dit project hebben we meerdere van deze jongeren gesproken).

3.1 verschillende regelingen

Wajong

De Wajong is een regeling voor mensen met beperkingen die ze al voor hun 18^e hadden en die hun verhindert om minimaal 75% van het minimumloon te verdienen. “De gemiddelde Wajonger is niet iemand met een lichamelijke aandoening die is aangewezen op een rolstoel, maar iemand met een verstandelijke beperking of andere ontwikkelingsstoornis, of met een psychische problematiek. Deze zijn samen goed voor 85% van de instroom in

2006” (UWV kenniscahier 2007). De toename van het aantal jongeren in de Wajong kan toegeschreven worden aan (UWV, 2007):

- instroom vanuit de WWB (vooral in de eerste jaren na de invoering in 2004)
- een hogere instroom vanuit praktijkonderwijs en speciaal onderwijs, doordat het aantal jongeren in deze vormen van onderwijs toeneemt en het aandeel (licht) verstandelijk gehandicapten in het speciaal onderwijs toeneemt
- betere herkenning van stoornissen in het autistische spectrum

Factoren die verder een rol spelen (TNO 2010, Duinkerken e.a. 2009, Hermanns 2009), zijn onder andere:

- medicalisering, etikettering, stigmatisering
- maatschappelijke verwachtingen (bijv. zelf keuzes maken, doorleren en hogerop komen, iedereen een startkwalificatie)
- selectie (bijv. wel of niet doorverwijzen naar speciaal onderwijs)
- accepteren of ontkennen (o.a. schaamte)
- pedagogische visie en competenties in het onderwijs
- zorgcultuur (pamperen) en paternalisme (afhankelijk maken)
- verwachtingen van werkgevers

Jongeren in het praktijkonderwijs hebben landelijk gezien een kans van ongeveer 50% om uiteindelijk in de Wajong te komen (SER 2009). Het percentage dat vanuit het praktijkonderwijs rechtstreeks in de Wajong komt is kleiner, maar in de loop van de jaren komt een deel van hun klasgenoten alsnog in de Wajong. In de regio Rijnmond is de instroom van praktijkonderwijs in de Wajong met 24% aanzienlijk kleiner dan landelijk gemiddeld (Heijns 2009). Eén van de redenen hiervoor is dat een deel van de praktijkscholen in de regio een Wajong aanvraag voor hun leerlingen ondersteunt, maar een ander deel van de scholen dit juist bewust niet doet.

De Wajong lijkt voor praktijkschooljongeren een tweesnijdend effect te hebben; hij draagt enerzijds bij aan een hogere uitstroom naar werk, anderzijds aan thuis zitten (Heijns 2009).

Jongeren uit het speciaal onderwijs hebben landelijk gezien eveneens een kans van 50% om in de Wajong te komen. Hierbij is er een verschil tussen verschillende vormen van speciaal onderwijs. Zeer moeilijk lerenden (cluster 3) komen allemaal in de Wajong. Van de cluster 4 leerlingen komt ongeveer 10% in de Wajong (UWV kenniscahier Wajong, 2007).

WWB/WIJ

Kwetsbare jongeren die niet of pas later in de Wajong komen, hebben een goede kans om in de algemene sociale zekerheidsregelingen (WW, WWB, WIJ) te komen, gezien hun vaak kwetsbare positie aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Zij worden niet altijd herkend als jongeren met een achtergrond in praktijkonderwijs of speciaal onderwijs die een specifieke ondersteuningsbehoefte hebben. Daarbij kan overigens aangetekend worden dat de meeste WWB-klienten geen startkwalificatie hebben en opleidingsachtergrond niet altijd een aandachtspunt is in de diagnose. Vanuit WWB/WIJ bestaan in veel gevallen wel goede samenwerkingsverbanden rond zorg-doelgroepen, zoals ex-gedetineerden. In de ervaring van jongerenloketten vormen jongeren met één of andere beperking meestal een aanzienlijk deel van de ‘harde kern’ in de WWB en WIJ, al zijn hierover geen harde gegevens bekend.

‘Jongeren in de mist’

Een derde groep bestaat uit ‘jongeren in de mist’, ‘dark numbers’, ‘zorgwekkende zorgmijders’ die geen beroep doen op een uitkering of daarvan uitgesloten zijn: jongeren zonder startkwalificatie die niet op school zitten, geen werk hebben, ook geen uitkering hebben, vaak ook problemen hebben op andere levensterreinen en/of overlast veroorzaken voor anderen. Met andere woorden: meestal bekend zijn bij hulpverlening en/of politie en justitie, maar niet (meer) in de ketens van onderwijs, werk en inkomen. Bij de kwetsbare jongeren onder hen gaat het in praktijk vaak om meelopers in criminele groepen, of om jongeren die door anderen gebruikt worden (bijvoorbeeld om op de uitkijk te staan bij een inbraak), steeds opgepakt worden en het in deze circuits meestal ook niet redden. Als er sprake is van gedragsproblematiek en een kort lontje, zijn deze jongeren relatief vaak betrokken bij geweldsincidenten (zie bijvoorbeeld het verhaal van Gerard).

Overeenkomsten en verschillen

In alle drie de regimes is de vraag hoe jongeren zo goed mogelijk ondersteund kunnen worden in het vinden en houden van werk. Deze ambitie is met de komst van de WIJ (oktober 2009) en met de herziening van de Wajong (januari) nog verder versterkt. Jongeren ‘in de mist’ worden primair geprobeerd in beeld te krijgen via o.a. de kwalificatieplicht (RMC), politie en justitie, jongerenwerk en jeugdhulpverlening.

Kwetsbare jongeren kunnen dus vanuit sociale zekerheidsperspectief onder verschillende regimes komen, variërend van ondersteunen in het omgaan met hun beperking (Wajong) tot ondersteunen in hun werkloosheid (WW/WWB/WIJ) tot niets (eigen netwerken). Op basis van dit kwalitatieve onderzoeksproject naar kwetsbare jongeren kunnen we geen harde uitspraken doen over overeenkomsten en verschillen tussen de groepen binnen deze verschillende regimes. De verschillen lijken echter niet groot te zijn, met één uitzondering: jongeren uit het ZML onderwijs (speciaal onderwijs cluster 3; verstandelijke beperkingen en lichamelijke handicaps). Bij deze groep is hun beperking vaak zichtbaar, en ze komen (met wellicht een enkele uitzondering) allemaal in de Wajong. Met uitzondering van de groep ZML-ers lijken de grenzen tussen de verschillende regimes enigszins arbitrair te zijn voor de overige groepen jongeren (praktijkonderwijs; speciaal onderwijs cluster 4). Klasgenoten kunnen in alle drie de regimes terecht komen, om verschillende redenen: formele redenen, voorselectie door scholen, zelfselectie, of door een medisch-arbeidskundige beoordeling die niet parallel loopt met de pedagogische beoordeling die eerder heeft plaats gevonden. Een flink aantal maakt bovendien eerst een omweg (vervolgopleiding, baantjes) voordat bijvoorbeeld Wajong aangevraagd wordt, of komt tijdelijk in de WIJ in afwachting van de Wajong beoordeling die vier maanden kan duren.

Kortom: de verschillende regimes die vanuit een rechtmatigheidsbeoordeling toegewezen worden, zeggen niet zoveel over wat er vanuit doelmatigheidsperspectief nodig is om duurzame arbeidsparticipatie te realiseren.

De tijdshorizon die in de verschillende regimes gehanteerd wordt, is verschillend. De werkloze jongeren die zich (proberen te) redden zonder gebruik te maken van een uitkering leven vaak van dag tot dag. Zij ontwikkelen vooral een zekere straat wijsheid, maar niet de basis werknemerscompetenties die nodig zijn voor een stabiele toekomst. De

tijdshorizon die in de WWB/WIJ gehanteerd wordt, is de snelste route uit de uitkering. Trajectplannen kennen doorgaans een tijdshorizon van 6-12 maanden. Uiteraard komen langere periodes voor, maar dan is er lang niet altijd sprake van continuïteit in het traject en van het methodisch en planmatig ontwikkelen van basis werknemerscompetenties. De tijdshorizon in de nieuwe Wajong is 10 jaar, waarin geprobeerd wordt een duurzame en maximale verdien capaciteit op te bouwen.

Het einddoel kan in alle gevallen omschreven worden als ‘in staat zijn om vanuit een reëel zelfbeeld keuzes te maken ten aanzien van een passende werkplek en op andere levensterreinen, en te kunnen functioneren op die werkplek’. Als dat bereikt wordt, kunnen we ervan uit gaan dat jongeren zelfstandig functioneren en duurzaam uitgestroomd zijn. Of dit doel bereikt kan worden, en welke tijdshorizon daarbij gehanteerd moet worden, kan variëren.

Vanuit dit perspectief kan in individuele trajecten toe gewerkt worden naar enerzijds basis werknemerscompetenties (o.a. werkrelatie onderhouden, eigen werk voorbereiden, zorg voor kwaliteit, initiatief nemen, samenwerken, communiceren) en het kunnen uitvoeren van taken (bijv. dweilen, bed opmaken, vloer vegen, dingen in een magazijn kunnen vinden), en anderzijds naar het ontwikkelen van een reëel zelfbeeld op basis waarvan eigen keuzes gemaakt kunnen worden; in wat voor soort werksituatie en sfeer komen kwaliteiten en mogelijkheden tot hun recht, in wat voor soort situaties niet? Wat heb ik nodig om zo goed mogelijk te functioneren? Zonder reëel zelfbeeld (d.w.z. overschatten of onderschatten) is de kans op een leven tussen draaideuren groot.

Ouders, broers en zussen, familie, vrienden en vriendinnen, sociale contacten bij verenigingen e.d., leraren, werkgevers, leidinggevenden, collega's, klanten, professionals dragen allemaal bij aan het zelfbeeld en de manier waarop een jongere in het leven staat, en aan het al of niet ontwikkelen van competenties binnen de mogelijkheden die iemand heeft.

3.2 Verschillende groepen

De ‘startsituatie’, wanneer kwetsbare jongeren in de keten van werk en inkomen terecht komen, verschilt per jongere. In de bijlage zijn samenvattingen van de verhalen van 32 jongeren opgenomen, die allemaal verschillend zijn. Voor zover er verschillende groepen onderscheiden kunnen worden, lijkt een indeling naar onderwijsachtergrond zinvoller dan een indeling op basis van de regelingen waaronder de jongeren vallen.

Jongeren uit het praktijkonderwijs

Een eerste groep zijn jongeren uit het praktijkonderwijs (IQ tussen 55-80).

Praktijkonderwijs is in principe eindonderwijs dat voorbereid op uitstroom naar werk, hoewel nog niet alle scholen al vanuit deze visie werken. Van de schoolverlaters in 2009 stroomde 25% uit naar arbeid (landelijk 40%), 63% naar leren (landelijk 49%) en 13% overig (landelijk 10%).

Degenen die aan het werk gaan, gaan voornamelijk aan de slag in reguliere arbeidsplaatsen, in de meeste gevallen met een subsidieregeling en/of ondersteuning. Een minderheid van 16% komt in de sociale werkvoorziening of in een trainingstraject.

Van degenen die verder leren, kiest ruim de helft voor een vervolgopleiding op het MBO, de overigen voor een andere praktijkschool, speciaal onderwijs e.d. De grootste groep praktijkschoolverlaters (38%) kiest voor een vervolgopleiding in het MBO (landelijk 31%), in

veel gevallen hiertoe gestimuleerd door hun ouders, sociale omgeving en de door mogelijkheid voor drempelloze instroom (AKA; arbeidsmarkt gekwalificeerd assistent). De uitval onder deze jongeren die in het MBO beginnen is echter hoog, en velen van hen zwerven enige tijd rond van opleiding naar baantje naar uitkering naar opleiding of baantje enzovoort. In veel gevallen worden ze dan niet meer herkend als jongeren met een praktijkschool-achtergrond; ze zijn vaak gemotiveerd en kunnen zichzelf soms goed presenteren (c.q. hun beperkingen maskeren), maar blijken dan toch niet te kunnen voldoen aan wat er van hen verwacht wordt en vallen weer uit. Door hun omzwervingen is er nauwelijks continuïteit in begeleiding. Afhankelijk van wie ze tegenkomen kan er soms alsnog een Wajong-aanvraag gedaan worden. Om tegemoet te komen aan de wens van veel jongeren om door te leren, en om tegelijkertijd iets te doen aan de hoge uitval van deze jongeren in het MBO, bieden veel praktijkscholen inmiddels in samenwerking met ROC's een AKA-opleiding aan binnen het praktijkonderwijs, waarbij jongeren in een kleinere setting in twee jaar hun AKA certificaat kunnen halen. Praktijk- en MBO-scholen werken inmiddels nauwer samen rond deze doelgroep.

Voor alle jongeren die op hun 17^e nog op school zitten, ondersteunen praktijkscholen een Wajong-aanvraag, 3-6 maanden voordat ze 18 worden. Een deel daarvan (24%) wordt toegekend, een deel (76%) niet.

Jongeren in het praktijkonderwijs verschillen wat betreft hun zelfbeeld en de keuzes die ze van daaruit maken. Vooruit willen komen, een echte opleiding willen volgen, mee willen tellen, getuigen ofwel van meer motivatie ofwel van een niet realistisch zelfbeeld (zie bijvoorbeeld de verhalen van Guillermo, Elmer en Sahin). Veel begeleiders neigen naar het laatste, veel ouders naar het eerste. De neuzen staan in ieder geval niet dezelfde kant op, zodat de kans groot is dat vervolgstappen het karakter van vallen en opstaan hebben.

Zeer moeilijk lerenden

Een tweede groep zijn jongeren uit het ZML onderwijs (speciaal onderwijs cluster 3). Bij deze jongeren is hun beperking meestal zichtbaar (o.a. syndroom van Down). Er is doorgaans van jongs af aan ondersteuning vanuit de zorg en het onderwijs, en continuïteit in de begeleiding. Deze jongeren hebben vaak andere ondersteuning nodig dan jongeren uit bijvoorbeeld het praktijkonderwijs. Er wordt nu anders naar deze groep gekeken dan vroeger. Zorgen voor is vervangen door empowerment, en de nadruk is verschoven van zelfstandigheid en zelfverzorging naar inclusie, integratie en participatie. Er wordt sinds kort met succes samenwerking gezocht met het reguliere bedrijfsleven. Deze omslag wordt de laatste jaren in het onderwijs gemaakt. Er worden bijvoorbeeld stages buiten de school gelopen (bijvoorbeeld: 15-16 jarigen doen twee dagen per week externe werkervaring op in groepen van vijf of zes leerlingen, in de bovenbouw lopen ze individueel extern stage). Vanuit het ZML ging tot voor kort ongeveer een derde deel naar de sociale werkvoorziening aan het werk, en de rest naar zorg en dagbesteding. Dit laatste leidt niet tot echte integratie. In de nieuwe Wajong is het de bedoeling dat zoveel mogelijk jongeren, ook ZML-ers, aan het werk gaan. Passende banen zijn er echter niet zomaar. Om structureel mogelijkheden op de arbeidsmarkt te creëren zou het functiehuis aangepast moeten worden, en zouden voor deze groep specifieke taken beschreven moeten worden waar geen theorie bij komt kijken (bijvoorbeeld vloer vegen, dweilen, schappen vullen enzovoort). ZML-onderwijs zou dan kunnen opleiden en certificeren voor deze taken. Sinds kort wordt er vanuit het ZML-onderwijs ook uitstroom naar regulier werk gerealiseerd (zie bijvoorbeeld de verhalen van Melanie en Gijs). De ambitie van één school is

bijvoorbeeld om binnen enkele jaren 20% uitstroom naar regulier werk, 40% uitstroom naar de sociale werkvoorziening en 40% uitstroom naar zorg en dagbesteding te realiseren. Er zijn verschillen tussen scholen wat betreft de mate waarin deze omslag al gemaakt is of wordt, en ook in de zorg en in de keten van werk en inkomen is deze omslag nog niet overal gemaakt.

Een andere omslag in visie is het aanleren van leeftijdsrelevant gedrag; meedoen met 'normale' leeftijdgenoten is belangrijk voor integratie.

Jongeren met psychiatrische problematiek

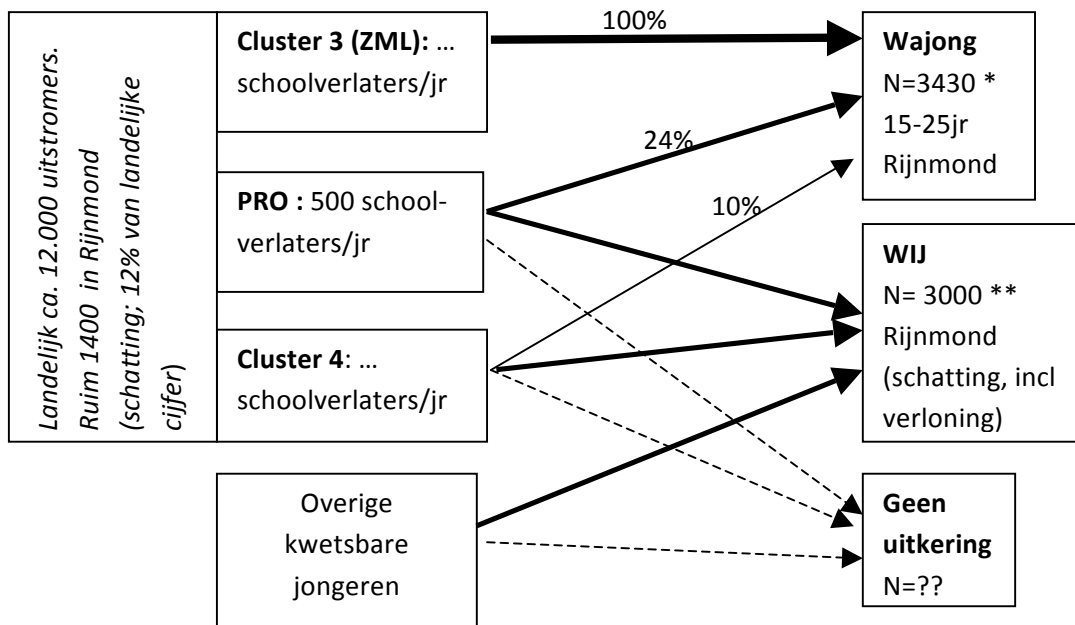
Een derde groep zijn jongeren uit cluster 4 onderwijs, bij wie sprake is van een ontwikkelingsstoornis (bijvoorbeeld autisme, ADHD, licht verstandelijke beperking) in combinatie met gedrags-multiproblematiek die zich uit in psychische, sociale, cognitieve of gedragsproblemen en/of maatschappelijke problematiek (zwerfen, drugsgebruik, schulden) (SER 2010). De toename van de omvang van deze groep schrijft de SER toe aan een betere signalering van problemen, de toenemende complexiteit van de samenleving, een grotere nadruk op arbeidsproductiviteit en prestaties en een zekere 'push out' vanuit reguliere voorzieningen naar o.a. het speciaal onderwijs. "Een reëel gevaar bij deze jongeren is onderbenutting van zorg en voorzieningen, waardoor verergering van de problematiek optreedt. De problematiek kan verder escaleren door het ontbreken van een veilige thuissituatie, het gebruik van alcohol of drugs, het aangaan van schulden en het ontbreken van een toekomstperspectief (school of werk). Daardoor krijgen deze jongeren te maken met een vaak lange, moeizame en ingewikkelde 'tocht door de instituties'. Het risico van voortijdig afhaken is groot, doordat ze telkens opnieuw hun verhaal moeten vertellen en hun complexe problematiek niet tot een oplossing komt" (SER 2010). Cluster 4 onderwijs is een combinatie van onderwijs en hulpverlening/zorg. Bij jongeren in cluster 4 onderwijs geldt nog sterker dan voor praktijkschool leerlingen dat het ontwikkelen van een reëel (zelf)beeld een voorwaarde is voor zelfstandig functioneren. Veel mensen hebben een mening over deze jongeren, die zwart-wit gesteld varieert van zielige slachtoffers tot onverantwoordelijke daders. Ze kunnen vaak ook in een professioneel jargon over zichzelf praten. Binnen al deze meningen en visies moeten zij een reëel zelfbeeld ontwikkelen over hun mogelijkheden en kwaliteiten, en de voorwaarden waaronder zij tot hun recht kunnen komen. Dat zal meestal niet op een doorsnee manier zijn. Naast een reëel beeld over zichzelf gaat het daarnaast ook om het vinden, creëren of aanpassen van werkplekken die zijn afgestemd op hun specifieke persoon. Ongeveer 10% komt in de Wajong. Ook in het cluster 4 onderwijs komt (voorbereiden op) arbeidsparticipatie steeds meer centraal te staan. Dit vraagt zowel vanuit de onderwijskant als vanuit de zorgkant het ontwikkelen van een daarop afgestemde visie en praktijk. Naadloze samenwerking is vanwege (organisatie)structuren nog niet altijd goed mogelijk. Sommige scholen hebben de aansluiting tussen onderwijs en arbeid al goed geregeld, in samenwerking met het UWV. Andere scholen hebben moeite met het vinden van externe stageplekken voor hun leerlingen en beginnen pas net met het organiseren van ketensamenwerking met o.a. gemeentelijke jongerenloketten en UWV.

Overige kwetsbare jongeren

Een vierde groep wordt gevormd door de rest; jongeren met psychiatrische en gedragsproblemen maar met een behoorlijk niveau (bijv. HAVO); vluchtelingen met psychische problematiek; jongeren die geen werk, opleiding en inkomen hebben; jongeren

die als gevolg van een ongeval of ziekte met (onduidelijke) beperkingen te maken hebben gekregen enzovoort. In veel gevallen is er (nog) geen duidelijke diagnose. Zij staan voor de uitdaging hun zelfbeeld aan te passen aan hun (nieuwe) situatie, mogelijkheden en beperkingen, en hebben nog niet altijd hun weg naar de juiste ondersteuning (medisch, onderwijs, zorg) gevonden (zie bijvoorbeeld de verhalen van Jamal en Sandya). Het is zowel voor henzelf als voor hun omgeving niet altijd duidelijk wat de prognose is en wat hun (nieuwe) mogelijkheden zijn. Het krijgen van een reëel beeld is de belangrijkste uitdaging, waarbij niet altijd duidelijk is vanuit welke invalshoek (medisch, psychiatrisch, onderwijskundig, arbeidskundig enzovoort) hier het beste of het eerst naar gekeken kan worden. De eerste periode kenmerkt zich dan door trial and error en doorverwijzingen.

Schema 1: uitstroom onderwijs en instroom sociale zekerheid (klantstromen)

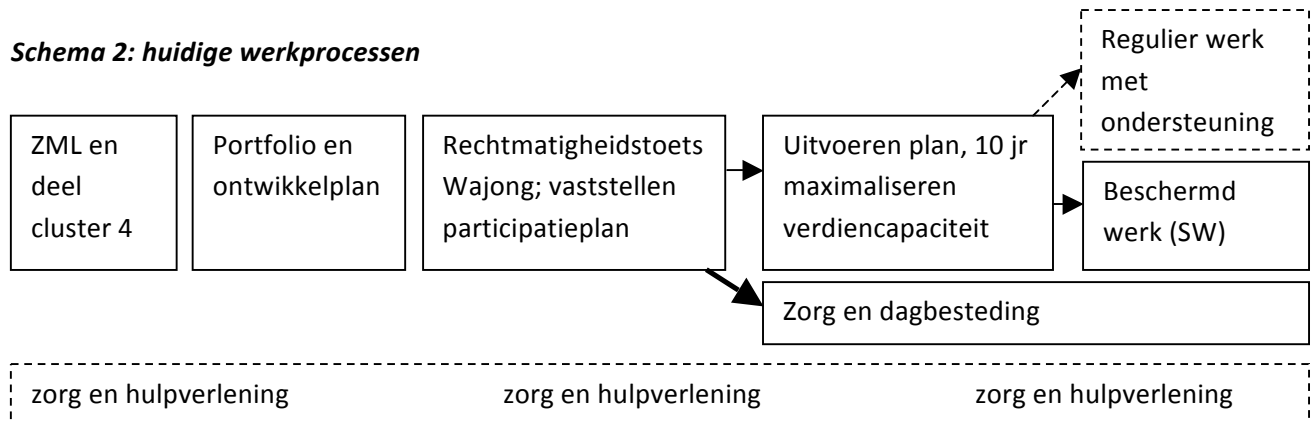
* gegevens UWV factsheets mei 2010

** totaal aantal jongeren in de WIJ op basis van gegevens gemeenten (schatting) regionaal actieplan jeugdwerkloosheid Rijnmond is 4500 (inclusief verloning). Ruim tweederde heeft geen startkwalificatie en behoort tot de breed gedefinieerde doelgroep kwetsbare jongeren (Hans de Boer 2009)

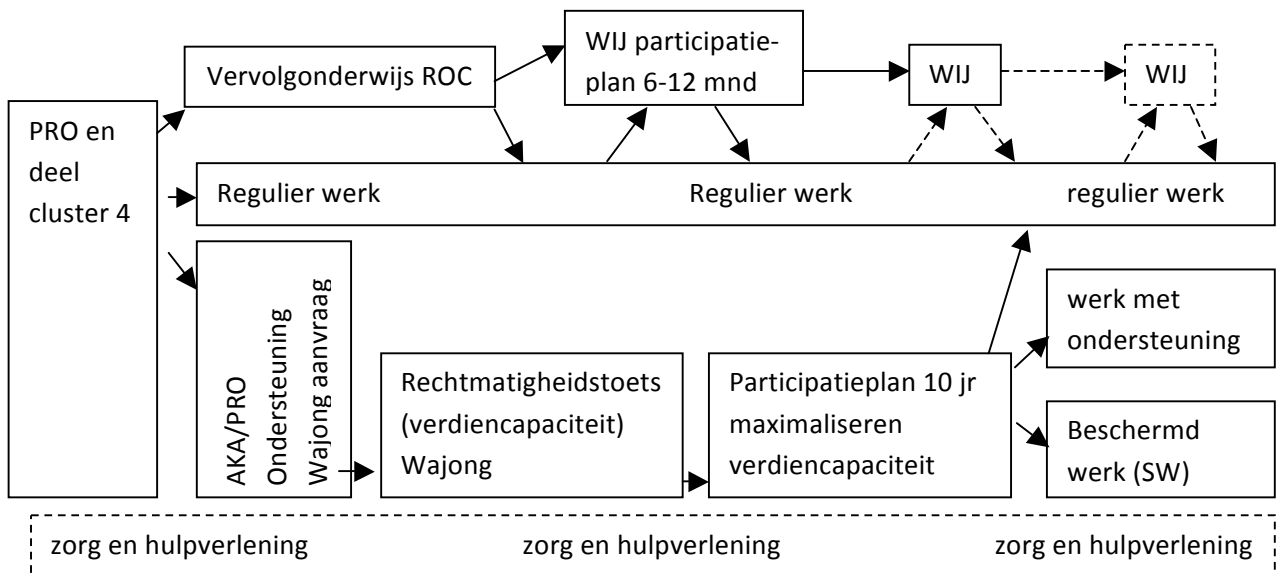
Opmerkingen:

Na het verlaten van het onderwijs is er geen duidelijke vervolgroute en vaak geen continuïteit en samenhang, m.u.v. ZML en deel cluster 4 (Wajong). Vanuit Wajong en WIJ wordt met verschillende brillen gekeken. In de WIJ wordt niet aangesloten bij ontwikkelplan vanuit onderwijs. Afgewezen Wajong-beoordeling wordt niet uitgewisseld met klantmanagers WIJ als input voor trajectplan. Mogelijkheden WIJ zijn soms te beperkt, mogelijkheden Wajong te ruim (dus afwijzing).

Schema 2: huidige werkprocessen

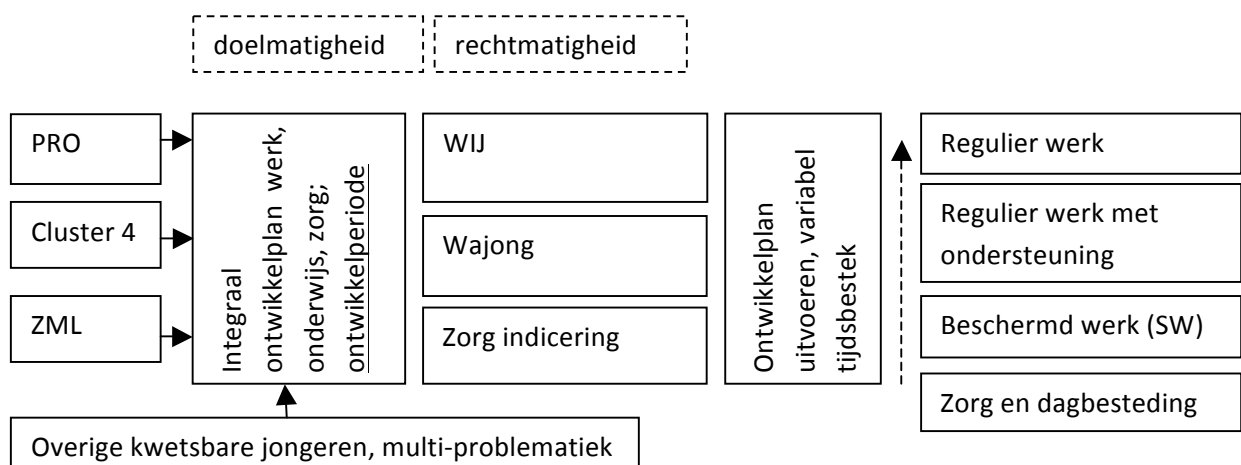

Opmerkingen: goede continuïteit en samenhang; aandachtspunt is de omslag van zorg naar werk/participatie (ook regulier werk met ondersteuning)

Opmerkingen: continuïteit en samenhang in Wajong-route, veel minder in WIJ-route; verschillende tijdshorizonnen in WIJ (vaak te kort) en Wajong (soms te lang); Wajong-beoordeling (rechtmatigheid) leidt in 76% tot afwijzing, tijd en energie gebruiken voor eerst ontwikkelplan, dan Wajong resp. WIJ beoordeling (doelmatigheid boven rechtmatigheid)

Schema 3: gewenste werkproces

4. Verdere ontwikkeling van de dienstverlening aan kwetsbare jongeren

4.1 Organisatie

Wat betreft dienstverlening voor de groep jonggehandicapten/kwetsbare jongeren is er vanuit verschillende velden al veel ontwikkeld: vanuit het onderwijs, de zorg en dagbesteding voor mensen met verstandelijke of psychiatrische beperkingen, jeugdhulpverlening, jongerenloketten, UWV Werkbedrijf, private aanbieders. Ook zijn en worden al tal van samenwerkingsverbanden ontwikkeld.

Desondanks kunnen we ook constateren dat een deel van de doelgroep nog steeds niet optimaal bereikt wordt, en dat daar waar ze vanuit andere invalshoeken wel bereikt worden (o.a. politie/justitie, jongerenwerk), ze niet altijd herkend worden. Een deel van de jongeren valt dus nog tussen wal en schip. Ook als ze via een omweg toch weer in beeld komen heeft dit in ieder geval tot tijdsverlies geleid. Daardoor bestaat ook het risico van terugval in hun ontwikkeling.

Ketensamenwerking

In het algemeen kan geconstateerd worden dat er in de dienstverlening combinaties gemaakt worden tussen enerzijds onderwijs, zorg en arbeid, en anderzijds zorg en inkomen, maar nog slechts in beperkte mate tussen werk en zorg. De Wajong dienstverlening lijkt wat dit betreft wel verder te zijn dan de WIJ dienstverlening. Wanneer er sprake is van een zorgbehoefte wordt vanuit de keten van werk en inkomen vaak ingezet op voorbereidingstrajecten waar werk geen serieus onderdeel van is. En bij ZML-ers wordt er nog vaak vanuit gegaan dat de zorgbehoefte serieuze arbeidsparticipatie in de weg staat, en wordt gekozen voor zorg en dagbesteding. Vanuit sommige ZML-scholen wordt juist aangegeven dat er huns inziens wel degelijk serieuze arbeidsparticipatie gerealiseerd kan worden, en zijn ze daar ook al mee bezig (overigens ook met inzet van het UWV). En vanuit de jeugdhulpverlening wordt aangegeven dat het vaak beter is om werk en/of leren een onderdeel van een zorgtraject te maken in plaats van iets wat daarna komt. Samenwerking tussen jeugdhulpverlening en de keten van werk en inkomen gericht op het vinden van een werk/leerplek is echter nog niet optimaal. Met name in de regio-gemeenten buiten Rotterdam zijn de mogelijkheden om jongeren vanuit jeugdhulpverlening aan een werk/leerplek te helpen in de ervaring van jeugdhulpverleners beperkt. Ook omgekeerd kan zorg en hulpverlening ondersteunend zijn aan het duurzaam maken van arbeidsparticipatie van jongeren die in principe direct aan het werk kunnen en willen. Vanuit de keten van werk en inkomen is het organiseren van die zorg en hulpverlening echter niet vanzelfsprekend, waardoor het risico bestaat dat jongeren draaideur-klanten worden (zie bijvoorbeeld de verhalen van Adem en Kunta).

Wajong en WIJ

De dienstverlening vanuit de WIJ sluit vaak niet aan bij het traject van kwetsbare jongeren tot dan toe. De tijdshorizon is beperkt tot 6-12 maanden en is gericht op de snelste route naar werk. Bij jongeren met licht verstandelijke beperkingen, psychische problematiek, ontwikkelingsstoornissen en/of multi-problematiek is de snelste route naar werk niet altijd de meest duurzame. Ook ontbreekt vaak een passend aanbod. Een klein deel van de jongeren doet geen beroep (meer) op een uitkering of is daarvan uitgesloten.

De dienstverlening vanuit de Wajong sluit in principe beter aan, maar kent vanwege de relatieve ruimhartigheid van de regeling een strikt toelatingsbeleid. Voor een deel van de

kwetsbare jongeren is de Wajong te veel en de WIJ te weinig. Zonder begeleiding kunnen velen zelf de weg niet vinden naar de juiste instanties. De samenwerking tussen scholen en UWV is op dit punt al ontwikkeld, maar tussen scholen en gemeenten nog veel minder.

Integrale, doelmatige dienstverlening

Kwetsbare jongeren helpen ontwikkelen naar zelfstandigheid en een baan is een delicaat proces dat in veel gevallen een maximale inspanning van zowel jongeren als overheid (onderwijs, zorg, werk en inkomen) vraagt. Breuken in ontwikkeltrajecten zijn hierin onwenselijk. Bevorderen van de continuïteit en samenhang vraagt vanuit het onderwijs meer en actievere nazorg, en vanuit de keten van werk en inkomen (met name gemeenten) meer preventieve inzet. Het vraagt ook een gezamenlijke visie-ontwikkeling op reële perspectieven vanuit alle betrokken partijen.

Op onderdelen zijn al stappen gezet in de ontwikkeling van continuïteit en samenhang:

- UWV en scholen hebben samenwerkingsrelaties opgebouwd rond jongeren die tot de doelgroep van de Wajong behoren. Die samenwerking is beter en uitgebreider naarmate een groter deel van de leerlingen in de Wajong komt, zoals bij ZML-onderwijs en sommige cluster-4 scholen.
- Binnen het onderwijs is meestal samenwerking opgebouwd met zorg en hulpverlening, bijvoorbeeld in de vorm van zorgadviesteams, schoolmaatschappelijk werk enzovoort.
- Binnen veel vormen van onderwijs, maar niet allemaal, is ook een goede relatie opgebouwd met werkgevers, in het kader van stages en leerwerkplekken.
- Rond ex-gedetineerden is op veel plekken een goede samenwerking opgebouwd tussen justitie, hulpverlening en gemeenten (WWB, WIJ).
- Vanuit het praktijkonderwijs worden voor schoolverlaters leerlingenbesprekingen georganiseerd met o.a. ROC's, UWV en deels het Rotterdamse Jongerenloket.
- Het praktijkonderwijs is bezig om via de vereniging ProWerk de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt te verbeteren.
- ZML-scholen willen een arbeidsbureau voor ex-leerlingen opzetten om hen te helpen tot de tweede (definitieve) Wajong keuring.
- ROC's, jeugdhulpverlening en Jongerenloket hebben in Rotterdam een coachingspool opgezet die potentiële uitvallers vroegtijdig actief benadert en ondersteunt.

Op een aantal punten is er ook nog geen of onvoldoende samenwerking:

- Sommige cluster 4 scholen hebben bijvoorbeeld wel goede samenhang tussen onderwijs en hulpverlening, maar nog niet met arbeid (in de vorm van relaties met werkgevers en met jongerenloketten).
- Jongeren die het praktijkonderwijs verlaten en hun eigen weg willen zoeken (meestal via het MBO), verdwalen nog steeds vaak, raken uit beeld, en krijgen vaak geen bij hen passende dienstverlening op het moment dat zij zich bij gemeenten melden voor een uitkeringsaanvraag.
- Jongeren uit sommig cluster-4 onderwijs moeten of willen na het verlaten van school grotendeels zelf hun weg zoeken op het terrein van vervolgonderwijs, werk en inkomen.

De verdere ontwikkeling van de aansluiting tussen onderwijs, zorg, werk en inkomen voor de kwetsbaarste jongeren, zou ons inziens gezocht moeten worden in het realiseren van een naadloze aansluiting in de overgang van voortgezet PRO, cluster 4 en ZML onderwijs naar arbeid en/of vervolgonderwijs. Daartoe zou een integraal overleg opgezet (c.q. uitgebouwd en samengevoegd) kunnen worden waarin alle schoolverlaters besproken worden en een (vervolg)ontwikkelplan gemaakt wordt samen met de jongeren en hun sociale netwerk. In dit team zouden naast PRO, cluster 4 en ZML scholen ook jeugdhulpverleningsinstellingen, MEE, ROC's, UWV en gemeenten (jongerenloketten) deel kunnen nemen. Doel is voor elke jongere een vervolgon ontwikkelplan te maken, op basis van input van onderwijsinstellingen en jeugdhulpverlening die tot dan toe met de jongere bezig zijn geweest, aangevuld met een gesprek met de jongere en eventueel diens sociale omgeving vanuit werk en inkomen. Dit ontwikkelplan zou antwoord moeten geven op een aantal vragen:

- wat wordt de volgende dagbesteding (werken en/of leren)?
- wat zijn in dit kader de belangrijkste leerpunten voor de jongere?
- welke ondersteuning is er nodig aanvullend op wat de jongere zelf kan, wat diens sociale omgeving kan bijdragen en wat anderen kunnen bijdragen?
- wat is een realistisch tijdsplan voor het realiseren van duurzame participatie in regulier werk, regulier werk met ondersteuning, beschermd werk of zorg en dagactiviteiten?

Op basis van dit ontwikkelplan en op basis van rechtmatigheidscriteria kunnen UWV, gemeenten, ROC's en jeugdhulpverleningsinstellingen vervolgens onderling bepalen wie verantwoordelijk is voor het realiseren van de uitvoering van (onderdelen van) het plan, tot een nadere concretisering komen (een trajectplan) en afspraken maken over het gebruiken van elkaars mogelijkheden en dienstverlening.

Aan het integrale team kunnen ook een aantal specifieke vormen van dienstverlening voor kwetsbare jongeren verbonden worden: actieve bemiddeling naar werk en de monitoring van schoolverlaters gedurende twee jaar. Bij het eerste kunnen de mogelijkheden van enerzijds stagebegeleiders, hun netwerk van werkgevers en kennis van de doelgroep, en van anderzijds werkgeversservicepunten van UWV en gemeenten gecombineerd worden.

Een dergelijk integraal team kan tevens het centrale punt worden voor overige kwetsbare jongeren, niet afkomstig uit PRO of cluster 4 onderwijs, bij wie nog geen duidelijke diagnose is. Dienstverlening bestaat nu vaak uit trial and error en uit doorverwijzing naar anderen, omdat (nog) niet duidelijk is wat er zou moeten gebeuren en wie dat zou kunnen doen.

4.2 Methodiek

Voor het realiseren van arbeidsmogelijkheden van kwetsbare jongeren geldt het uitgangspunt 'als het niet kan zoals het moet, moet het maar zoals het kan'. Ze zijn meestal niet zo flexibel als we vanuit beleid en samenleving graag zouden zien.

De meesten willen graag een 'normaal' bestaan, waaronder ze dingen verstaan waarvan ze vaak veronderstellen dat die buiten hun bereik liggen: een vaste baan, een auto, een huis, een gezin, een comfortabel leven. Velen zijn gemotiveerd om te doen wat nodig is om dit dichterbij te brengen. Ze zien zelf vaak weinig mogelijkheden en zijn daarom vaak enthousiast voor mogelijkheden (trajecten) die hen geboden worden. Daarbij hebben ze

echter niet altijd een reëel beeld van hun eigen mogelijkheden, zijn ze soms in staat hun beperkingen te verbloemen, en vallen ze vaak weer uit omdat ze niet aankunnen wat er gevraagd wordt. Om negatieve ervaringen te beperken, passen velen na kortere of langere tijd hun ambities aan. Niet willen en niet kunnen komen dan dicht tegen elkaar aan te liggen. Omdat ze verbaal niet altijd even sterk zijn, gaan ze gesprekken waarin ze het gevoel hebben zich te moeten verantwoorden vaak uit de weg. Ofwel door niet op te komen dagen, ofwel door in het gesprek zelf op veel dingen 'weet ik niet' of 'gewoon' te antwoorden. Degenen met een kort lontje trekken het al snel in een ruziesfeer. Wanneer ze zich serieus genomen, geaccepteerd en gestimuleerd voelen, ontstaat er ruimte voor ambities. Mogelijkheden die ze zien zijn vaak gekoppeld aan mensen die hen serieus nemen en door wie ze zich gewaardeerd voelen; een meisje met gedragsproblemen, een detentieverleden en praktijkschoolniveau die graag verpleegster (HBO-niveau) wil worden omdat ze een nicht heeft die haar aandacht geeft en ook verpleegster is (zie het verhaal van Charifa); een jongen met praktijkschoolniveau die het wil maken in de drugshandel omdat één van de grotere (en slimmere) jongens in die handel aardig tegen hem is (zie het verhaal van Hamid); kwetsbare jongeren die jongerenwerker willen worden, omdat dat mensen zijn die normaal tegen hen doen (zie het verhaal van Kamil); enzovoort.

Om arbeidsmogelijkheden te realiseren, is het belangrijk dat deze jongeren zoveel mogelijk in hun kracht gezet worden. Dat begint met accepteren dat ze zijn zoals ze zijn, door professionals, maar ook door toekomstige werkgevers en collega's. Als deze klik er niet is, zijn hun mogelijkheden aanzienlijk geringer dan wanneer die er wel is. Dat betekent dat matching nauwkeurig moet gebeuren, niet alleen op hun competenties en motivatie, maar vooral ook op wie ze zijn, hun eigenaardigheden en kwaliteiten, en de mate waarin dit aansluit bij de sfeer, manier van met elkaar omgaan, en manier van leidinggeven op een werkplek.

Op basis van de gesprekken die we gevoerd hebben, zijn centrale punten voor de verdere ontwikkeling van de aanpak van kwetsbare jongeren:

- Kwaliteit van gesprekken: jongeren serieus nemen, aansluiten bij wie ze zijn en bij hun niveau. Als ze zich geaccepteerd voelen, zijn ze meestal veel meer bereid om naar goede adviezen te luisteren dan wanneer ze zich niet geaccepteerd voelen. Bij een deel van deze jongeren is niet kunnen (bijv. als gevolg van beperkte cognitieve vermogens, psychiatrische problematiek, ontbreken van ondersteunend netwerk) sterk verbonden aan niet willen (bijv. in de vorm van niet accepteren van autoriteit, agressiviteit, criminaliteit). Ook zijn ze niet altijd in staat om zelf een samenhangend verhaal over hun weg tot nu toe te schetsen, hun mogelijkheden realistisch in te schatten en aan te geven wat ze willen. Een beeld vormen van deze jongeren vraagt communicatieve vaardigheden, kennis van de doelgroepen en creativiteit. Een aandachtspunt is het herkennen van psychiatrische stoornissen;
- Outreachend benaderen van kwetsbare jongeren (zorgwekkende zorgmijders), niet alleen vanuit onderwijs-optiek (leerplicht, kwalificatieplicht) ook vanuit werk en inkomen;
- Kwaliteit van diagnoses: naast aandacht voor competenties en motivatie ook aandacht voor wie de ander is en hoe deze leert, en aandacht voor de sociale achtergrond (en de betekenis die vanuit die achtergrond gegeven wordt aan werk) en het sociale netwerk;

- Regie op en continuïteit in individuele trajecten (incl overgang onderwijs - arbeid/uitkeringsinstanties);
- Actieve bemiddeling naar werk: matching op basis van 'zachte' factoren (persoonlijkheid van de jongere en sfeer op een werkplek; manier van leren van de jongere en aansturing op een werkplek) en werkzaamheden afstemmen op de mogelijkheden van de jongere door middel van jobcarving;
- Aandacht voor het sociale netwerk van jongeren: afstemmen met en gebruik maken van mensen uit het sociale netwerk van een jongere; proberen dit sociale netwerk uit te breiden;
- Begeleiding en ondersteuning afstemmen op mogelijkheden van de jongere en diens sociale netwerk: de ondersteuning moet aansluiten bij en voortbouwen op wat er al is (alle hens aan dek).

4.3 Aanbevelingen

1. Deskundigheidsbevordering van klantmanagers WIJ wat betreft de kwaliteit van communicatie, kennis van de doelgroep en van psychiatrische en ontwikkelingsstoornissen, betrekken van het sociale netwerk van kwetsbare jongeren, gebruik maken van kennis en ervaring van anderen die al met deze jongeren bezig zijn geweest (met name scholen en hulpverlening).
2. In de keten van werk en inkomen: ontwikkelen van de kwaliteit van diagnoses op het punt van wie de jongere is en hoe deze leert, naast competenties, wensen en behoeften.
3. Ontwikkelen van actieve arbeidsbemiddeling voor jongeren die wel in staat zijn om te werken, maar niet om werk te vinden, ook niet met sollicitatietrainingen e.d.; jobhunting, contact leggen met werkgevers, bemiddelingsgesprek, jobcarving, aanvullende afspraken (begeleiding, loonkostensubsidie). Ontwikkelen van samenwerking tussen stagebegeleiders vanuit onderwijs en accountmanagers/vraagconsulenten vanuit werk en inkomen.
4. Organiseren van een integraal overleg rond schoolverlaters, tussen scholen (PRO, cluster 4 en eventueel ZML), zorg (o.a. jeugdhulpverlening, MEE), ROC's, UWV en gemeenten (WIJ), gericht op het komen tot individuele vervolgon ontwikkelplannen en tot afspraken over verantwoordelijkheid voor en financiering van uitvoering van de plannen.
5. Afstemming tussen UWV (Wajong) en gemeentelijke WIJ dienstverlening: delen van informatie (veel kwetsbare jongeren die in de WIJ komen zijn al eens medisch-arbeidskundig beoordeeld) en gebruik maken van elkaars mogelijkheden.
6. Actieve nazorg vanuit PRO, cluster 4 en ZML scholen gedurende twee jaar, als aanvulling op monitoring. Overdracht van relevante informatie over jongeren naar organisaties in de keten van werk en inkomen aan de hand van een overdrachtsformulier

Geraadpleegde literatuur

Astri (Femke Reijenga en Rienk Prins) 'Bruggen bouwen naar de arbeidsmarkt voor jongeren met een beperking. Onderzoek naar leerpunten uit de experimenten en projecten gefinancierd uit de Verburggelden (2004-2008), 2008

Hans de Boer 'Tegen de stroom in. Advies aan het Kabinet voor een Actieplan Jeugdwerkloosheid', 2009

Marianne Coenen, Ben Valkenburg, Marieke Ploeg, Harry Coenen 'Begeleid werken. Theorie en methodiek van een individuele, vraaggerichte benadering', 1998

Jo Hermans 'Het opvoeden verleerd', 2009

D.M.S. Heijns, Uitstroom praktijkonderwijs 2008-2009 in de regio Rotterdam, 2009

National Wrap Around Initiative, Research and Training Center on Family Support and Children's Mental Health, Portland State University 'Ten principles of the Wrap Around Process', 2004 (family voice and choice, natural supports, team based, collaboration, community based, culturally competent, individualized, strengths based, persistence, outcome based)

TNO Rapport 'Contourennotitie WAJONG-risicomodel, 2010

SER Advies 'De winst van maatwerk: je kunt er niet vroeg genoeg bij zijn. Voorbereiding op participatie van jongeren met ontwikkelings- of gedragsstoornissen', 2009

SER Advies 'Meedoen zonder beperkingen', 2007

Henk Spies 'Natuurlijk willen risicojongeren leren', methodiekbeschrijving, 2008

Henk Spies 'Geen ervaring rijker. Over jongeren die niet in de JWG komen', 1994

UWV kenniscahier 07-01, De groei van de Wajonginstroom, 2007

WhatWorks (Gejo Duinkerken, Peter Wesdorp, Selle van der Woude) 'Tussen nieuw denken en nieuw doen. Verkenning attitudes rond de Wajong', 2009

Bijlage 1: casebeschrijvingen

A. Jongeren in het praktijkonderwijs of met een PRO-achtergrond	pag. 23
B. Zeer Moeilijk Lerende jongeren (ZML)	pag. 37
C. Jongeren met een speciaal onderwijs achtergrond (cluster 4)	pag. 41
D. Overigen	pag. 45

Charifa, 17 jaar, V

Praktijkonderwijs

Charifa zit in het laatste jaar op een praktijkschool. Ze wil graag de kraamzorg in, dat spreekt haar zeer aan. Ze vindt baby's leuk en haar nicht is ook kraamverzorgster. Ze heeft zelf informatie gezocht over de opleiding en haar begeleider vindt ook dat dit bij haar past. Ze heeft zich ingeschreven bij een ROC voor helpende welzijn (niveau 2), wil daarna helpende zorg (niveau 3) gaan doen, en als ze verder kan verpleegkunde gaan doen.

Charifa heeft tot en met groep 7 op de basisschool gezeten. Groep 8 heeft ze niet gedaan, omdat de school volgens haar al snel wist wat haar niveau was. Ze zit nu vijf jaar op een praktijkschool. Ze vindt dit een prettige school, maar vindt ook dat je er niet goed les krijgt. Alleen dit laatste jaar (AKA) wel, omdat de leerlingen veel moeten doen. Ze vindt dat ze de laatste twee jaar goed begeleid wordt. Dat komt grotendeels door de docente die dat doet. Ook de kleinschaligheid vindt ze prettig: 'je krijgt veel aandacht. Als je vragen hebt kan je bij ze terecht.' Ze geeft aan dat ze in een kleine groep goed kan werken en zich goed kan concentreren.

Charifa loopt stage in een zorgcentrum waar bejaarden wonen. Zij vindt het leuk, maar zou niet met bejaarden willen blijven werken. Zij doet het voor haar opleiding. Wat ze het leukste vindt aan haar stage vindt ze het contact met oude mensen, activiteiten doen met de bewoners, en kletsten met collega's. In het begin kreeg ze begeleiding maar nu doet ze alles zelfstandig. Dat vindt ze prettig zo, ze werkt graag alleen, zelfstandig, zonder bemoeienis van anderen. Ze heeft een bijbaan als caissière in een supermarkt.

Charifa vindt het moeilijk om lang naar een leraar te luisteren. Ze wil graag goede uitleg, maar gaat dan het liefst zelfstandig aan de slag en maakt gebruik van de aanwezige begeleiding als ze dat nodig heeft.

Ze is in Nederland geboren en woont met haar broers en zus bij haar ouders. Haar zus zit op het VWO en een broer studeert aan de universiteit. Ze geeft aan dat ze veel heeft aan haar broer. Hij steunt haar in het maken van keuzes in haar leven. Haar ouders hebben minder betekenis voor haar, maar daarover wil ze verder niets kwijt. Ze komt over als een slimme meid die niet op haar mondje is gevallen. In haar vrije tijd, naast haar bijbaan, helpt ze thuis met het huishouden en trekt ze veel op met haar vriendinnen.

PLAN

Charifa heeft een duidelijk beeld van wat ze wil en heeft ook zelf uitgezocht wat daarvoor nodig is. Haar broer en de stagebegeleidster steunen haar, en ze heeft zich ingeschreven bij een ROC voor de opleiding helpende welzijn niveau 2. Aandachtspunten zijn steun vanuit haar sociale omgeving (naast haar broer), en de pedagogisch-didactische benadering op het ROC. Ze geeft aan dat ze het moeilijk vindt om lang naar een leraar te luisteren en vooral zelfstandig aan de slag wil. Een vraag is ook of ze het alleen lastig vindt om lang naar een leraar te luisteren, of dat ze het ook lastig vindt om lang naar een cliënte te luisteren.

- overdracht van de stagebegeleider naar de mentor op het ROC
- een gesprek met Charifa en haar broer over haar toekomstperspectief en de mate waarin haar broer haar daarin wil en kan steunen.

Dishayra, 18 jaar, V

Praktijkonderwijs, cognitieve beperkingen als gevolg van een ongeluk

Dishayra zit nu in het laatste (AKA) jaar van een praktijkschool. Zij zou het liefst in een kleding winkel willen gaan werken. Het zou haar niet uitmaken waar, als ze maar goed kan verdienen en een kans krijgt om te gaan werken. Daarnaast zou ze graag een BBL-opleiding willen volgen. Ze geeft aan behoefte te hebben aan intensieve begeleiding.

Dishayra is geboren in Bonaire, is 8 jaar geleden naar Nederland gekomen en woont bij haar vader en moeder, samen met een broer van 23 jaar, een zus van 20 jaar en één van 7 jaar. Op Bonaire heeft ze tot groep 5 op een 'normale' basisschool gezeten. Augustus 2000 heeft ze echter een ongeluk gehad waardoor het geleidelijk slechter ging met haar schoolprestaties en gedrag. Zij geeft aan dat haar familie dat zag gebeuren. Toen ze twee jaar later naar Nederland kwam, is ze in groep 4 terecht gekomen. Groep 4 en 5 heeft ze op een 'normale' basisschool gezeten, daarna is ze naar het speciaal onderwijs gegaan. In 2004 is ze in een internaat terecht gekomen. Zij is een paar keer van internaat en school veranderd. Uiteindelijk is zij naar voortgezet speciaal onderwijs gegaan. Twee jaar geleden is Dishayra in een jeugdgevangenis terecht gekomen. Daar heeft zij acht maanden op school gezeten. Toen ze daar uit kwam is een paar maanden later naar een praktijkschool gegaan in groep 4. Nu zit ze in het laatste jaar (groep 5).

Dishayra vindt het niet leuk om in het praktijkonderwijs terecht te zijn gekomen, vanwege het negatieve beeld rond dit soort onderwijs; leerlingen worden volgens haar als lagere mensen gezien. Ze geeft aan dat ze wel wat geleerd heeft op deze school. Ze vindt het praktijkonderwijs qua niveau ook niet gemakkelijk. Ze vindt de sfeer op school prettig. Ze geeft aan dat ze lol hebben met elkaar, en dat je op een 'normale' school serieuzer bezig bent dan hier. Tegelijkertijd zou ze wel graag naar een normale school gaan om een beeld te krijgen van wat "andere, normale jongeren" leren. Zij wil graag weer normaal worden. Ze is onzeker over wat ze wel en niet kan, en deze onduidelijkheid vindt ze vervelend. Ze zou hierover graag van anderen (leraren) uitsluitsel krijgen. Thuis wordt er niet echt over school gesproken, alleen als haar moeder naar school moet komen. Ze heeft een aantal vrienden met wie ze optrekt, maar daarmee praat ze ook niet over school.

Dishayra kan tegen drukte en kan zich goed concentreren. Ze komt rustig en teruggetrokken over. Ze vindt het moeilijk om haar gedachten te verwoorden in het Nederlands. Ook heeft ze moeite om een lijn in haar verhaal te houden en om een chronologisch overzicht van haar leven tot nu toe te presenteren. Ze geeft aan een doener te zijn, ze houdt niet van lange en ingewikkelde teksten, die begrijpt ze vaak niet. Wat haar betreft moet wat in het boek staat kort en bondig zijn.

PLAN

- Actieve bemiddeling naar een stageplek in een kledingwinkel, gericht op het leren van de competenties die nodig zijn om daar te werken en op het duidelijk krijgen of dit een reëel perspectief is.
- Begeleiding of jobcoaching; kleine stapjes, duidelijke instructies.
- Nader uitzoeken wat de medische gevolgen van haar ongeluk zijn en wat ze wel en niet kan.

Elmer, 18 jaar, M

Praktijkonderwijs, problematische thuissituatie

Elmer zit op dit moment op een praktijkschool in het laatste jaar. Hij wil graag een ICT-opleiding gaan doen op niveau 2. Hij vindt ICT boeiend, ziet er uitdaging in, en denkt dat hij het kan. Hij is veel bezig met computers, zowel met programma's als met het technische gedeelte.

Elmer is in Nederland geboren, en heeft een Nederlandse moeder en een Kaapverdiaanse vader. Sinds zijn geboorte heeft hij een voogd toegewezen gekregen vanuit jeugdzorg. Op zijn 4de is hij naar zijn oom gegaan, op zijn vijfde naar zijn tante. Elmer heeft een aantal pleeggezinnen gehad en heeft drie jaar in verschillende tehuizen gewoond. Door de voortdurende verhuizingen is hij ook vaak van school verwisseld: twee verschillende basisscholen en verschillende praktijkscholen. Sinds ruim een half jaar woont hij bij zijn oom en diens vrouw, broer van 17 jaar, dochter van 14 en zoontje van 4 jaar. Hij is blij dat hij daar mag wonen. Zijn moeder is binnenkort klaar met afkicken binnen een kliniek. Elmer heeft het gevoel dat hij door alle verhuizingen nooit iets heeft afgemaakt en steeds weer opnieuw moet beginnen met relaties, vrienden, school enzovoort.

Zijn oom heeft de meeste dingen voor hem geregeld, onder andere zijn huidige school. Hij had nu eigenlijk bij een ROC in Den Haag een ICT-opleiding willen volgen, maar het behalen van niveau 1 op zijn vorige praktijkschool is volgens hem terug gedraaid door een docent daar, vanwege een incident. Over zijn familie is hij enthousiast, omdat die tegen hem zegt dat als hij iets wil, hij ervoor moet gaan. Hij heeft het gevoel dat andere mensen hem laten dwalen.

Naast computers vindt Elmer ook muziek maken en acteren leuk, en sport hij met vrienden, maar die richtingen wil hij niet op. Hij is graag bezig met rappen. Volgens hem hebben veel mensen hem daarin onderschat en zijn ze jaloers; zijn teksten en tracks bewijzen dat hij talent heeft. Buiten is hij de laatste tijd steeds minder, hij vindt het daar saai worden. Hij is wel vaak bezig met zijn computer en spelcomputers, en communiceert veel met mensen uit andere landen. Hij kan hier enthousiast over vertellen, en geeft aan dat hij bits kan maken en programma's kan hacken.

Op dit moment loopt Elmer stage bij Bart Smit. Op dit moment bevalt het hem daar niet meer, omdat zijn vriend daar vanwege problemen is weg gegaan. Hij vindt het op dit moment ook te zwaar en te veel. Een leuke sfeer in de werkomgeving en aandacht voor wat hij goed doet zijn belangrijk voor hem. Ook vindt hij de leerstof op school pittig, maar hij maakt meestal snel zijn oefeningen en moet dan vaak op anderen wachten. Hij is praktisch ingesteld en wil graag dingen ontdekken. Als hij iets moet leren dan lukt hem dat ook.

PLAN

Elmer wil graag een ICT opleiding volgen op niveau 2. Hiervoor is hij zeer gemotiveerd ('als je iets wilt moet je ervoor gaan'), en in zijn vrije tijd is hij veel met computers bezig. Tegelijkertijd vindt hij zijn huidige stage zwaar en vindt hij de leerstof in het praktijkonderwijs pittig, al is hij wel vaak sneller klaar met oefeningen dan zijn klasgenoten. Aandachtspunten voor een ICT-opleiding, om de kans van slagen zo groot mogelijk te maken, zijn:

- een leuke sfeer. Als die er niet is (zoals op dit moment bij zijn stage) vindt hij het zwaar;
- positieve feedback op dingen die hij goed doet;
- een manier van leren waarin hij zelf dingen praktisch uit kan proberen en ontdekken.

Voor vervolfbegeleiding zijn van belang:

- Ondersteuning bij de keuze van een ICT-opleiding die zoveel mogelijk aansluit bij Elmer, wat betreft sfeer, persoonlijke aandacht (complimenten) en pedagogische benadering (zelf uitproberen en ontdekken).
- Afhankelijk van de mate waarin zo'n passende opleiding gevonden kan worden, meer of minder intensieve aanvullende begeleiding. Actieve overdracht naar een mentor op de nieuwe opleiding.

Frank, 17 jaar, M

Praktijkonderwijs

Frank zit op dit moment in het laatste jaar op een praktijkschool. Hij denkt niet dat hij aan het eind van dit schooljaar klaar is. Hij is vaak afwezig geweest omdat hij niet altijd zin had, geen huiswerk maakte en vaak moest trainen in de avonduren. Hij voetbalt op hoger amateurniveau. Hij wil graag kok worden.

Halverwege de basisschool is Frank veranderd van school omdat het niet goed ging. Hij heeft het advies gekregen om naar het praktijkonderwijs te gaan. Hier is hij in de eerste klas blijven zitten omdat hij te speels was. Hij heeft het naar zijn zin op deze school; hij gaat hier met gezellige mensen om, een hoop leerlingen komen uit de buurt, en hij vindt de leraren aardig en waar nodig streng.

Op dit moment loopt hij stage bij een fast food bedrijf. Hier verricht hij verschillende taken, zoals bakken, achter de kassa staan en schoonmaken. Er is een mogelijkheid dat hij hier aangenomen wordt. Het liefst zou hij een MBO-2 opleiding gaan volgen. Hij weet alleen nog niet wat hij wil worden. Bakken en koken vindt hij het leukste. Hij helpt zijn moeder af en toe in de keuken. Hij zou misschien wel kok willen worden, maar hij denkt dat hij daarvoor te lang naar school moet. Hij heeft zich nog niet georiënteerd op mogelijkheden voor vervolgonderwijs of werk. Ook heeft hij het nog niet met zijn juf gehad over zijn wens om kok te worden.

Frank kan zich vaak moeilijk concentreren. Hij leert daarom het liefst in kleine groepen; hij geeft aan dat hij moeite heeft met grote groepen. Het beste leert hij door te doen, maar wel met instructie door een leraar. Luisteren naar uitleg en werken zijn geen probleem voor hem. Hij wil graag intensief begeleid worden. Op zijn stage krijgt hij instructies en is de praktijkbegeleider altijd aanwezig.

Hij is geboren in Rotterdam en woont samen met twee zussen bij zijn moeder. Zijn moeder bespreekt iedere dag met hem hoe het gegaan is op school. Zijn vader is ook betrokken bij zijn ontwikkeling en zijn vorderingen op school. Hij trekt veel op met zijn zus en zijn vriendin. Hij deelt alles met ze en ze doen veel samen. Het klikt met zijn vriendin, hij zou haar aardig missen als ze er niet zou zijn. Daarnaast voetbalt hij vaak met vrienden op een plein en speelt hij spelletjes, vooral x-box. Hij heeft er nooit aan gedacht om iets met zijn voetbaltalent te doen.

Frank komt over als een rustig persoon. Hij is wel vaak afgeleid en antwoordt vaak 'ik weet het niet'. Om verder te komen moeten vragen vaak op verschillende manieren gesteld worden.

PLAN

- Stageplek zoeken waar hij meer bezig kan zijn met bakken en koken.
- Gesprek met Frank samen met zijn vriendin, zus en moeder. Zijn sociale netwerk is belangrijk voor hem en kan hem mogelijk beter ondersteunen in zijn weg naar werk (minder spijbelen, beter zijn best doen). Hiervoor moeten alle neuzen dezelfde kant op staan wat betreft Frank zijn toekomst.

Guillermo, bijna 18, M

Praktijkonderwijs

Guillermo wil na zijn 5de jaar op het praktijkonderwijs de opleiding Sport en Beweging gaan doen. Hij is zich bewust van het feit dat het niveau voor hem hoog is. Hij wil het in ieder geval proberen en als het niet lukt, wil hij ICT gaan doen. Hij is altijd bezig en vindt programmeren het leukste om te doen. Zijn derde keuze is DJ worden. Hij vindt het leuk om samen met zijn neef muziek te verzorgen bij feesten.

Guillermo is in Spanje geboren, zijn moeder komt uit Ecuador en zijn vader uit Spanje. Tussen 1995 - 2006 heeft hij samen met zijn vader en moeder in Zuid Amerika gewoond en daar zijn hele basisschool en eerste twee jaar voortgezet onderwijs gevolgd. In 2006 is hij naar Nederland gekomen en twee jaar naar het VMBO gegaan. Hij geeft aan niet zijn best te hebben gedaan in het tweede jaar, waardoor er problemen in zijn studieloopbaan zijn ontstaan. Hij geeft ook aan niet te weten op grond waarvan hij in het praktijkonderwijs terecht is gekomen en vindt het ook niet leuk, omdat op andere scholen meer vakken worden gegeven. Hij vindt dat je iets aan school moet hebben en inspanning moet leveren om ergens te komen. Zijn beeld van praktijk onderwijs is zeer negatief. Een voordeel vindt hij wel de kleine setting en de persoonlijke aandacht. Zijn taalvaardigheid in het Nederlands is beperkt, en is waarschijnlijk een belangrijke reden waarom hij in het praktijkonderwijs terecht is gekomen. Hij geeft aan een doener te zijn, en dat hij het beste leert door te doen en te ervaren. Hij houdt het meest van lichamelijke inspanning en praktisch bezig zijn.

Guillermo woont samen met zijn broer van 19 bij zijn ouders. Zijn vader is zeer betrokken bij zijn schoolloopbaan. Hij geeft aan dat zijn vader strenger is betreft school dan zijn moeder, en vindt dat zijn vader hierin gelijk heeft, omdat je anders als jongere nergens komt. Hij heeft een hechte band met zijn vriendengroep, is dol op muziek en is daar met zijn neef en vrienden veel mee bezig. Guillermo is een rustig jongen die een duidelijk lijn in zijn verhaal weet te houden, maar die wel moeite heeft om zijn gedachten in het Nederlands te verwoorden.

PLAN

Guillermo lijkt zelfstandig en gemotiveerd genoeg te zijn om een vervolgopleiding te kunnen volgen. Een belangrijk aandachtspunt is echter zijn taalvaardigheid. Zijn (on)mogelijkheden, en wellicht ook zijn voorkeur voor sport en beweging, worden op dit moment grotendeels hierdoor bepaald. Zijn vader heeft een grote invloed op zijn keuze voor een vervolgopleiding en de beroepsperspectieven hierin, zodat ook deze betrokken zou moeten worden bij de keuze voor een vervolgopleiding. Guillermo geeft zelf aan behoefte te hebben aan intensieve begeleiding bij het begin van een vervolgopleiding.

- extra taalondersteuning
- ondersteuning van Guillermo samen met zijn vader bij keuze voor beroepsrichting en vervolgopleiding
- intensieve begeleiding, met name ook wat betreft ontwikkeling van taalvaardigheid, aan het begin van een vervolgopleiding

Hamid, 21 jaar, M

Praktijkschool niet afgerond, 2 jaar AKA (geen startkwalificatie), geen werk, opleiding en inkomen

Hamid heeft al een tijd geen inkomen. Hij zou graag willen werken, als taxi chauffeur of met kinderen op straat. Vrijheid, contact met andere mensen en het gevoel geaccepteerd en normaal behandeld te worden, zijn voor hem belangrijk. Het contact met Hamid voor dit gesprek is gelegd op straat, via het jongerenwerk.

Hamid heeft na de basisschool het advies gekregen voor leerweg ondersteunend onderwijs. Hij heeft uiteindelijk tot groep 3 op een praktijkschool gezeten. In het tweede leerjaar is hij blijven zitten. Na het derde jaar is hij een jaar een AKA opleiding bij een ROC gaan volgen. Daarna heeft hij nog een jaar op een andere locatie AKA onderwijs gevolgd. De laatste 4 jaar heeft Hamid een aantal baantjes gehad. Hij heeft bij een groente inpakbedrijf gewerkt en bij een schoonmaakbedrijf. Deze baantjes hebben niet lang geduurd doordat Hamid zonder instructies niet goed zelfstandig kan functioneren, en ook moeite heeft met veranderingen in het werk. Behalve dat hij bepaalde werkzaamheden zwaar vindt, kan hij ook slecht tegen stress en werkdruk, waarbij op een onaardige manier dingen van hem gevraagd worden.

Hamid geeft aan een doener te zijn. Hij heeft niet veel met school en kan zich moeilijk concentreren. Uitleg en instructies zijn belangrijk voor hem. Hij leert het beste door dingen stapsgewijs uitgelegd te krijgen. Daarnaast is een klik met collega's met wie hij moet werken voor hem belangrijk; dat ze hem goed (gelijkwaardig) behandelen.

Hamid is een stille jongen die altijd glimlacht. Hij kijkt mensen nauwelijks aan en is ook niet altijd duidelijk in zijn communicatie. Hij is in Nederland geboren, en woont bij zijn moeder, samen met een oudere broer en twee zussen en een jongere zusje. Hij heeft ook twee getrouwde zussen. Zijn ouders zijn al jaren geleden gescheiden. Zijn vader woont nog wel bij hem in de buurt. Hij geeft aan dat het een oude man is geworden. In zijn sociale netwerk is er niemand met wie hij over zijn toekomst spreekt. Hamid trekt op met een aantal jongeren die ook niet op school zitten. Een aantal zijn bezig met criminele activiteiten. Hij brengt zijn tijd grotendeels door op straat bij hem in de buurt, of bij een winkelcentrum in de buurt.

Hij heeft het gevoel nergens geaccepteerd te worden, behalve door zijn vrienden op straat. Hij verteld geëmotioneerd hoe de politie met hem omgaat - vanwege de groep jongens met wie hij vaak rondhangt. Hij heeft het gevoel dat de politie altijd hem moet hebben, en dat hij voortdurend afgerekend wordt op zijn verleden en dat ze hem steeds herinneren aan zaken waarbij hij betrokken is. Hij is een tijdje geleden aangehouden wegens samenscholing.

PLAN

Hamid heeft het praktijkonderwijs voortijdig verlaten en is gaan zwerven langs verschillende opleidingen en baantjes die steeds op niets uitgelopen zijn. Hij heeft aansluiting gevonden bij andere jongeren op straat die hem accepteren maar hem verder niet ondersteunen, evenmin als zijn familie. Hij heeft begeleiding nodig, maar is zelf terughoudend om deze te zoeken of te accepteren. Essentieel is het gevoel serieus genomen en geaccepteerd te worden; dat hij meetelt en dat er iemand is die iets van hem verwacht en hem ondersteunt. Op het aanbod om hem te ondersteunen bij het aanvragen van een uitkering en bij het vinden van werk wilde hij geen ja of nee zeggen. Vertrouwen zal eerst moeten groeien.

- Begeleiding vanuit (bijvoorbeeld) jeugdhulpverlening
- Aanvragen van Wajong en/of WIJ
- Actieve bemiddeling naar een werkplek waar hij zich geaccepteerd voelt. Vrijheid en contact met andere mensen zijn voor hem belangrijk in een baan
- Jobcoaching met kleine stappen en duidelijke instructies

Kendrick, 19 jaar, M

Praktijkonderwijs, psycho-sociale problemen

Kendrick komt samen met zijn moeder. Hij heeft sinds vier maanden geen inkomen. Het was onduidelijk bij welk loket hij hoorde. Hij solliciteert veel, via internet en door winkels langs te gaan (samen met zijn moeder) om zijn CV af te geven. Dit heeft echter nog niks opgeleverd. Hij wil het liefst iets gaan doen in de visagie. Hij heeft een particuliere opleiding van een half jaar (1000,-) uitgezocht die hij graag wil volgen, maar heeft de gegevens niet bij zich.

Kendrick heeft basisschool (speciaal onderwijs) gedaan en heeft daarna op een praktijkschool gezeten. Daarna is hij MBO niveau 1 gaan doen richting detailhandel. Hij is binnen een jaar gestopt omdat het te moeilijk was. Zijn opa was toen ook net overleden. Hier had hij het heel moeilijk mee. Hij was toen 18 en liep stage bij de Etos, daar mocht hij toen komen werken. Hij heeft daar een aantal cursussen gedaan. Na 6 maanden werd zijn contract niet verlengd wegens de economische crisis.

Hij heeft eerder een voorbereidend traject gevolgd, maar vond na een aantal weken zelf een baan bij de HEMA. Hier heeft hij 6 weken gewerkt. Hij werd ziek (griep). Van zijn baas moest hij toen toch komen werken omdat hij anders werd ontslagen. Hij zegt dat hij toen toch is gaan werken, maar dat hij daarna toch weg moest. Ze hebben hem een brief mee gegeven waarin staat dat hij zelf ontslag heeft genomen. Deze brief heeft hij niet ondertekend.

In 2005, hij was toen 14, is hij overvallen door meerdere jongens op het Zuidplein. Hij heeft hier straatvrees (en een maagzweer) aan over gehouden. Hij is er voor in therapie geweest (EMDR). Deze therapie heeft hij wel afgemaakt, maar hij vond het zo eng en dichtbij komen dat hij na de therapie geen andere therapie meer wilde. Hij kreeg het advies mee om toch voorzichtig weer alleen de straat op te gaan. Hij zegt geen rapportage te hebben van de therapie. Hij gaat nu wel alleen de straat op, maar heel weinig en alleen als het vlak bij huis is. Bij het Zuidplein durft hij niet meer te komen. Vaak gaat zijn moeder mee.

Kendrick woont samen met zijn moeder (heeft gekorte WWB) en oma (AOW), beiden zijn afkomstig uit Suriname. Oma heeft kanker en is terminaal. Moeder en Kendrick verzorgen oma samen. Hij heeft geen vrienden. De enige met wie hij omgaat is zijn nichtje waar hij samen mee op is gegroeid. Hij geeft aan zowiezo beter met vrouwen om te kunnen gaan.

Sterke kanten: Kendrick wil graag werken, heeft meerdere periodes gefunctioneerd in de detailhandel, en heeft voor zichzelf duidelijk wat hij zou willen doen: visagie. Zijn moeder ondersteunt hem, voor zover ze dat kan. Kendrick heeft geen alcohol of drugsverleden, geen aanraking met justitie en geen schulden. Hij is rustig en vriendelijk en heeft goede sociale vaardigheden. Hij voelt zich op zijn gemak bij vrouwen.

Ontwikkelpunten en aandachtspunten: Kendrick heeft een beperkt niveau, heeft een zeer klein sociaal netwerk (moeder en nicht). Zijn moeder steunt hem, maar lijkt beperkt in wat ze hem kan bieden en is enigszins dominant. Door een overval is hij erg bang geworden om alleen over straat te gaan. Dingen die eerder mis gingen (ontslagen) hadden wellicht met enige begeleiding voorkomen kunnen worden. Ook voor het vinden van werk heeft hij ondersteuning nodig. Zijn moeder lijkt hierin niet het meest effectief te zijn.

PLAN

WIJ aanvragen en 'life coaching' organiseren, liefst door een vrouwelijke begeleider. Coaching in eerste instantie richten op het uitbreiden van zijn sociale netwerk, liefst ook met mannen, en daarnaast ook op hulp bij het vinden van werk. Hiermee krijgt ook zijn moeder haar handen

enigszins vrij in het kader van haar eigen traject. Nagaan wat Kendrick aanspreekt in visagie en welke andere mogelijkheden, waaraan hij nog niet gedacht heeft, mogelijk bij hem passen.

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

WIJ aanvragen. Kendrick komt de gegevens van de opleiding brengen. Er wordt uitgezocht of hij in staat is een opleiding detailhandel niveau 1 te volgen, en of er een passend traject voor hem is richting drogisterij o.i.d.

Mamoun, bijna 18, M

Praktijkonderwijs

Mamoun zit in het laatste (AKA) jaar bij een praktijkschool. Hij is gevraagd om te komen werken op zijn huidige stageplek in de techniek, en dat wil hij na dit schooljaar gaan doen. Daarvoor moet hij nog dit jaar afronden en een veiligheidscertificaat halen. Daarnaast wil hij deeltijd verder met school en het liefst elektrotechniek gaan volgen. Hij is vastberaden over zijn toekomstplannen, en weet wat hij leuk vindt, wil en kan.

Na zijn basisschool is Mamoun met een lage Cito-score naar een praktijkschool gegaan. Het bevalt hem goed, hij heeft een positief beeld van het praktijkonderwijs. Hij zit nu twee dagen per week op school en loopt drie dagen stage in de techniek, o.a. loodgieten en elektra. In zijn vrije tijd werkt hij al drie jaar bij een supermarkt. Mamoun is praktisch ingesteld. Leren uit boeken kan hij wel als het gekoppeld wordt aan oefenen. Zijn ideale leeromgeving is een omgeving waarbij hij instructies krijgt en uitleg over wat hij moet doen.

Mamoun is geboren in Nederland en woont bij zijn vader en moeder, samen met twee jongere broers van 11 en 2 jaar en twee jongere zussen van 14 en 7 jaar. Als zijn vader er niet is, is hij de man in huis. Hij voelt zich ook verantwoordelijk voor het doen van boodschappen. Daarnaast is hij ook actief met zijn geloof bezig, waarin zijn vader ook een belangrijke rol speelt. In werksituaties heeft hij respect voor anderen en volgt hij instructies goed op. Mamoun komt over als een beleefde, rustige, beheerste, nette en verlegen jongen. Zijn vader is zeer betrokken, vooral bij rapporten en ook bij gesprekken die thuis worden gevoerd.

In zijn vrije tijd voetbalt hij en doet hij ook mee met zaalvoetbal. Als er gevoetbald wordt is hij soms buiten te vinden. Voor de rest heeft hij een beperkt aantal vrienden; hij gaat vooral met zijn buurjongens en familie om.

PLAN

Monitoren of de stap van zijn huidige stageplek naar een dienstverband goed verloopt. Er lijkt weinig reden te zijn om te veronderstellen dat dit niet zou lukken.

Marco, 18 jaar, M

Praktijkonderwijs

Marco zit in het laatste (AKA) jaar van een praktijkschool. Hij wil graag doorleren, het liefst BOL. Hij zou het liefst in een mooi en chic gebouw werken, maar heeft geen helder beeld van wat hij daar zou willen doen. Misschien ICT, maar hij geeft aan dat hij zich in verschillende richtingen zou willen oriënteren.

Na de basisschool is hij naar het praktijkonderwijs gegaan. Hij heeft het gevoel dat dingen die hij zou willen leren niet worden aangeboden. Hij heeft hogere ambities. Over praktijkonderwijs is hij niet enthousiast, vooral omdat er door veel mensen op neer gekeken wordt. Hij zegt niet veel te kunnen leren in het praktijk onderwijs, maar geeft tegelijkertijd wel aan dat hij moeite heeft met leren. Hij kan wel lezen, maar heeft moeite teksten te begrijpen. Hij leert liever door te doen en te ontdekken. Begeleiding is belangrijk voor hem, en ook de kleine setting helpt hem om zich te concentreren.

Marco is in Nederland geboren en getogen. Hij woont bij zijn vader en moeder, samen met zijn half broer van 21 jaar en twee jongere broers van 10 en 6 jaar. Zijn moeder is betrokken bij school, en met zijn peetmoeder voert hij gesprekken die hij fijn en prettig vindt. Hij is blij met de ondersteuning die hij van thuis krijgt, ook al is die vrij beperkt. Hij is vaak thuis, en brengt veel tijd door met zijn familie en vrienden; dit is zijn voornaamste bezigheid, hobby's heeft hij niet. Marco maakt een aangename indruk, maar zegt niet veel en reageert niet altijd adequaat op de vragen die hem gesteld worden.

PLAN

- Proberen zijn moeder en familie te betrekken bij de keuze voor een vervolg stap. Zijn hoge ambities lijken meer voort te komen uit sociale wenselijkheid (c.q. de visie van zijn omgeving op praktijkonderwijs) dan uit een duidelijk eigen beeld en motivatie voor iets wat hij zou willen gaan doen.
- Oriënterend AKA jaar op een ROC waar hij verschillende beroepsrichtingen in praktijk kan ervaren.
- Aanvullende begeleiding gericht op het samen met hem helder krijgen van een geschikte werkplek en aansluitend jobcoaching.

Marilyn, 17 jaar, V

Praktijkonderwijs, moeilijke thuissituatie

Marilyn zit in het laatste jaar van een praktijkschool. Ze heeft alles af en haalt aan het eind van haar schooljaar haar diploma. Hierna wil ze een opleiding beveiliging gaan doen bij een ROC (niveau 2). Ze heeft zich hiervoor al aangemeld. Beveiliging lijkt haar leuk werk: 'ik houd van samenwerken, je bent nooit alleen, en je ziet verschillende mensen'. Afwisseling vind ze belangrijk. Marilyn heeft tot groep 5 op de basisschool gezeten. Daarna is ze weggestuurd en is ze twee jaar lang niet naar school geweest. De reden hiervoor is volgens haar dat ze moeilijk opvoedbaar is. Ze geeft ook aan dat er veel fouten gemaakt zijn. Uiteindelijk is ze weer naar een andere basisschool gegaan. Daar heeft ze drie maanden gezeten. Van daaruit is ze naar weer een andere basisschool gegaan, waar ze van groep 6 tot 8 gezeten heeft. Na de basisschool is ze naar een praktijkschool gegaan. Ze vindt dit een 'normale' school, waarmee ze eigenlijk bedoeld dat ze niet zo goed weet wat ze ervan vindt. Ze vindt het gezellig op school en kan goed met de juf opschieten. De vier jaar daarvoor had ze regelmatig problemen met andere leraren. Ze vindt dat de andere leraren meer aan zichzelf denken dan aan de leerlingen. Haar huidige juf luistert beter en geeft haar aandacht; 'als je iets niet snapt legt ze uit hoe het moet'.

Marilyn loopt stage als conciërge op een basisschool. Dit is een tweede keuze, omdat ze niet deel kon nemen aan wat ze eigenlijk wilde: een voortraject van een jaar voor een opleiding in de beveiliging, met een stage in de (assistent-)beveiliging van grote sportevenementen. Haar huidige stageplek vindt ze gezellig en gemakkelijk, en ze vindt het prettig dat er geen mensen zijn die haar willen aanpakken en haar voortdurend vertellen wat ze moet doen. Ze wordt intensief begeleid door haar stagebegeleider.

Marilyn is snel afgeleid en kan zich moeilijk concentreren. Zij vindt het prettig om in een kleine groep te werken. Ze werkt het liefst alleen, maar heeft wel behoefte aan goede uitleg. Op school is ze vaak aan het praten en wordt ze ook vaak door leraren gecorrigeerd.

Marilyn woont al vijf jaar bij haar oma, omdat ze niet met haar moeder kan opschieten. Zij geeft aan dat er wel verbetering is in haar relatie met haar moeder, nu ze wat ouder is geworden. Haar oma heeft de voogdij. Ze is blij met de rol die haar oma speelt in haar leven: ze geeft veel aandacht en stelt tegelijk grenzen. Dat kan ze van haar moeder niet zeggen. Met haar vader heeft ze geen contact. Ze heeft een jongere zus die hetzelfde gedrag vertoont als Marilyn zelf in het verleden.

Marilyn is vaak thuis en gaat af en toe naar buiten om vrienden te ontmoeten. Ze heeft geen behoefte aan dagelijkse contacten met vrienden en kennissen. Ze zit meestal voor de buis of anders op internet.

PLAN

Marilyn is druk, snel afgeleid, en werkt het liefste zelfstandig of in kleine groepen. Ze heeft behoefte aan veel aandacht en tegelijkertijd het aangeven van grenzen. Als dit gerealiseerd kan worden, is de kans optimaal dat ze zich verder ontwikkelt. Ze geeft aan dat ze het prettig vindt in haar stage en in haar vrije tijd om alleen te zijn en zelf te kunnen bepalen wat ze doet. Anderzijds is ze op school, onder andere mensen, druk en snel afgeleid. Ze is aangemeld bij een ROC voor een opleiding beveiliging op niveau 2. Het is de vraag of de aandacht die ze nodig heeft daar geboden kan worden. Ook is het de vraag of, c.q. welk beveiligingswerk bij haar past. Beveiliging van grote, drukke evenementen waarbij met veel collega's gecoördineerd samengewerkt moet worden, is waarschijnlijk geen situatie waarin ze optimaal functioneert, omdat ze in grotere groepen vaak snel afgeleid en zelf ook heel druk is. Nachtbeveiliging van bijvoorbeeld industrieterreinen zou vanwege de zelfstandigheid van dat werk en het geringe contact met collega's en leidinggevenden eventueel wel bij haar kunnen passen. Dit moet nader uitgezocht worden. Gezien de vraagtekens bij de

haalbaarheid van de richting beveiliging samen met Marilyn nagaan wat haar aanspreekt in dit werk, en in welke andere, beter passende beroepsrichtingen dit ook terugkomt.

Er is een aanzienlijk risico dat Marilyn de BOL-opleiding waarvoor ze zich heeft aangemeld niet zal afmaken. Wellicht geeft een BBL route, waarbij gericht gezocht wordt naar een leerwerkbaan waarin ze grotendeels zelfstandig en in een rustige omgeving kan werken, betere kansen.

- overdracht van de huidige stagebegeleider aan de mentor bij het ROC.
- zoeken van een leerwerkbaan in de beveiliging met relatief veel zelfstandigheid in een meestal rustige omgeving. Om dit te realiseren is het waarschijnlijk nodig om aanvullende afspraken met de werkgever te maken over loonkostensubsidie en extra begeleiding. Als dit lukt: nader assessment om een beter passende richting te vinden.

Cecilio, bijna 18, M

Praktijkonderwijs

Cecilio zit in het laatste (AKA-)jaar van het praktijkonderwijs. Na dit jaar wil hij iets met sport gaan doen. Hij denkt aan een opleiding sport en bewegen bij een Roc, niveau 2. Hij wil niet gelijk aan het werk. Op school krijgt hij aandacht.

Hij is geboren op de Antillen, en op zijn 13^e samen met zijn moeder naar Nederland gekomen. Zijn overige broers en zussen (4 in totaal) wonen allemaal op de Antillen. Cecilio heeft op de Antillen basisonderwijs gevolgd tot groep 7. Na zijn eerste jaar praktijkonderwijs is hij van school gewisseld. Hij is tevreden met zijn huidige school, en heeft veel waardering voor zijn mentor die volgens hem goed kan uitleggen en genoeg aandacht kan geven. Cecilio heeft veel plezier in de groep en geeft aan het naar zijn zin te hebben.

Hij woont bij zijn moeder. Over haar betrokkenheid bij zijn schoolloopbaan zegt hij dat ze er is als dat nodig is. Cecilio brengt veel tijd door met zijn vrienden. Naast vrienden ontmoeten doet hij ook aan sporten. Op school is hij een sfeermaker, en een leraar heeft volgens hem gezegd dat hij acteertalent heeft. Hij kan goed mensen nadoen. Hij komt enthousiast, maar ook wat ongeduldig over. Cecilio is snel afgeleid en heeft moeite om een rode draad in zijn verhaal vast te houden, wat waarschijnlijk deels te maken heeft met zijn beperkte taalvaardigheid in het Nederlands. Vragen moeten soms herhaald en uitgelegd worden. Hij geeft aan een doener te zijn en het beste te leren door te doen en te ervaren. Hij werkt het liefst in kleine groepen waarin minder drukte is.

PLAN

De keuze om door te willen leren en ook de richting waarin (sport en bewegen) komen nog niet overtuigend over. Zijn huidige praktijkschool lijkt een omgeving waarin Cecilio goed functioneert, dankzij de persoonlijke aandacht, omdat hij kan doen wat hij leuk vindt en er niet zoveel zelfstandigheid van hem verwacht wordt. Zijn leervermogen lijkt niet toereikend voor een opleiding op niveau 2. Als hij daar toch voor kiest is het risico op uitval groot, en is het zaak om nazorg te bieden en een vinger aan de pols te houden om te voorkomen dat hij gaat zwerven langs opleidingen en baantjes die hij op eigen kracht waarschijnlijk niet volhoudt. In het helder krijgen van zijn toekomstperspectief lijkt hij ook weinig steun te hebben vanuit zijn sociale omgeving. Leren werken lukt waarschijnlijk het beste in een omgeving waarin hij als sfeermaker welkom is en gewaardeerd wordt, en met individuele begeleiding.

- met Cecilio en zijn moeder samen zijn toekomstperspectief helder krijgen.
- actieve begeleiding in de overgang naar een vervolgopleiding en/of actieve bemiddeling naar werk, liefst door de huidige mentor die hij waardeert.
- jobcoaching

Peter, 20 jaar, M

Praktijkonderwijs, multi-problematiek

Peter heeft geen school of werk. Hij heeft eerder aangegeven dat hij graag een baantje bij een garagebedrijf of autosloperij zou willen hebben, maar geen zin heeft om alleen maar rotklusjes te doen zoals het vegen van de vloer. Ook zou hij graag zijn moeder financieel ondersteunen. Peter is ruim een jaar intensief begeleid vanuit de jeugdhulpverlening. Er is onder andere Wajong aangevraagd en hij is wat zelfstandiger geworden: hij gaat vaker zelfstandig naar afspraken, regelt steeds meer zaken zelf en komt (bijna) niet meer met de politie in aanraking. Een duurzame dagbesteding is echter nog niet gelukt; hij is inmiddels weer uitgevallen uit een voorbereidingstraject. Hij lijkt last te hebben van stemmingswisselingen en depressiviteit, en is regelmatig lusteloos, moe, heeft weinig energie en zit niet lekker in zijn vel. Na een gesprek bij hem thuis heeft een psychiater onlangs anti-depressiva voorgeschreven, en is de begeleiding overgenomen door een maatschappelijk werker van een organisatie voor forensische psychiatrie.

Peter heeft op een school voor speciaal basisonderwijs gezeten, en is daarna naar een praktijkschool gegaan. Hij heeft geen diploma's. Hij heeft een aantal korte baantjes gehad, en geeft aan dat hij zich snel verveelt en dan geen zin meer heeft om aan het werk te gaan. In zijn vrije tijd zit hij veel achter de computer en is hij met muziek bezig.

Peter woont samen met zijn moeder, oudere broer van 23 jaar en jonger broertje van 1 jaar. Zijn vader is twee jaar geleden overleden. Tijdelijk woont de vriendin van zijn oudere broer met hun kind en haar dochter van 2 bij hen in huis. De eerste tijd heeft de begeleiding vanuit de jeugdhulpverlening zich vooral gericht op het hele gezin en het (toen) naderende overlijden van de vader. Deze gezinsbegeleiding is overgenomen door een andere vorm van hulpverlening. Zijn vrienden hebben volgens moeder een slechte invloed op Peter. Hij heeft wel een positief, goed contact met een neef.

Tot zijn 18^e heeft hij onder toezicht gestaan. Daarna heeft hij zelf contact gezocht met een hulpverleningsproject. Beiden hebben weinig voorgang met hem geboekt. Hij is meerdere malen met politie en justitie in aanraking gekomen, variërend van te hard rijden op zijn scooter tot mishandeling. Volgens de wijkagent is hij moeilijk hanteerbaar. Hij heeft op school veel verzuimd en heeft problemen gehad met zijn ouders, die niet op één lijn zaten met betrekking tot zijn opvoeding. Moeder staat altijd klaar voor haar kinderen. Soms betekent dit ook dat ze Peter de hand boven het hoofd houdt, en niet aanspreekt op zijn eigen aandeel in de situaties waarin hij terecht komt. Ze lijkt ook niet goed in staat om hem, als het nodig is, in het spoor te zetten. Daarin staat ze overigens niet alleen. Peter is overigens omgekeerd ook heel zorgzaam voor zijn moeder, onder andere in de periode dat zij gezondheidsproblemen had.

Peter heeft in zijn leven al een hoop teleurstellingen en negatieve ervaringen opgedaan. Hij lijkt onzeker en faalangstig te zijn. Vanwege zijn beperkte intelligentie is voor hem niet altijd duidelijk wat er van hem verwacht wordt. Hij lijkt weinig zicht te hebben op oorzaak en gevolg, reageert vrij impulsief en heeft moeite om rekening te houden met de grenzen van andere mensen om hem heen. Hij wordt ook gemakkelijk agressief. Als hij ergens tegenop ziet, neemt hij vaak een stoere en onverschillige houding aan, waardoor mensen vaak een verkeerd beeld van hem krijgen. Eigenlijk heeft hij moeite om zijn twijfels en onduidelijkheden te benoemen, heeft hij weinig zelfvertrouwen en heeft hij de neiging zichzelf als slachtoffer te zien. Als er iets tegen zit, haakt hij snel af en als er naar zijn mening teveel van hem verwacht wordt, gooit hij zijn kont tegen de krib.

PLAN

1. nagaan of de anti-depressiva leiden tot meer en/of langere 'goede'perioden, waarin hij initiatieven neemt;

2. uitbreiden van zijn ondersteunende sociale netwerk. Peter wil niet in een begeleid wonen project omdat hij niet wil dat 'iedereen zich met hem bemoeit'. In overleg met Peter informatie inwinnen bij vroegere begeleiders (o.a. time-out, praktijkbegeleider praktijkschool).
3. dagbesteding zoeken die bij hem past, met intensieve begeleiding. Mogelijke richtingen zijn garagebedrijven of sloperijen, of iets met computers (op een laag niveau). Hierbij zoveel mogelijk kleine stappen zetten.

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

Peter heeft anti-depressiva gekregen die hij ook iedere dag neemt. Hij wordt begeleid door een maatschappelijk werker vanuit de forensische psychiatrie. De inhoud van het plan is niet bekend.

Yenner, 18 jaar, M

Praktijkonderwijs

Yenner zit nu in het laatste jaar op een praktijkschool. Hij kan het niveau gemakkelijk aan, en wil hierna horeca niveau 1 en daarna 2 gaan doen op een ROC. In de toekomst zou hij willen werken als chef-kok en daarna een eigen zaak openen.

Na de basisschool kreeg Yenner het advies om naar het praktijkonderwijs te gaan, hoewel zijn Cito-score tussen VMBO-kader en praktijkonderwijs in lag. Volgens zijn begeleider was hij te goed voor praktijkonderwijs, maar zou VMBO-kader te hoog gegrepen zijn. Yenner geeft aan dat hij de praktijkschool leuk vindt omdat hij hier vrienden heeft. Hij is ook blij dat hij het laatste jaar veel huiswerk meekrijgt en het gevoel heeft dat hij wat leert: 'in de vier jaar hiervoor kreeg je geen kans om te studeren, nu wel als je je best doet'. Hij is blij met de aandacht en begeleiding die hij krijgt.

Yenner loopt stage bij een Turks restaurant. Hij heeft deze stageplek zelf geregeld. Het restaurant ligt naast zijn oude stageplek, en hij is naar de baas toe gegaan om te vragen of hij hier stage zou kunnen lopen. Hij maakt salades en ook wat gemakkelijke gerechten, hij wast af, en helpt soms zijn stagebegeleider met voorbereidend werk. Zijn stagebegeleider legt precies uit hoe alles moet. Hij laat ook zien hoe het moet en daarna gaat Yenner aan de slag. De stagebegeleiders, zowel vanuit school als vanuit het restaurant, zijn tevreden met Yenner omdat hij zijn werk goed doet. 'En als je je werk goed doet, vindt iedereen je goed'. Zijn neef liep ook stage maar wordt niet goed gevonden omdat hij zijn werk niet doet. Af en toe werkt Yenner bij het restaurant waar hij stage loopt.

Yenner zou graag chef-kok worden en een eigen zaak openen. Hij vindt school belangrijker dan nu gelijk gaan werken, omdat je met een diploma snel werk kan vinden. Nu stage lopen en dan meteen aan het werk gaan biedt volgens hem geen garantie op een goede baan. Daarom wil hij naar een ROC om de opleiding horeca te gaan volgen, te beginnen met MBO-1.

Yenner voelt zich het prettigste in kleine groepen, dan kan hij zich goed concentreren. Zowel op school als op stage zou hij daarom met niet teveel mensen tegelijk bezig willen zijn. Nieuwe dingen leert hij het beste als hij eerst uitleg krijgt en het voorgedaan wordt. Daarna vindt hij het een uitdaging om het zelf te doen.

Yenner is in Nederland geboren en woont met zijn broer en drie zussen bij zijn ouders. Hij is vol lof over het gezin. Vader, moeder, broer, zussen en stagebegeleider stimuleren hem om het beste uit zichzelf te halen en steunen hem altijd. Hij weet wat hij wil en zij geloven in hem. De rest van zijn familie niet, en tegenover hen wil hij bewijzen dat hij het kan. Hij trekt veel op met zijn neven. Verder is hij in zijn vrije tijd vooral bezig met huiswerk maken, soms boodschappen doen voor zijn moeder en wandelen. Dat laatste vindt hij het prettigste om te doen.

Hij komt over als een zachtaardige jongen, een beetje verlegen, afwachtend en wat afwezig, en heeft een zekere correctheid in zijn antwoorden en houding. Yenner vindt discipline, jezelf goed gedragen en doen wat gevraagd wordt belangrijk om verder te komen.

PLAN

Yenner heeft ambities en wordt daarin gesteund door zijn sociale netwerk en begeleiders. Hij lijkt ook de (leer)competenties en het doorzettingsvermogen te hebben om een vervolgopleiding te doen in de richting waarin hij verder wil, al lijkt chef-kok en een eigen zaak te hoog gegrepen. Hij heeft zich ingeschreven bij een ROC richting horeca op niveau 1. Het beste zou zijn om zijn huidige stageplek vast te houden en te proberen zijn betaalde werkzaamheden daar verder uit te bouwen, gecombineerd met een opleiding (BBL). Aandachtspunten voor een stageplek zijn: niet teveel mensen, duidelijke instructies en begeleiding. Voldoende instructie en voorbeeld zijn een aandachtspunt voor de pedagogisch-didactische benadering van Yenner.

- overdracht van huidige stagebegeleider aan mentor op het ROC.
- nazorg: zo nodig Yenner stimuleren om zelf vragen te stellen aan docenten, en zo nodig ondersteunen bij het vinden van een passende stageplek.

Melanie, 18 jaar, V

Speciaal onderwijs (ZML)

Melanie volgt op dit moment speciaal onderwijs voor zeer moeilijk lerenden. Ze heeft mogelijkheden om op de arbeidsmarkt te functioneren, daar wordt op school ook naartoe gewerkt. Ze heeft Wajong. Vanwege haar verstandelijke beperking krijgt ze waarschijnlijk geen participatieplan (dat is tot nu toe niet gebruikelijk voor jongeren met een IQ beneden 55), maar zal waarschijnlijk richting zorg en dagbesteding gaan.

Ze is een enthousiaste en vrolijke jonge dame. Ze is vrij uitbundig in haar doen en laten en heeft daarbij een harde stem. Melanie neemt mensen snel in vertrouwen, en daarbij de ander te persoonlijke zaken toevertrouwen. Ze is lief en gevoelig, hulpvaardig en goed leerbaar. Als ze iets echt niet ziet zitten of wil doen, laat ze dat ook merken. De omgang met haar kan dan moeizaam en stroef gaan.

Ze heeft een positief zelfbeeld. Ze is zich bewust van haar beperkingen, maar gaat daar goed mee om. Ze is trots op de dingen die ze presteert. Ze is ook onzeker, en wil graag bevestigd worden in wat ze goed doet.

Als collega is Melanie prettig om mee samen te werken. Belangrijk is wel dat haar duidelijk is dat er in eerste instantie gewerkt moet worden. Ze kan behoorlijk ver in haar verhalen opgaan en de concentratie voor het werk volledig verliezen.

Haar eerste stage heeft ze in een supermarkt gelopen. Dat vond ze erg spannend. Ze had het snel naar haar zin. Omdat ze het allemaal goed wil doen, werd ze erg onzeker. Ze kreeg de verantwoordelijkheid voor het wasmiddelen pad. Bij dit pad hoef je met vakken vullen niet te letten op de datum van producten. De producten in de schappen naar voren trekken en restanten opruimen doet Melanie redelijk. Ze heeft moeite met het op één plek blijven bij het vullen. Ze begint dan weer hier, dan weer daar, en trekt daardoor niet steeds alle producten naar voren. Het schoonmaken van het pad houdt ze goed bij. Haar tempo ligt lager dan dat van andere medewerkers. Dat komt doordat ze langer tijd nodig heeft om er achter te komen waar alle producten staan, maar ook doordat ze snel afgeleid is. Ze is vanwege haar lichamelijke conditie ook snel moe, en dan zakt haar motivatie. Ze is iedere dag netjes op tijd. Als al haar taken klaar zijn, is ze bereid om andere taken uit te voeren. Volledige werkdagen redt ze niet. Ze is klantvriendelijk en bereid haar best te doen om het de klant naar zijn of haar zin te maken. Ze heeft vlot contact met de andere medewerkers. Daar geniet ze van, maar wordt daardoor ook snel druk, gaat steeds harder praten en verliest al haar concentratie. In het begin van de stage liet de school haar tussen de middag op school eten om haar zo een moment rust te geven. Op den duur kon ze in de supermarkt lunchen. Ze moet nog wel leren waar je met collega's wel en niet over praat.

Nadat haar eerste stage beëindigd was, ging ze haar tweede stage lopen bij een dierentuin. De werkzaamheden waren vooral gericht op het onderhouden van het groen. Hoewel ze erg enthousiast was om bij een dierentuin stage te gaan lopen, vielen de werkzaamheden haar toch een beetje tegen. Het werk is fysiek redelijk zwaar en er wordt wat uithoudingsvermogen gevraagd. Zo nu en dan liep ze de kantjes eraf. Ze was hierop wel aanspreekbaar en vastbesloten om de 'volgende keer' beter haar best te doen.

De volgende stage was bij een manege, voor één dag per week. Ze werkt daar op zaterdagen ook als vrijwilliger. De werkzaamheden bestonden uit schoonmaken van de stallen, paarden borstelen, het erf aanvegen en voederen van de dieren. Melanie werkte hard en had een heel positieve instelling. Ze ging ook goed om met de regels van de manege. Ze was behulpzaam, bijzonder klantvriendelijk en heel collegiaal. De stage-aanbieder had niets dan lof.

Het volgende schooljaar begon ze opnieuw bij een (andere) supermarkt. Op zich ging het daar steeds beter, maar door een vervelend akkefietje is de stage gestopt. Daarna is ze bij een kleding-discountwinkel begonnen. Ze hielp mee in de winkel; vakken vullen, kleding op de rekken uitstallen, producten naar voren trekken, schoonmaken en allerlei ondersteunende werkzaamheden. Haar werkhouding was voldoende. Ze had dagen dat er niets uit haar handen kwam omdat ze privé problemen had en dat niet los kon laten als ze aan het werk was. Er is afgesproken dat als er iets speelt, dat ze dat op school even meldt aan de stagebegeleider of aan de bedrijfsleider, en daarna gewoon aan het werk gaat.

De volgende stage liep ze bij een dierenspeciaalzaak, voor vier dagen per week. Ze deed haar werk, onderhouden van de vogels, goed en werkte goed door. In de pauzes was ze uit onzekerheid soms wat te luidruchtig, vooral met veel jonge medewerkers om zich heen.

Op school heeft Melanie zich vooral bezig gehouden met taal. Ze deed goed mee in groepsgesprekken. Ze is ook zelf graag met taal bezig. Als er een gaatje valt, pakt ze een leesboekje of schrijfschrift. Ze leest op AVI-niveau 4, en verruimt haar woordenschat via methodeboekjes. Haar handschrift is netjes. Optellen kan ze tot 1000, en ze kent het principe van delen. Ze kent de waarde van Eurogeld en kan de afzonderlijke biljetten en munten benoemen. Ze kan zelfstandig boodschappen doen en betalen.

PLAN

Melanie kan met begeleiding werken. Haar werkhouding en sociaal gedrag/collegialiteit zijn in de verschillende stages vooruit gegaan. Ze moet geholpen worden met het vinden van een baantje (actieve bemiddeling) of zou in de sociale werkvoorziening kunnen werken.

Gijs, 18 jaar, M

Speciaal onderwijs (ZML)

Gijs volgt op dit moment speciaal onderwijs voor zeer moeilijk lerenden. Hij heeft een IQ van lager dan 48. Hij heeft arbeidstalenten en Wajong, maar zal waarschijnlijk geen participatieplan krijgen. Op school wordt er wel toegewerkt naar arbeidsparticipatie.

De eerste stage loopt Gijs binnen de school: activiteiten gericht op horeca (soep koken, hygiëne in de keuken, spullen klaar leggen, groenten snijden, aanzetten, laag zetten en uitzetten van het kooktoestel, serviesgoed bij elkaar zoeken, soep eten). Gijs trekt zijn eigen plan. Hij moet van tevoren goed luisteren naar wat er gevraagd wordt. Hij is overgevoelig voor kritiek en heeft weinig geduld. Hij is prettig in de omgang. Bij onenigheid loopt hij vaak weg. In een goede bui presteert hij goed, is hij behulpzaam en geconcentreerd. Over het geheel genomen presteert Gijs erg wisselvallig. Het werken met bladerdeeg doet hij goed en zelfstandig.

De volgende stage, ook binnen school, is in de kantine: klaarmaken, opruimen, balietaken, thee en koffie inschenken. Hij laat zien hoe goed hij als jongste leerling in de kantine en keuken kan werken. Als hij de taken weet, werkt hij zelfstandig maar vraagt wel om bevestiging. Hij vindt het prettig als er op hem gelet wordt. Hij is goed aan te sporen en boze buien hebben zich niet voorgedaan. Samenwerken is geen probleem, Gijs is enthousiast en goed te sturen. Ontwikkelpunten zijn om meer zelfstandig (zonder aansporing) te werken, secuurder te werken en beter schoon te maken. Door toedoen van de omgeving is hij soms druk - hij gaat daar dan in mee en vergeet dan zijn taken goed uit te voeren. Bij tafels dekken vindt hij het moeilijk om alles goed neer te leggen. Hij kan goed tegen 'kritiek', wordt niet boos meer, maar herstelt het verkeerd gelegde bestek. Bij het wokken zet hij het vuur niet uit zichzelf lager en moet er een begeleider bij staan. Gijs is een vrolijke jongeren en prettig om mee te werken.

De derde stage is in het groen, ook binnen school. Gijs is sterk, toont inzicht in wat er moet gebeuren, kan goed zelfstandig werken en werkt goed door. Schoffelen en harken beheerst hij goed. Bij zaaien heeft hij hulp nodig om de zaadjes goed te verdelen. Vegen gaat goed. De enige moeilijkheid heeft Gijs op sociaal gebied. Hij kan opeens hevige ruzie krijgen met een andere leerling, terwijl ze even daarvoor nog goed samenwerken, omdat hij zich gaat ergeren en commentaar gaat leveren. Na een korte time out en een gesprekje gaat hij weer goed door. Het werk past bij hem en hij doet het goed.

Het volgende jaar gaat Gijs twee dagen per week buiten school stage lopen, als assistent van een conciërge op een school, o.a. opruimen van buitenspeelgoed, schoonmaken van de koffiemachine, verzorgen van de was en letten op de bel. Hij is heel sociaal, heeft gevoel voor humor, is attent en beleefd. Hij heeft een positieve werkhouding, maar de begeleider (conciërge) vraagt zich af of Gijs wel altijd plezier heeft in het werk. Soms doet hij dingen zonder interesse. Eenvoudige taken, zoals het opendoen van de deur, doet Gijs uit zichzelf, bij iets ingewikkelder klusjes laat hij het initiatief bij de conciërge. Bij nieuwe taken lijkt hij onzeker en angstig en heeft hij veel begeleiding nodig. Er moet duidelijk verteld worden dat hij een bepaalde opdracht krijgt en dat hij deze moet uitvoeren. Zijn werkhouding is goed. Er valt goed afspraken te maken met Gijs, en hij is een prettige en betrouwbare collega. Hij vindt het prettig om mensen om zich heen te hebben. Hij is zachtvaardig en werkt het liefst op een rustige en stressarme plek. Hij heeft wel veel begeleiding nodig. Zijn kwaliteiten liggen in het omgaan met kinderen. De volgende stage is daarom gezocht in de kinderdagopvang.

Zijn stage van twee dagen per week bij een kinderdagverblijf verloopt naar tevredenheid van zijn collega's. Het is belangrijk dat Gijs duidelijk weet wat er van hem verwacht wordt, dit geeft hem houvast en zekerheid. Hij houdt zich goed aan afspraken. In het contact met kinderen leert Gijs veel. In het begin maakt hij vooral grapjes, waardoor ze niet naar hem luisterden als hij dat wel

moest. Dit zorgde voor onrust. Hij heeft geleerd om zijn stem en gezichtsuitdrukking te gebruiken om serieus genomen te worden. Hierdoor heeft hij meer overwicht gekregen.

Dit schooljaar loop Gijs vier dagen per week stage bij een kinderdagverblijf. Hij doet huishoudelijke taken en activiteiten met de kinderen. De stage verloopt naar tevredenheid van Gijs en van collega's.

De laatste twee jaar reist Gijs na veel oefenen zelfstandig. Hij heeft altijd zijn mobiele telefoon bij zich, zodat hij in onverwachte situaties meteen zijn moeder kan bellen en om hulp kan vragen.

Gijs kan klokkijken in kwartieren en koppelt activiteiten aan kwartieren. Hij kan geld tellen dat hij terug krijgt. Hij weet dat vijf euromunten evenveel zijn als een biljet van 5 euro. Hij kan zelf 5 en 10 euro biljetten, 1 en 2 euromunten en 20 en 50 eurocent munten manipuleren. Hij werkt niet in spellingboekjes, maar leest en doet taaloefeningen.

PLAN

Gijs heeft arbeidstalenten. Zijn werkhouding is sterk verbeterd, evenals zijn sociale omgang met collega's. Hij zou in de sociale werkvoorziening kunnen werken.

Clyde, 21 jaar, M

Speciaal onderwijs ZMOK/ZMLK, inburgeringsbehoefstig

Clyde is een draaideurklant van een jongerenloket. Er zijn al verschillende dingen met hem geprobeerd, maar hij stopt steeds snel weer en komt vaak niet of op andere tijdstippen op afspraken.

Toen hij 1 jaar oud was is hij vanuit Curacao naar Nederland gekomen. Hij heeft speciaal basisonderwijs gevolgd (LOM school) en vier jaar speciaal onderwijs (ZMOK, ZMLK). Tussendoor is hij ook weer terug gegaan naar Curacao, waar hij iets gedaan heeft in de richting techniek en bouw. Op enig moment schijnt hij wel zijn VCA diploma te hebben gehaald.

Sinds 2008 is hij nu weer in Nederland. Hij heeft epilepsie en suikerziekte, blowt veel (hij is vrijwel de hele dag stoned). Clyde ziet er goed uit, presenteert zichzelf niet als zwakbegaafd, spreekt vooral Papiaments maar erg slecht Nederlands. Zijn moeder, zus en broer wonen ook in Nederland. Moeder en zus hebben geprobeerd om met hem naar MEE, psycholoog enzovoort te gaan, maar Clyde wil dat niet en ziet dokters en dergelijke niet zitten. Zijn broer lijkt geen positieve steun te zijn. De stagevergoeding van Clyde is op de rekening van zijn broer (die ook in traject zit) gestort, die het opgemaakt heeft. Dit heeft tot een conflict geleid met zijn broer. Clyde woont nu samen met een vriendin die ook zwakbegaafd is, Wajong heeft en onder bewindvoering staat. Clyde komt zelf niet aanmerking voor Wajong omdat hij voor zijn 17^e niet in Nederland woonde.

Hij is eerder aangemeld voor een AKA-traject (arbeidsmarktkwalificerend assistent; drempelloze instroom op het laagste niveau) bij een ROC omdat hij inburgeringsbehoefstig is. De aanmelding is niet gelukt omdat Clyde uit beeld verdween. Hij is ook aangemeld voor een AOB keuring. Bij Roteb wilde hij wel papierprikken, maar hier is hij heel snel mee gestopt omdat hij vond dat hij te weinig geld kreeg (omdat hij samenwoont). Hij is opnieuw uit beeld verdwenen. Sinds ruim een half jaar is zijn stagevergoeding (uitkering) stop gezet en heeft hij geen inkomen meer gehad. Kort geleden heeft hij zich opnieuw bij het Jongerenloket gemeld. Bij de intake presenteerde hij zich zo goed dat hij naar een reïntegratietraject gestuurd werd. Zijn vaste consulent hoorde dat, heeft dat afgeblazen en hem uitgenodigd voor een gesprek om de situatie te bekijken. Hij komt echter niet opdagen, neemt de telefoon niet op, reageert niet op een voicemail bericht. Er is ook geen telefoonnummer van broer of ander familielid bekend, en hij woont te ver weg om meteen langs te gaan.

PLAN

Outreaching contact leggen (huisbezoek) en informatie inwinnen bij school en andere organisaties waar hij mogelijk bekend is. Belangrijke vraag is in hoeverre hij zelfredzaam is, en in hoeverre zijn afwijzen van ondersteuning al of niet leidt tot zorgwekkende situaties. In dat laatste geval zijn er mogelijk andere ingangen om met hem aan de slag te gaan.

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

Een aan het jongerenloket verbonden SPV-er gaat aan Clyde gekoppeld worden op het moment dat hij zich weer meldt, om outreachend contact te leggen, een band op te bouwen en een beter beeld te krijgen.

Kamil

Speciaal onderwijs, ex-gedetineerde

Kamil komt samen met een begeleider van een toeleidingsproject bij een jongerenloket om een inkomen te regelen. Het gesprek vindt plaats met de consulent. Hij komt net uit detentie, en heeft via de reclassering een dagbesteding (onbetaald) bij Thuis Op Straat. Hij werkt hier met jongeren en vindt het leuk om te doen. Er is Wajong aangevraagd, maar dat duurt lang. Hij zit nu drie maanden zonder uitkering, daarom wil hij voor de tussentijd een beroep doen op de WIJ. De laatste twee maanden van zijn detentie bestonden uit dagdetentie en het volgen van het Basis Penitentiaire Programma. Aan het einde van de middag mocht hij dan naar huis. Hij heeft schulden bij één organisatie, maar daar wordt met ondersteuning van het toeleidingsproject een regeling voor getroffen.

Het liefst zou Kamil iets in de detailhandel gaan doen. Hij heeft in het verleden wel eens schoonmaakwerk gedaan en in een callcenter gewerkt.

Hij geeft aan dat hij trauma's heeft en moeite heeft met agressie, maar wil er niet meer over vertellen. Hij vraagt of dat later mag, als zijn uitkering geregeld is.

Het gesprek liep erg stroef. De vorige keer was hij tijdens het gesprek met deze consulent behoorlijk boos geworden toen hij hoorde dat dat gesprek alleen de afspraak was waarbij hij de papieren mee zou krijgen om de uitkering aan te vragen en dat het nog even zou duren voordat hij geld kreeg. Nu komt de consulent daarop terug, en wil hiervoor excuses van hem voordat ze het gesprek wil voortzetten. Na veel aandringen biedt Kamil min of meer zijn excuses aan. Tijdens het gesprek hangt Kamil verder echter onderuit op zijn stoel, kijkt hij de consulent amper aan, is redelijk onbeleefd en laat zeer duidelijk merken dat hij hier alleen maar is om het geld. Hij wordt aangemeld voor een speciaal traject bij een ROC. Het gesprek heeft echter nauwelijks een beeld opgeleverd van Kamil, is onvoldoende om doelgericht een volgende stap te kunnen zetten. Het risico van uitval bij het gekozen traject is dan ook groot, zeker omdat hij al eerder heeft deelgenomen aan ditzelfde traject en toen ook is uitgevallen.

NIEUW GESPEK

Een tweede gesprek met Kamil vindt outreachend plaats bij hem in de wijk, zonder andere begeleiders erbij. Doel is een beter beeld van hem te krijgen. In het gesprek maakt hij een dubbele indruk; enerzijds probeert hij over te komen als een volwassen, wijze en slimme jongen, anderzijds is hij vaak erg lang aan het woord en hoe langer hij aan het woord is hoe onduidelijker zijn verhaal wordt. Hij is snel afgeleid en verandert snel van onderwerp.

Hij is geboren in Rotterdam, heeft vier broers en een zus die al op zichzelf wonen. De meesten hebben al een eigen gezin. Kamil woont bij zijn vader en moeder, samen met twee zussen.

Hij heeft tot groep 8 op de basisschool gezeten. Hij heeft dit laatste jaar niet kunnen afmaken omdat de school via het Riagg een onderzoek wilde laten instellen naar het gedrag van Kamil. Drie maanden na de doorverwijzing is hij niet meer terug gegaan naar school. Kamil werd aangemeld bij jeugdzorg, en werd uit huis geplaatst. In 2002 moest hij naar een internaat waar hij een half jaar verbleef. Na drie maanden weer thuis geweest te zijn, moest hij weer voor 6 maanden naar een ander internaat. In 2003 ging Kamil naar een school voor cluster 4 onderwijs (gedragsproblemen). Na een paar weken werd hij opgepakt voor vernielingen aan een politie auto en heeft hij een paar maanden vast gezeten in de gevangenis in Vught. Daarna is hij bij Glen Mills terecht gekomen. Daar heeft hij bijna 5 jaar gezeten. Hij spreekt vol woede en met ongenoegen over Glen Mills. Hier heeft hij zijn VMBO basis (administratie en handel) afgerond. Ook heeft hij zijn VCA en hygiëne

certificaten behaald. Eind 2007 is hij vrij gekomen. In 2008 heeft hij geprobeerd administratie en handel op het MBO voort te zetten. In eerste instantie werd daar door het ROC mee ingestemd, maar later werd hij na overleg afgewezen. Toen heeft hij drie maanden zorg en welzijn gevolgd op niveau 2 in een speciaal traject bij een ROC, waarna hij in 2009 opnieuw drie maanden heeft vast gezeten.

Kamil houdt van beschouwen en discussiëren. Hij neemt snel informatie op, en gebruikt af en toe moeilijke woorden. Hij heeft een vlotte babbel en wil graag over dingen nadenken. Daarnaast wil hij graag iets sociaals doen; hij wil graag jongerenwerker worden, omdat beroepskeuzetesten iedere keer in de richting van sociale beroepen wijzen. Praten en discussiëren zijn een kracht van Kamil, en voor hem is belangrijk dat hij dit in werk kan gebruiken. Maken van dingen en lichamelijke inspanning vindt hij best, zolang hij daarover maar met anderen kan praten.

Zijn vrije tijd brengt hij door met verschillende groepjes vrienden, soms volwassen vrienden in een café, op andere momenten op straat met vrienden uit de buurt. Kamil heeft eigenlijk geen echte vrienden en kan ook moeilijk vrienden maken. Enerzijds vanwege zijn (illegale) bezigheden, anderzijds vanwege zijn persoonlijkheid; hij is vaak en lang aan het woord, en maar weinig mensen om hem heen nemen serieus wat hij zegt.

Op dit moment wordt Kamil begeleid door een mentor vanuit een toeleidingsproject. Er loopt een Wajong aanvraag, en in de tussentijd ook een WIJ-aanvraag (zie het eerste gesprek hierboven). Daarnaast begint hij met tegenzin opnieuw aan het speciale opleidingstraject waar hij al eerder heeft gezeten, dit keer in de richting administratie en handel (de richting die hij ook op het VMBO volgde) in plaats van zorg en welzijn (zijn voorkeur).

PLAN

Kamil lijkt het leervermogen te hebben om een MBO-opleiding af te kunnen ronden. Het lijkt er echter sterk op dat er sprake is van gedragsproblematiek. Dit laatste is waarschijnlijk de belangrijkste reden waarom zijn leven tot nu toe is gelopen zoals het gelopen is. De begeleiding vanuit het toeleidingsproject vertrekt tot nu toe vooral bij zijn motivatie voor een sociaal beroep. De vraag is echter of dit realistisch is, vooral wat betreft de levenshouding van Kamil in relatie tot de basishouding die sociale beroepen doorgaans vragen. Zijn kwaliteit wat betreft praten en discussiëren zou tot zijn recht kunnen komen in bijvoorbeeld verkoop op de markt. Dit kan wellicht georganiseerd worden in de vorm van een 'snuffelstage'. In combinatie met het in kaart brengen van zijn gedragsproblematiek in het kader van de Wajong-beoordeling kan hiermee een beter beeld verkregen worden van de reële mogelijkheden van Kamil.

Luuk, 18 jaar, M

Speciaal onderwijs achtergrond, licht verstandelijk beperkt

Luuk wil graag geld verdienen en voor zichzelf kunnen zorgen. Hij vindt computers leuk, daar zou hij graag alles over willen leren. Luuk komt over als een vriendelijke jongen, een beetje jong voor zijn leeftijd.

Hij is aan het solliciteren, maar heeft tot nu toe nog geen geluk. Hij heeft net 7 maanden gewerkt via een Work First project. Daarvoor heeft hij nog even via een ander werkproject gewerkt waar hij klusjes moest doen. Dat vond hij niet zo leuk. Via een organisatie voor mensen met een verstandelijke beperking heeft hij een jaar gewerkt als boekenconverteerder in een bibliotheek. Dit vond hij leuk om te doen ook al was hij vaak ziek. Na een jaar stopte dat traject.

Luuk heeft tot de 4^e klas op een basisschool gezeten. Het ging niet zo goed. Luuk leert langzaam. Hij is toen verder gegaan in het speciaal onderwijs en heeft de basisschool hier afgemaakt. Daarna is hij naar een school gegaan met een mix van gewoon en langzaam lerende kinderen. Hier heeft hij tot de 3^e klas gezeten. Hij was veel ziek, raakte achter en had problemen met sommige leraren. De school wilde volgens hem goed scoren, en dat deed hij niet. Hij werd verwezen naar een project waar hij werd bijgespijkerd om weer naar school te kunnen. Daarna heeft hij een half jaar op een ROC gezeten richting lassen en hout. Hij is hier gestopt omdat het thuis niet goed ging.

Luuk woonde met zijn moeder, die mee is gekomen naar het gesprek, bij zijn opa. Vorig jaar is zijn opa overleden en konden ze niet meer in dat huis blijven wonen. Toen zijn ze naar een andere plaats in de regio verhuisd. Ze wonen hier nu bijna een jaar in een appartement dat een keer in brand heeft gestaan omdat de vorige bewoner zelfmoord wilde plegen. Ze hebben het idee dat het huis daardoor koud is. En ook omdat het op een hoek is. Maar verder zijn ze blij dat ze zo snel een huis hebben kunnen vinden. Ze wonen daar met 2 katten en 3 fretjes.

Moeder is van 6.00 tot 18.00 weg omdat ze werkt bij een banketfabriek. Luuk kookt meestal. Moeder heeft schulden waardoor Luuk niet meer naar school kan en zo snel mogelijk geld wil verdienen. Ze willen graag in dit huis kunnen blijven wonen.

Vroeger hebben moeder en zoon wel veel ruzie gehad. Nu gaat het wel goed. Hij heeft enkele vrienden waar hij wel eens mee afspreekt, zegt hij zelf. Volgens moeder niet.

PLAN

Luuk is verstandelijk licht beperkt en komt uit een zwak sociaal milieu. Fysiek mankeert Luuk niets behalve dat hij vaak ziek is, weinig weerstand heeft; hij eet niet goed en gaat weinig naar buiten. Sociaal lijkt hij wel vaardig. Ongeschoold werk zou mogelijk moeten zijn. Van belang is continuïteit te waarborgen, zorgen dat hij een voldoende CV opbouwt en kijken of hij daadwerkelijk voldoende werknemersvaardigheden heeft.

Luuk wordt aangemeld bij een Work First project, een betaalde baan waarbij hij in het magazijn iets moet doen met schoonmaakartikelen. Hij wil graag snel beginnen.

Angela, 26, V

Geen startkwalificatie, kind van 5 met ADHD

Angela wil graag weer een dagbesteding, het liefst een opleiding voor nagelstyliste of in de zorg. Ze heeft een uitkering, maar omdat haar zoontje sinds kort naar school gaat wil ze zelf ook weer iets buitenshuis gaan doen. Eventueel wil ze ook wel bij Blokker of Albert Hein werken. Via een uitzendbureau werken vindt ze eng omdat dat veel gedoe met haar uitkering oplevert en ze bang is dat ze dan haar vaste lasten niet meer kan betalen. Ze komt samen met haar gezinscoach van het Riagg.

Angela heeft de basisschool (speciaal onderwijs) gevolgd op de Nederlandse Antillen, en daarna LBO richting zorg. Ze is twee jaar gastvrouw geweest in een verzorgingshuis.

Toen ze 18 was is ze naar Nederland gekomen. Ze heeft hier MBO zorg niveau 1 en 2 gedaan, maar geen diploma gehaald. Daarna heeft ze nog een tijdje deelgenomen aan een voortraject bij een ROC. Ze vond dit wel leuk, maar heeft het niet afgemaakt.

Haar zoontje heeft zwaar ADHD en gaat sinds kort naar het speciaal onderwijs. Naschoolse opvang is op dit moment te onrustig voor hem, zodat Angela wat betreft haar uren beperkt is tot de uren waarop haar zoontje naar school gaat.

Sterke kanten: Angela heeft samen met haar gezinscoach nagedacht over wat ze wil gaan doen nu haar zoontje 5 jaar is geworden en naar school gaat. Ze is een tijdje instabiel geweest, maar is nu weer stabiel. Ze is twee jaar gastvrouw in een verzorgingshuis geweest, en is weliswaar niet flexibel in haar werktijden, maar wel betrouwbaar - gezien haar zoontje heeft ze een stabiel levensritme en zal ze 's ochtends op tijd aanwezig zijn.

Ontwikkelpunten en aandachtspunten: Angela heeft zelf ook speciaal onderwijs gevolgd en is een tijdje instabiel geweest. Het is nog niet duidelijk wat dit betekent voor haar perspectieven en mogelijkheden. Haar zoontje vraagt ook veel aandacht en beperkt haar in haar mogelijkheden wat betreft werktijden. De zorg en de onregelmatige uren die daar over het algemeen gebruikelijk zijn, lijkt daarom voorlopig minder geschikt.

PLAN

1. Hulp bij het vinden van een (tijdelijk?) uitzendbaantje, met inachtneming van haar beperkingen wat betreft werktijden. Om deze stap te zetten heeft ze de garantie nodig dat dit niet tot gedoe met haar uitkering zal leiden en tot onzekerheid over het kunnen betalen van haar vaste lasten. Daarom begeleiding bij het snel en correct opgeven van eventuele verdiensten en extra aandacht voor snelle en correcte verwerking van uitkeringsmutaties.
2. Nader uitzoeken of, en zo ja op welke manier, haar periode van instabiliteit en haar achtergrond van speciaal basisonderwijs gevolgen hebben voor haar perspectieven en mogelijkheden. Hiertoe een nader gesprek voeren met Angela en haar gezinscoach.
3. Met het oog op haar langere termijn perspectieven, afhankelijk van de uitkomsten van de voorgaande acties, een opleiding of werktraject in de richting van bijvoorbeeld nagelstyliste of detailhandel. Daarvoor zal ze waarschijnlijk ondersteund moeten worden in het vinden van een werkgever.

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

Het gesprek met de consulent verloopt stroef. Angela presenteert zich onverschillig en boos. De gezinscoach presenteert zich ook boos en gefrustreerd. Ze vinden het allemaal lang duren. Ze geven aan dat ze al sinds drie maanden proberen om een dagbesteding of traject te vinden. De toon van het gesprek is vrij negatief. Angela hangt onderuit gezakt, kijkt boos en kijkt de consulent vrijwel niet aan. De consulent wil Angela in eerste instantie opnieuw aanmelden voor het voortraject bij het ROC. De gezinscoach wil dit niet omdat dit al een keer gedaan is. Angela wil graag een opleiding

nagelstyliste doen, maar dat kan volgens de consulent alleen als de opleiding korter dan een jaar is en er een baangarantie aan verbonden is. Ze moet dan dus eerst een werkgever vinden.

Als de consulent even weg is vertelt ze dat ze ook best een uitzendbaantje wil doen, als haar uitkering en vaste lasten maar geen gevaar lopen. Wanneer de consulent terug komt, legt deze aan Angela voor dat ze aangemeld wordt bij een reïntegratiebedrijf. Angela geeft aan dat ze mee zal werken, maar het gaat niet van harte. Ze is daar al een keer eerder geweest en heeft toen een grote hal gezien met allemaal mensen die productiewerk doen. De consulent zegt dat er daar meer mogelijkheden zijn, maar Angela is niet overtuigd. De gezinscoach wil graag dat ze een ander traject gaat doen, maar daar kunnen om financiële redenen geen klanten meer op aangemeld worden.

Abdul, 18 jaar, M

Startkwalificatie, medische problemen

Abdul heeft een ongeluk gehad waarbij zijn linkerarm verbrijzeld is (hij was ook linkshandig) en zijn rug flink beschadigd is. Hij weet nog niet goed wat hij nu wil en kan gaan doen. Er loopt een Wajong aanvraag, die hij zelf al heeft gedaan op advies van MEE. Aangezien het lang duurt voor hij hier een inkomen van krijgt, wordt voor de tussentijd WIJ aangevraagd.

Abdul heeft VMBO detailhandel gedaan, en daarna MBO niveau 3. Hij vond dit wel leuk, maar moest na het eerste jaar stoppen omdat hij veel naar het ziekenhuis moest en geen stage kon lopen. Zijn werkervaring bestaat uit een krantenwijk. Hij heeft voor ongeveer 1000 euro aan boetes open staan bij de politie, onder andere voor een opgevoerde brommer waarmee hij zijn krantenwijk deed.

Ongeveer zes maanden (een paar maanden voor zijn 18e verjaardag) geleden is hij van het balkon gevallen toen hij een buurvrouw wilde helpen. Zijn verbrijzelde arm is weer hersteld en hij is uitgerevalideerd; hij kan inmiddels zijn hand wel weer gebruiken, maar kan zijn elleboog niet meer krommen. Dit is permanent. Hij heeft ook helemaal opnieuw moeten leren lopen. Lopen en staan is nog steeds pijnlijk.

Abdul deed voor het ongeluk veel aan sport. Dat kan hij nu niet meer. Hij doet overdag niet veel, al staat hij wel vroeg op. Hij is blij dat hij nog leeft, maar weet niet wat hij nu wil en kan.

Hij woont bij zijn ouders, heeft een oudere broer en zus en een jongere broer en zus. Hij heeft wat sociale contacten met een buurjongen en wat mensen van zijn oude school.

Sterke kanten: Abdul komt netjes en sociaal over tijdens het gesprek. Hij kan redelijk goed leren en heeft een ondersteunend sociaal netwerk. Hij komt alleen naar het gesprek, en kan zichzelf redelijk redden.

Ontwikkelpunten en aandachtspunten: Abdul moet wennen aan zijn nieuwe situatie, en ontdekken wat hij kan en wil. Op korte termijn heeft hij een dagbesteding en nieuwe zingeving nodig.

PLAN

1. Een interestetest en/of beroepskeuzetest en een competentietest (AOB) om Abdul te helpen een nieuwe richting te vinden die past bij zijn nieuwe situatie en mogelijkheden. Hij kan redelijk goed leren en kan zich waarschijnlijk in een andere richting verder ontwikkelen. Afhankelijk van de uitkomst daarvan en van een mogelijke instroomdatum in een opleiding:

2. Op korte termijn een (tijdelijke) dagbesteding vinden, bijvoorbeeld in de vorm van vrijwilligerswerk.

3. WIJ aanvragen

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

De consulent gaat nadenken over een interestetest of oriëntatietraject via een ROC (gericht op een nieuwe opleiding), ofwel een competentietest (AOB) gericht op werk. Abdul krijgt aanvraagformulieren mee voor de WIJ.

Adem, 19 jaar, M

Geen startkwalificatie, problemen thuis

Adem werkte tot zeven maanden geleden als schoonmaker in de bouw. Sindsdien heeft hij bij zijn ouders gewoond. Hij heeft nu ruzie met zijn ouders gekregen over geld, en slaapt sinds twee dagen bij een vriend. Hij wil nu graag zo snel mogelijk een baan, zodat hij zijn financiële problemen kan oplossen en de situatie thuis kan verbeteren. Uiteindelijk wil hij graag met jongeren werken en wil daarvoor ook wel weer naar school.

Op korte termijn heeft zijn financiële situatie prioriteit. Hij heeft al zeven maanden geen werk en geen inkomen meer, heeft een paar duizend euro schuld bij twee telefoonmaatschappijen, heeft een paar kleine boetes open staan omdat hij geen ID bij zich had, en heeft een schuld bij de ziektekostenverzekering. Zijn ouders hebben hem onderhouden, maar het eigen bedrijf van zijn vader is failliet gegaan, waardoor het gezin schulden heeft en de spanningen thuis oplopen. Hij heeft slecht gegeten en draagt de winterjas van zijn vriend. Als Adem kan aantonen dat hij zijn best doet om weer aan werk te komen, kan hij waarschijnlijk wel weer terug naar zijn ouders. In de tussentijd kan hij nog wel een tijdje bij zijn vriend blijven. Hij heeft zowel een Nederlandse als Turkse identiteit.

Adem was op de basisschool een drukke leerling. Hierna is hij een VMBO-kader beroepsopleiding gaan doen richting administratie. Hij heeft van school moeten wisselen omdat zijn eerste school failliet ging, en is in het derde jaar blijven zitten. Hij heeft wel zijn diploma behaald. Hij geeft aan dat hij moeite had (en heeft) om zich lang te concentreren.

Na zijn VMBO is hij begonnen met een MBO-2 opleiding administratie bij een ROC, maar kreeg (verbaal) ruzie met een mentor en is met de opleiding gestopt. Via het RMC is hij na een jaar opnieuw begonnen met een opleiding op nivo 1: helpende zorg. Eigenlijk vond hij administratie niet zo leuk. Hij koos de opleiding omdat hij zag dat ze daar het vroegste uit waren.

In de zomervakantie heeft hij bij twee organisaties vrijwilligerswerk gedaan; met jongeren werken en activiteiten organiseren. Hij vond dit erg leuk om te doen.

De werkervaring van Adem bestaat verder uit korte uitzendbaantjes. Zijn laatste baantje was schoonmaker in de bouw. Hij heeft nog wel verschillende keren gesolliciteerd, o.a. bij TNT, maar dit is niets geworden. Hij kan niet goed aangeven waar dit aan ligt.

Sterke kanten: Adem ziet er goed verzorgd uit, is vriendelijk in het contact en is gedisciplineerd. Hij is gemotiveerd om te werken, heeft geen beperkingen of gezondheidsproblemen en is niet in aanraking geweest met justitie. Hij drinkt niet, en blowt ongeveer twee keer per week. Hij heeft 7 jaar aan thaiboksen gedaan (alleen trainen) en loopt nu nog af en toe hard. Hij heeft talent voor tekenen.

Ontwikkelpunten en aandachtspunten: Adem lijkt er door de ontwikkeling in de thuissituatie nu van doordrongen dat hij werk moet maken van zijn toekomst en verantwoordelijkheid moet nemen voor zijn eigen levensonderhoud. Hij lijkt nog niet goed te weten hoe dat moet en op welke manier hij dat zou willen doen, en lijkt ook nog de zelfreflectie en lerende houding te missen om dit zelfstandig te leren; zijn schoolkeuze voor de richting administratie was niet goed, hij kan ook niet aangeven waarom hij denkt dat sollicitaties op niets uitlopen, en hij lijkt ook geen duidelijk idee te hebben hoe hij 'iets met jongeren' zou kunnen gaan doen of hoe hij dit uit zou kunnen vinden. Een vraag is verder of zijn moeilijkheden om zich langer op iets te concentreren en zijn jarenlange training wellicht met elkaar te maken hebben; sporten en moe worden zouden voor hem een manier kunnen zijn om rustig te kunnen functioneren en zich te concentreren.

PLAN

1. Snel een tijdelijk baantje zoeken waarmee hij zoveel mogelijk geld kan verdienen (steigerbouw verdient bijvoorbeeld relatief goed en is fysiek erg zwaar). Dit baantje zal hij waarschijnlijk net als andere baantjes in het verleden niet lang volhouden.
2. De tussentijd (terwijl hij werkt) benutten voor een verdere diagnose. De belangrijkste vraag is in welke richting hij een duurzaam toekomstperspectief ziet. Jongerenwerk, tekenen en sport zijn richtingen om te verkennen. Hiertoe kunnen naast Adem zelf, ook anderen benaderd worden: zijn omgeving (ouders, vriend), de organisaties waarvoor hij vrijwilligerswerk gedaan heeft, de mentor met wie hij ruzie had, zijn RMC trajectbegeleider, en eventueel trainer op de sportschool.
3. Aan de hand van de verdere diagnose en het denkproces bij Adem zelf een gericht plan maken richting een duurzame toekomst.

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

Adem wordt verwezen naar het voor hem dichtst bij zijnde Werkplein, waar stap 1 waarschijnlijk gezet wordt, maar geen vervolgstappen. Risico: draaideur-klant.

Ahmed, 21 jaar, M

Geen startkwalificatie; geen werk, opleiding en inkomen

Ahmed heeft op dit moment geen inkomen. Hij is sinds bijna een jaar gestopt met zijn opleiding, na drie maanden in detentie te hebben gezeten, en heeft sindsdien wat kortdurende baantjes gehad. Hij wil graag aan het werk, maakt niet zoveel uit wat en in wat voor omgeving. Hij zoekt echter niet actief hulp en heeft ook geen duidelijk beeld van wat hij wil, maar zou graag een eigen bestaan opbouwen met zekerheid en een baan voor langere tijd. Hij is een praktisch ingestelde doener die het volgens hemzelf van zijn spieren moet hebben. Het contact met Ahmed voor dit gesprek is gelegd op straat, via het jongerenwerk.

Ahmed is geboren in Marokko en op zijn 15^e naar Nederland gekomen. Na aankomst heeft hij eerst in Zeist in een schakelklas gezeten, en na verhuizing nog een jaar in Rotterdam. Daarna heeft hij minder dan een jaar een lasopleiding op niveau 2 gevolgd bij een ROC. Na zijn detentie was hij volgens eigen zeggen niet meer welkom. Ahmed heeft sindsdien voor korte duur hier en daar een baantje gehad. Hij heeft een paar weken kabelwerk gedaan. Het langste heeft hij vorig jaar gewerkt bij een restaurant. Hij is daar weg gegaan omdat de werkgever van hem eiste dat hij zijn haar zou scheren. Daarna heeft hij nog een paar dagen in de bouw gewerkt. Hij heeft geen contact gezocht met het Jongerenloket of een Werkplein. Hij komt wel regelmatig bij sociaal-culturele activiteiten van het jongerenwerk. Verder is hij in zijn wijk regelmatig betrokken bij deal praktijken. Daarin is hij niet zo succesvol. Elke keer als hij geld heeft, geeft hij dat uit aan een auto en daarmee aan opstapelende boetes.

In Marokko is hij door zijn moeder en ooms opgevoed. Na de gezinshereniging woont hij nog steeds thuis met zijn vader, moeder, een oudere broer en drie jongere broers. Een oudere zus is inmiddels uit huis. Zijn dagritme is niet regelmatig. Ahmed trekt veel op met jongens bij hem in de wijk. Hij lijkt zich vaak te willen bewijzen tussen andere stoere jongens. Dat levert hem niet altijd goede ervaringen op. Tegenover bekenden is Ahmed meestal een sociale jongen, op mensen die hij niet kent kan hij vaak afstandelijk en onredelijk overkomen.

PLAN

Ahmed zoekt zelf geen contact met organisaties die hem zouden kunnen helpen. Hij is wel bekend bij het jongerenwerk. Gezien zijn betrokkenheid bij deal-praktijken, en de maatschappelijke schade die daarmee mede veroorzaakt, en gezien zijn wens een eigen leven op te bouwen, ligt een outreachende benadering voor de hand, in een voor hem vertrouwde omgeving, gericht op het vinden van een reguliere dagbesteding en inkomen. Een eerste stap hiertoe kan vanuit het jongerenwerk gezet worden. Hij lijkt de sociale vaardigheden te hebben om in een werksituatie te kunnen functioneren, maar daarvoor lijkt het essentieel te zijn dat hij zich vertrouwd en geaccepteerd voelt. Als dat niet zo is kan hij afstandelijk en onredelijk doen. Ook lijkt hij feeling met techniek (lassen) te hebben, en de vaardigheden en het leervermogen hiervoor. Hij lijkt begeleiding nodig te hebben bij het voor zichzelf duidelijk krijgen wat hij met zijn leven wil, het contact leggen met potentiële werkgevers, en het functioneren op een werkplek - met name wat betreft houding en voor zichzelf leren creëren en onderhouden van vertrouwde sociale relaties.

- outreachend gesprekken gericht op helder krijgen van zijn wensen en mogelijkheden
- actieve bemiddeling naar werk (samen naar werkgevers toe gaan)
- begeleiding op de werkplek (jobcoaching/life coaching), deels gericht op vaardigheden, maar vooral op zijn houding en leren aangaan en onderhouden van sociale relaties.

Jamal, 22 jaar, M

Startkwalificatie, medische problemen

Jamal wil weer iets gaan doen en wil graag weer een inkomen. Hij leeft nu van het geld dat hij van zijn familie krijgt/leent en heeft schulden. Jamal heeft een auto-ongeluk gehad waarbij hij zijn nek brak. Hij kreeg pinnen in zijn nek en moest revalideren. Tot die tijd was hij zeer actief. Na zijn VMBO is hij MBO bank en verzekering gaan doen. Daarmee is hij gestopt, en is hij MBO sociaal cultureel werk gaan doen. Dit heeft hij drie jaar gedaan, tot zijn auto ongeluk. Hij heeft naast school gewerkt als vakkenvuller, krantenbezorger, in een callcenter en in de bediening van een restaurant. Vanaf 2007 had hij zijn eigen belhuis. Dit deed hij naast zijn studie (en zijn vriendin). Dat was hard werken.

Na zijn ongeluk heeft hij zijn belhuis moeten sluiten en verliet zijn vriendin hem. Nadat hij 'alles' (zijn baan, studie en zijn vriendin) had verloren 'werd hij gek' en heeft hij gehandeld in drugs. Dit deed hij in oost-Groningen bij de grens met Duitsland. Het verdiende goed geld. Hij heeft hiervoor eind 2009 echter drie maanden in detentie gezeten. De manier waarop hij er over praat klinkt alsof het nog steeds verleidelijk voor hem is om er weer mee te beginnen.

Jamal zegt dat hij geen rust heeft om weer naar school te gaan. Hij wil wel iets gaan doen, maar wel iets leuks. Zijn liefste wens is om te trouwen, een huis en een kind te hebben en om een eigen bedrijf te beginnen. Zijn huidige dagbesteding is dat hij ongeveer om 12.00 of 13.00 uur opstaat. Dan gaat hij naar een buurtcafé met vrienden en soms met zijn ouders. Hij gaat naar de film of kijkt voetbal in het buurthuis.

Jamal vindt dat hij goede ouders heeft. Hij heeft 3 oudere broers, waarvan 1 voor een bank werkt, 1 voor TNT en 1 broer werkt niet omdat hij schizofrenie heeft. Hij heeft 1 oudere zus die getrouwd is. Zij wonen niet meer thuis. Jamal heeft ook nog 2 jongere broertjes die nog op school zitten en wel thuis wonen. Hij heeft met iedereen goed contact en wil voor hen wel zijn best doen weer het rechte pad op te gaan.

Sterke kanten: Jamal is sociaal vaardig, kan zichzelf verkopen, en heeft verschillende competenties en kwaliteiten. Hij is ondernemend, kan organiseren, aanpakken, is slim, en kan dingen zelf uitzoeken (bijvoorbeeld voor welk werk een VOG - verklaring omtrent gedrag - nodig is). Hij heeft een positief sociaal netwerk in de vorm van zijn familie.

Ontwikkelpunten en aandachtspunten: Jamal heeft ook een negatief sociaal netwerk in de vorm van contacten in de drugs-wereld. De verleiding om die kant op te gaan, lijkt aanwezig te blijven. Hij kan vanwege zijn ongeluk waarschijnlijk geen fysiek zwaar werk meer doen.

PLAN

Door verdere gesprekken op korte termijn een nader beeld vormen van de mogelijkheden om te werken. Jamal is in staat om over zijn situatie en mogelijkheden na te denken, en heeft waarschijnlijk vaardigheden en kwaliteiten genoeg om snel aan de slag te kunnen. Hij heeft gezien zijn financiële situatie waarschijnlijk snel een echt perspectief nodig om niet terug te vallen. De centrale vraag is wat een baan of ondernemerschap (wit, legaal) hem moet brengen om buiten het drugscircuit te blijven, wat hij verstaat onder 'iets leuks', en wat er mogelijk is met zijn medische conditie (hij heeft nog steeds last van de gevolgen van zijn ongeluk) en met zijn detentie verleden. Een beroepskeuzetest (waarin ook zelfstandig ondernemerschap een optie is) kan hierbij helpen.

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

Jamal krijgt formulieren mee die hij moet invullen om in aanmerking te komen voor een inkomen. Hij gaat nadenken over wat hij zou willen gaan doen en gaat uitzoeken wat hij wel en niet kan doen voor werk gezien zijn detentieverleden. Waar heb je wel en niet een bewijs van goed gedrag voor nodig en wat mag je dan wel en niet doen? De consulent gaat nadenken over mogelijke opties voor een traject. Deze worden tijdens het volgend gesprek besproken.

Kunta, 24 jaar, M

Geen startkwalificatie, vluchteling (generaal pardon)

Kunta is sinds drie weken werkloos. Hij heeft eerder een WWB/uitkering gehad en heeft een werkervaringstraject van 6 maanden gedaan. Daarna heeft hij twee weken via een uitzendbureau gewerkt als bandwacht aan de lopende band (bij AVR), en daarna vijf weken bij de raffinaderij van BP. Hij werkte lange dagen (van 7-17 uur, soms tot 19 uur) met de hogedrukreiniger of op de heftruck. Hij heeft een heftruckdiploma. Kunta heeft zijn CV op vacaturebanken op internet gezet. Omdat hij pas sinds 2008 mocht werken is zijn CV nog niet indrukwekkend. Ook is hij bij een banenmarkt geweest en heeft daar contact gehad over een beveiligingsopleiding. Hij zou worden terug gebeld, maar dat is nog niet gebeurd. Hij zou wel een opleiding willen volgen als dat nodig is om werk te vinden. Het liefst zou Kunta aan het werk gaan als beveiligiger, zijn tweede keuze is koerier/bezorger, en derde keuze is klusser. Hij is blij dat hij eindelijk aan het werk mag en wil liefst zo snel mogelijk aan de slag om geld te verdienen om zijn moeder te kunnen zien.

Zijn lagere school heeft Kunta in Sierra Leone gevolgd. Hij heeft hier 6 of 7 jaar op school gezeten. Toen hij 16 was kwam hij naar Nederland. In het asielzoekerscentrum heeft hij een opleiding tot lasser gevolgd. Hij heeft geen diploma gehaald, want 1 maand voor het examen was hij uitgeprocedeerd en kreeg hij generaal pardon.

Sterke kanten: Kunta kan goed klussen, repareert zijn eigen auto, kan deuren hangen en stellen, behangen, lampen vervangen enzovoort. Hij komt vriendelijk en gemotiveerd over.

Ontwikkelpunten en aandachtspunten: Kunta stottert behoorlijk. Hij vertelt dat dit is gekomen toen hij op 6 à 7 jarige leeftijd in Sierra Leone zag hoe zijn jongere broertje vermoord werd. Hij heeft hiervoor drie verschillende logopedisten gehad maar hij had er het geduld niet voor en gelooft niet dat hij er af kan komen. Hij heeft ook lang last van nachtmerries gehad, maar geeft aan dat het nu goed met hem gaat. Hij wil liever niet over zijn traumatische ervaringen praten. Hij mist zijn familie en vooral zijn moeder die nog in Sierra Leone woont wel heel erg. Hij wil heel graag geld verdienen zodat hij haar voor een vakantie naar Nederland kan halen. Hij heeft zijn moeder voor het laatst gezien toen hij vier was (20 jaar geleden).

PLAN

1. Werk zoeken waarin vlotte communicatie geen essentieel onderdeel is (vanwege zijn stotteren) en waarin hij zich kan ontwikkelen. Zelf zoeken van werk gaat waarschijnlijk minder snel (o.a. vanwege zijn stotteren) dan wanneer hij hierbij ondersteuning krijgt van bijvoorbeeld een intercedent of arbeidsbemiddelaar. Gezien zijn motivatie kan gedacht worden aan een BBL-traject (combinatie van werk en opleiding). Beveiliging lijkt alleen reëel in de vorm van bijvoorbeeld nachtbeveiliging van industrieterreinen e.d., niet bij evenementen waarbij publiekscommunicatie of snelle communicatie met collega's een essentieel onderdeel van het werk is. Als koerier/bezorger of klusser is Kunta waarschijnlijk breder inzetbaar.
2. Nazorg gericht op het duurzaam maken van zijn arbeidsparticipatie. Zijn achtergrond geeft aanleiding te veronderstellen dat deze hem de komende jaren af en toe op kan spelen (bijvoorbeeld nachtmerries en slapeloosheid), en ten koste zou kunnen gaan van zijn werk en/of opleiding. De intensiviteit van deze nazorg kan op dit moment zeer beperkt zijn (bijvoorbeeld af en toe telefonisch contact).

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

Er wordt een WIJ-inkomen aangevraagd en in de tussentijd wordt onderzocht welk van de drie richtingen die Kunta aangeeft het meest haalbaar is.

Mehmet, 17 jaar, M

Geen startkwalificatie; geen werk, opleiding en inkomen

Mehmet is na het afronden van zijn VMBO-basis twee jaar geleden niet meer naar school geweest. Hij heeft sindsdien geen pogingen gedaan om aan een opleiding of een baan te komen. Hij woont bij zijn vader en moeder, samen met een broer en twee zussen. Nu is hij werk aan het zoeken en heeft net een gesprek gehad over werk in de steigerbouw. Hij zegt dat hij één dezer dagen wordt gebeld om te gaan werken. Zodra hij binnenkort 18 wordt wil hij zijn rijbewijs halen en een opleiding tot rij-instructeur volgen. Daarna wil hij het bedrijf van zijn vader, een auto-rij school, overnemen. Hij is overtuigd van zijn keuze en weet bijna zeker dat het hem lukt.

Mehmet heeft tot en met groep 7 op een islamitische basisschool gezeten. Groep 8 heeft hij op een christelijke basisschool gezeten. Daarna is hij VMBO-basis gaan doen op een islamitische scholengemeenschap. Dit heeft hij in vier jaar afgerond, ondanks dat hij sinds het eind van de basisschool nogal op zijn tenen heeft moeten lopen.

Mehmet is geboren in Nederland en heeft een Turkse vader en moeder. Zijn vader was altijd betrokken bij hoe met hem ging op school. Zijn moeder speelde hierin geen rol. Zijn vader denkt dat Mehmet in de toekomst spijt zal krijgen dat hij nu niet verder leert. Hij vindt dat hij een voorbeeld moet nemen aan zijn zus en broer die het goed doen op school. Nieuwe dingen leert Mehmet door te doen. Verder maakt Mehmet niet veel uit hoe groot de groep is, en zegt hij dat hij zowel zelfstandig als in een groep kan functioneren. Hij heeft echter niet veel met school, en wil graag bezig zijn. Hij heeft al een tijd in zijn hoofd dat hij het bedrijf van zijn vader wil gaan overnemen. Als hij over een paar maanden 18 wordt wil hij zijn rijbewijs halen en een opleiding tot rij-instructeur volgen, waarmee hij zeker aan het werk denkt te komen. Verder heeft hij geen beeld van wat hij anders zou willen en kunnen. Hij is ervan overtuigd dat het goed komt met hem door het bedrijf van zijn vader over te nemen. Dit is ook de belangrijkste reden dat zijn ouders niet sterker op hem in praten om door te leren. Zijn vader bevestigt dat, al zou hij graag zien dat Mehmet een beroepsopleiding zou gaan volgen.

Mehmet heeft geen vaste dagindeling. Hij is vaak met zijn vrienden te vinden die net als hij genoeg vrije tijd hebben om in een winkelcentrum in de buurt de dag door te brengen. Hij komt over als een rustige jongen die zich op de achtergrond houdt binnen zijn vriendengroep en niet snel contact maakt.

PLAN

Mehmet zet al zijn kaarten op het overnemen van het bedrijf van zijn vader. Daarbij gaat hij ervan uit dat een rijbewijs en een opleiding tot rij-instructeur voldoende zijn. Bij het hebben van een eigen bedrijf komt echter meer kijken. Het is de vraag of Mehmet zich dat voldoende realiseert, of hij ook in staat is om op termijn het bedrijf van zijn vader over te nemen en of zijn vader ook in staat is om Mehmet te leren wat er nog meer komt kijken bij een eigen bedrijf.

- gesprek met de vader van Mehmet, om na te gaan in hoeverre hij denkt dat het reëel is dat zijn zoon het bedrijf over kan nemen, en of hij denkt dat hij in staat is om Mehmet te leren wat er nog meer komt kijken bij een eigen bedrijf.
- afhankelijk hiervan begeleiding richting zelfstandig ondernemerschap, of in overleg met Mehmet en zijn vader een beroepsoriëntatie via een ROC (bijvoorbeeld AKA of wijkschool).

Nuray, 19 jaar, V

Geen startkwalificatie, ex-gedetineerde

Nuray is net twee weken uit detentie en heeft op dit moment geen werk of opleiding en geen inkomen. Ze woont op dit moment bij haar moeder en heeft geen dagbesteding, behalve dat ze af en toe naar een vriendin gaat. Ze heeft al wel gesolliciteerd, maar nog niets gevonden. Ze heeft 900 euro schuld bij haar verzekering en haar moeder leeft ook van een bijstandsuitkering. In het verleden heeft Nuray een paar kleine losse baantjes gehad. Ze wordt op dit moment ook begeleid door de reclassering, en zit in een traject met behandeling van de forensische afdeling van de GGZ.

Ze heeft Havo gevolgd, maar is twee weken voor het eindexamen gestopt. Nuray zou graag weer naar school willen, en met kinderen (niet de hele kleintjes) of jongeren willen werken. Ze denkt aan een opleiding SPH. Ze heeft in haar leven veel meegemaakt en goed gezien hoe het niet moet, en is zeer gemotiveerd om anderen te helpen.

Sterke kanten: Nuray is redelijk intelligent (Havo niveau), ziet er verzorgd uit, is vriendelijk in het gesprek, vindt het leuk om mensen te helpen, en geeft aan dat ze vroeger heel druk was maar nu wel rustiger is geworden.

Ontwikkelpunten en aandachtspunten: al van jongs af aan is er één en ander mis gelopen in haar leven. Haar eerste vier levensjaren is ze opgevangen door haar opa en oma omdat haar moeder in detentie zat. Opa en oma mishandelden haar. Ze heeft nu geen contact meer met ze. Toen haar moeder uit detentie kwam verhuisden ze naar Rotterdam. Op haar 14e werd ze onder toezicht gesteld (OTS) omdat haar broer haar mishandelde vanwege haar vriend (eerwraak). De relatie met deze vriend heeft uiteindelijk ongeveer vijf jaar geduurd, maar is een week geleden door haar afgebroken omdat hij veel drinkt en haar ook mishandelde. De OTS leidde ertoe dat ze na 8 maanden naar een kindertehuis ging. Hier is ze met ruzie weggegaan en heeft er zelf voor gekozen weer bij haar moeder te gaan wonen. Haar moeder sloot haar meteen op, en volgens Nuray deed Jeugdzorg niets omdat ze zelf terug naar huis had gewild. Ze liep van huis weg en kwam weer in OTS. Deze keer kreeg ze wel behandeling. Er werd aangegeven dat ze geen emotie liet zien en ze moeite had om grenzen aan te geven. Ze heeft verschillende trainingen gevolgd: sociale vaardigheden, agressie, assertiviteit, oriëntatie op school en werk. In mei 2008 kwam ze daar uit en ging weer terug naar huis. Ze kreeg geen hulp en scholen waren al vol. Ze liep weer van huis weg, en werd opgepakt vanwege een geweldsincident met een meisje. Na drie maanden kreeg ze verlof en is niet terug gegaan. Uiteindelijk heeft ze zes maanden vastgezeten. Voor haar 16^e is ze ook al een keer in aanraking geweest met justitie omdat ze geld had gestolen van de winkel waar ze werkte. Ze kreeg hiervoor 4 weken voorwaardelijk.

De GZ psycholoog heeft een antisociale persoonlijkheidsstoornis vastgesteld met narcistische trekken. Het geweten is zwak en agressie is gemakkelijk uit te lokken. Zijn advies is om de opleiding af te maken om haar een zo normaal mogelijk bestaan te kunnen geven.

PLAN

1. WIJ aanvragen.
2. Havo afmaken: mogelijkheden hiervoor nagaan.
3. Sociaal netwerk/steunsysteem versterken: nagaan welke mensen uit haar sociale netwerk een positieve steun (kunnen) zijn, en haar ondersteunen in het versterken van deze relaties. Aanvullend professionele begeleiding in de vorm van life coaching en 'trouble shooting'. Intensiviteit is afhankelijk van wat er in haar sociale netwerk gemobiliseerd kan worden.
4. Toestemming vragen om uitgebreidere informatie in te winnen over Nuray bij andere (reclassering) en eerdere (OTS) begeleiders, met name over haar functioneren en persoonlijkheid.
5. Beroepsoriëntatie. Gezien het verleden van Nuray en hoe dat doorspeelt in hoe ze nu is, lijkt het zoekprofiel niet te gaan in de richting van SPH en werken met kinderen en jongeren, maar eerder in

de richting van werk waarin samenwerken en werken met mensen geen essentieel onderdeel is, en waarin ze qua niveau wel voldoende uitgedaagd wordt. Via stages meer duidelijkheid over verkrijgen.

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

Er wordt WIJ inkomen aangevraagd en een dagbestedingstraject geregeld zodat Nuray zo snel mogelijk iets te doen heeft, en haar laten nadenken over mogelijke scholingstrajecten.

Raymond, 24 jaar, M

Startkwalificatie, thuiswonend en op dit moment geen werk en inkomen

Raymond heeft een half jaar via een Work First project gewerkt, met een busje samen met anderen de openbare ruimte schoonhouden. Het project is nu afgelopen en hij moet WW aanvragen, maar heeft dat nog steeds niet gedaan, hoewel het hem al een paar keer verteld is. Hij leeft nu van zijn spaargeld en van zijn ouders. Hij wil graag aan het werk. Hij zoekt werk in de electrotechniek of in een winkel. Nu Raymond zijn zus uit huis is zou hij dat ook wel willen. Hij vindt dat hij wat zelfstandiger moet worden. Hij zegt dat hij wel een beetje verwend wordt door zijn ouders. Hij hoeft niet zo veel te doen.

Raymond heeft na de basisschool VMBO elektro gedaan en MTS elektro-automatisering. In 2008 heeft hij zijn diploma gehaald. Hij heeft ook een krantenwijk gehad.

Raymond doet op dit moment niet zo veel. Hij is op zoek naar werk in de electrotechniek of in een winkel. Hij solliciteert via internet en ook had hij iets gevonden via een oom. Hij wordt steeds afgewezen. Als hij een reden hoort is dat meestal dat hij niet de goede diploma's heeft. Hij geeft zelf aan dat electrotechniek net iets anders is als elektro-automatisering. Hij heeft niet het juiste diploma daarvoor. Hij geeft aan dat hij wel denkt het niveau aan te kunnen, maar dat hij niet de kans krijgt om dat te bewijzen. Raymond geeft aan dat zijn belangrijkste vaardigheid is dat hij wel goed met zijn hoofd kan werken. Hij komt serieus over. Hij geeft zelf aan dat hij iemand nodig heeft die hem zetjes in de rug geeft, maar er ook weer niet te veel bovenop zit.

Raymond kan zichzelf niet zo goed verkopen. Hij klapt dicht tijdens een sollicitatiegesprek omdat hij dan zo nerveus is. Hij zegt zelf dat hij een te afwachtende houding heeft. Zo komt hij ook op anderen over. Zijn fysieke gezondheid laat ook te wensen over; hij heeft een slechte conditie, is snel moe en heeft een lage weerstand. Hij eet niet goed, zegt hij, en heeft weinig trek.

Via zijn nichtje was hij met Kickboxen begonnen. Dit om zijn fysieke gezondheid en zijn assertiviteit (Raymond kent dit woord niet) en zelfvertrouwen te vergroten. Hij zit ook bij een soort jongerenpraatgroep/therapie via een organisatie voor psychiatrische hulpverlening. Hij heeft daar twee jaar gezeten en gaat het nu afronden. Daar heeft hij ook afgesproken dat hij zou gaan kickboxen. Doordat het van de winter zo koud was en hij steeds buiten aan het werk moest bij het Work First project, had hij 's avonds geen zin meer om naar kickboxen te gaan en is hij gestopt. Hij vond het wel leuk en wil wel weer gaan.

Raymond is vroeger veel gepest op school. Hier is hij erg onzeker door geworden. Hij komt over als een schuchtere jongen. Hij zegt meteen dat hij niet zo'n prater is, maar gedurende het gesprek komt hij best een beetje los, en blijkt hij ook best te kunnen aangeven wat hij nodig heeft.

Raymond zegt dat hij vooral door de therapie en het Kickboxen al erg veranderd is. Vroeger liep hij met capuchon op voorover gebogen naar de straat. Nu loopt hij rechtop en durft hij zich meer te laten zien. Raymond ziet er wat bleek uit en ruikt niet helemaal fris.

Zijn sociale netwerk bestaat uit zijn ouders, zus, nicht, begeleiders en deelnemers aan de therapiegroep.

PLAN

- Actieve bemiddeling naar stage of werk in electrotechniek. Raymond kan zichzelf niet zo goed verkopen en wordt bij sollicitaties steeds afgewezen. Hij kan meer dan hij in een sollicitatiegesprek laat zien.
- Weer starten met kickboxen
- Begeleiding gericht op empowerment; zelfvertrouwen, presentatie en fysieke gezondheid.
- Activeren van zijn sociale netwerk (m.n. ouders) om hem meer zetjes in zijn rug te geven

Sandya, 21 jaar, V

Startkwalificatie, medische problemen

Sandya is gestopt met haar opleiding pedagogische wetenschappen (WO) vanwege oververmoeidheid en haar studiefinanciering is stop gezet. Ze wil graag iets gaan doen in de richting van haar studie en zich alvast voorbereiden op het vervolg van haar studie, die ze volgend jaar weer op wil pakken. Ze wil graag

Sandya heeft in 2008 een auto ongeluk gehad waardoor ze klachten kreeg in haar nek en rug, en kreeg last van verminderde concentratie en oververmoeidheid. De HBO-opleiding verpleegkunde die ze na haar VWO was gaan doen, werd te zwaar, vooral fysiek. Ze is toen begonnen met pedagogische wetenschappen, omdat dat een fysiek minder belastende beroepsrichting is die ze wel leuk vindt. Als vakantiewerk heeft ze receptie en administratief werk gedaan.

Na het ongeluk heeft ze een jaar lang fysiotherapie en revalidatie gehad. De internist kan nu niets meer vinden. Na de revalidatie had ze eigenlijk fitnessoefeningen moeten blijven doen, maar dit heeft ze niet gedaan omdat ze al haar energie voor de studie nodig had. Overdag rust ze, en is ze nu bezig om zaken te regelen (o.a. studiefinanciering). Het trainen (fitness) beviel haar goed, daar wil ze nu weer mee gaan starten. Daarnaast zou ze twee dagen per week vrijwilligerswerk willen gaan doen in de richting van haar studie.

Sterk: Sandya heeft een hoog niveau, ziet er goed verzorgd uit, en heeft een goed contact met haar moeder bij wie ze woont. Met haar vader heeft ze geen contact, haar zus woont bij oma. Ze heeft een duidelijk beeld van de richting die ze op wil en is daarvoor gemotiveerd.

Ontwikkelpunten en aandachtspunten: sinds het auto-ongeluk wil ze meer dan ze aankan. Verpleegkunde was een fysiek te zware belasting, een universitaire studie pedagogische wetenschappen een te zware belasting wat betreft concentratie en energie. Ze houdt vast aan de richting die ze gekozen heeft, en wil door een time out voldoende herstellen om daarna weer door te gaan. De (open) vraag is of dit realistisch is, en of ambitie en mogelijkheden voldoende op elkaar zijn afgestemd.

PLAN

1. inkomensondersteuning (WIJ) en nadere diagnose met als centrale vraag waar ze energie van krijgt, en hoe dat uitgebouwd kan worden (bijvoorbeeld de opdracht een week lang bij te houden van welke dingen en op welke momenten ze energie krijgt, en een vervolggesprek een week later).
2. advies en prognose vragen bij haar revalidatie-arts. Eventueel AOB-keuring.
3. zoeken van betaald werk binnen haar mogelijkheden, bijvoorbeeld in na-schoolse opvang (weinig uren, fysiek niet belastend). Een belangrijke reden om vrijwilligerswerk te willen doen is voor haar het gedoe dat betaald werk op kan leveren met uitkeringsmutaties en de inkomensonzekerheid die dat oplevert. Een geruststelling in de vorm van extra aandacht voor correcte en snelle uitkeringsbehandeling kan eventuele angst voor betaald werken wegnemen. Daarnaast beschouwt ze vrijwilligerswerk waarschijnlijk als manier om het tijdelijk rustig aan te doen, om daarna haar studie weer op te pakken. Betaald werk dat op dit moment binnen haar mogelijkheden en ambities past, kan echter ook een optie zijn.

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

Er wordt een WIJ inkomen aangevraagd en een AOB keuring om vast te stellen wat Sandya qua werk wel en niet kan. Aan de hand daarvan wordt het verdere traject bepaald. Ze gaat zelf alvast vrijwilligerswerk zoeken dat ze leuk zou vinden om te doen.

Sattar, 21 jaar, M

Startkwalificatie, slechtiend

Sattar is al enige tijd klant bij een jongerenloket. Op dit moment zit hij niet in een traject. Er is Wajong aangevraagd, omdat hij al voor zijn 17^e visueel beperkt was. Hij zou graag een eigen kamer of huis hebben waar hij rust heeft en goed kan slapen. Een schuld van 4500 euro is inmiddels met schuldhulpverlening afbetaald.

Sattar heeft VMBO gevolgd, en daarna MBO detailhandel. Hiervoor heeft hij een diploma gehaald. Daarna heeft hij een jaar MBO helpende welzijn gedaan, maar geen diploma gehaald. Via uitzendbureaus heeft hij korte baantjes gedaan.

Sattar is slechtiend sinds zijn 6^e jaar. De artsen weten niet wat het is. Sinds een jaar of vier is het stabiel en gaan zijn ogen niet verder achteruit. Hij kan wel lezen, maar alleen als hij het boek vlak voor zijn gezicht houdt. Hij herkent mensen vooral aan hun stem. Sattar heeft helemaal geen hulpmiddelen of aanpassingen en hier is ook nog nooit naar gekeken. Hij is wel alleen naar de afspraak gekomen.

In het gesprek is hij rustig en timide, en geeft een slap handje. In het verleden is hij veel met politie en justitie in aanraking geweest en is hij betrokken geweest bij agressie-incidenten. Hij heeft contact gehad met het Riagg en met MEE, en heeft hier o.a. een agressie-training gehad, maar nu heeft hij geen contact meer met ze. Sattar zegt dat er ooit bij hem schizofrenie is gediagnosticeerd, maar hij is hier niet voor in behandeling en gebruikt ook geen medicatie. Hij heeft een slechte jeugd gehad doordat zijn vader drugsverslaafd is. Dit zorgde voor veel spanningen en stress thuis. Zijn ouders zijn gescheiden en zijn vader woonde in de Pauluskerk (daklozenopvang). Op het moment komt zijn vader overdag vaak weer thuis. Hij heeft dan vaak ruzie met hem. Sattar had eerder ook wel veel meningsverschillen en spanningen met zijn moeder, maar dat gaat nu wel goed. Hij vindt het thuis wel goed om te slapen, maar overdag is hij er liever niet. Hij heeft nog een broertje van 10. Hij dacht er eerst over om bij zijn ex-vriending te gaan wonen, maar wil nu liever een eigen plek.

Vorig jaar heeft Sattar 9 maanden in detentie gezeten in Frankrijk en België. Het zou om afpersing gaan. Uiteindelijk kwamen ze er achter dat ze niet Sattar moesten hebben maar iemand anders met dezelfde naam. Dit verhaal is diverse keren uitgevraagd, maar blijft onduidelijk.

De vader en zijn broertje hebben vorig jaar een auto-ongeluk gehad in Spanje (op weg naar Marokko). Ze hebben beide in coma gelegen. Sattar is in Spanje bij ze op bezoek geweest.

Sterke kanten: Sattar is ondanks zijn visuele beperking en lastige en weinig ondersteunende thuissituatie behoorlijk zelfredzaam. Hij kan ook redelijk goed leren, heeft een diploma MBO detailhandel gehaald en heeft ook al wel eens via uitzendbureaus gewerkt.

Ontwikkelpunten en aandachtspunten: er zijn verschillende dingen nog niet goed uitgezocht. Sattar heeft helemaal geen hulpmiddelen of aanpassingen. Hiermee zouden zijn mogelijkheden misschien vergroot kunnen worden. Ook is er een groot verschil tussen de rustige, timide en visueel beperkte Sattar zoals hij in het gesprek zit, en het beeld van agressiviteit, mogelijke psychiatrische problematiek en wellicht criminaliteit dat naar voren komt uit zijn verleden. Het lijkt onwaarschijnlijk dat hij met zijn huidige visuele vermogens in staat zou zijn om iemand te raken als hij dat zou willen.

PLAN

1. nagaan of zijn mogelijkheden door hulpmiddelen of aanpassingen vergroot kunnen worden. Toestemming vragen om bij huisarts informatie te vragen over zijn mogelijkheden, beperkingen en eventuele prognose, om hem zo goed mogelijk te kunnen helpen.

2. nagaan hoe de verschillende beelden die van Sattar naar voren komen met elkaar te rijmen zijn. In overleg met Sattar contact opnemen met anderen die Sattar kennen: moeder, ex-vriendin, politie (niet om meer te weten te komen over eventuele delicten, maar om meer te weten te komen over zijn mogelijkheden en mogelijke psychiatrische problematiek). Indien hij niet wil dat er contact met anderen opgenomen wordt, nader medisch en arbeidskundig onderzoek voorstellen.
3. resultaten die naar voren komen uit verdere navraag en onderzoek bespreken met sociaal-psychiatrisch verpleegkundige
4. beroepsoriëntatie: met hem bespreken wat hij binnen zijn mogelijkheden zou kunnen en willen doen, en proberen een stageplek/proefplaatsing te realiseren.
5. Begeleiding organiseren (job coaching, life coaching).

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

Sattar wordt verwezen naar een reïntegratiebedrijf dat gespecialiseerd is in (o.a.) mensen met visuele beperkingen. Hij krijgt daar een uitgebreide intake en krijgt daar een jobcoach.

Ghanim, 18 jaar, M

Geen startkwalificatie; geen werk, opleiding en inkomen

Ghanim heeft op dit moment geen inkomen, hij is gestopt met school. Hij zou graag weer aan de slag gaan, liefst werken. Hij geeft aan goed te kunnen leren en hij zou graag beveiligder willen worden. Zijn motivatie daarvoor is dat hij mensen wil “aanpakken”. Het lijkt hem een stoer beroep en hij geeft aan een vechter te zijn.

Ghanim is geboren in Bagdad, Irak, en op zijn 8^e naar Nederland gekomen. Hij heeft hier basisonderwijs gevolgd, met een aanvullend taalprogramma. Halverwege de basisschool is hij naar een school voor speciaal basisonderwijs gegaan. Het laatste jaar heeft hij bij weer een andere basisschool voor speciaal onderwijs gevolgd, met kleine groepen. Daarna is hij naar het VMBO gegaan. Hij heeft tweemaal 6 maanden in een time-out voorziening gezeten, en daarna veel verzuimd. Een tijdje geleden is hij gestopt. Het niveau matcht niet met wat hij kan en wil; hij vindt de opdrachten die hij krijgt te gemakkelijk, en geeft aan dat het maar om twee dagen per week school ging en hij een onregelmatig rooster had.

Toen hij in Nederland kwam heeft hij 2 maanden bij zijn stiefmoeder gewoond. Een paar jaar geleden is hij verhuisd. Ghanim geeft aan dat zijn moeder op dit moment ziek is en dat hij daarom nog steeds thuis blijft. Zijn twee broertjes en zus zijn met zijn vader naar Engeland verhuisd. Thuis woont nog een broer waar hij het niet goed mee kan vinden.

Ghanim geeft aan dat hij moeite heeft met het verwerken van zijn trauma's. In Irak heeft hij twee ooms opgehangen zien worden. In Nederland is drie jaar geleden een broer voor de deur van zijn ouders huis dood geschoten. Dit heeft een grote impact op hem gehad. Voordat hij naar een speciale basisschool ging, heeft hij volgens eigen zeggen al aangegeven dat hij hulp nodig had. Later, toen zijn broer overleed, is hij veel tekeer gegaan tegen zijn familie en vrienden. Twee jaar geleden lijkt er iets veranderd te zijn bij Ghanim, en is hij begonnen met kickbox-training.

Ghanim is niet goed te spreken over zijn vrienden en familie. Hij vindt dat het goed dat hij daar geen contact meer mee heeft. Zijn vrienden hebben voor een hoop ellende in zijn leven gezorgd. De laatste paar maanden heeft hij een vriendin, maar het is net uit gegaan, vanwege de roddels van mensen die hem niet mogen. Ze heeft veel voor hem heeft betekend. Ghanim mist het vertrouwen en steun van mensen om wie hij om geeft. Hij graag een gewoon leven hebben. Hij maakt een onzekere indruk, stottert en kijkt tijdens het gesprek vaak weg.

Ghanim geeft aan dat hij vooral een doener is; hij is graag lichamelijk bezig. Hij geeft aan goed te kunnen leren, maar zijn concentratie en begrip lijken beperkt te zijn. Hij is niet goed in staat om een gestructureerd verhaal over zichzelf te vertellen.

PLAN

1. Intensieve outreachende zorg en begeleiding, gericht op het uitbouwen van een ondersteunend sociaal netwerk en verwerken van zijn traumatische ervaringen. Nagaan of er zorg/ondersteuning voor zijn moeder nodig is. Afhankelijk van de situatie thuis, eventueel zelfstandige huisvesting met intensieve begeleiding regelen. De impact van zijn traumatische ervaringen op zijn sociale en maatschappelijke functioneren lijkt tot nu toe onderschat te zijn, en/of hij heeft mogelijk zelf niet open gestaan voor hulp. De laatste jaren lijkt dit in ieder geval niet aan de orde te zijn.
2. Nader assessment van Ghanim's mogelijkheden en beroepsrichting die hij op wil. Hij heeft tot nu toe nog geen stabiele leeromgeving gehad waarin een goed beeld van zijn mogelijkheden en zijn manier van leren gevormd kan worden. Er lijkt een discrepantie te zijn tussen zijn schoolprestaties tot nu toe en wat hij zelf denkt dat hij in huis heeft, maar ook tussen zijn eigen inschatting en het concentratie- en begripsvermogen wat hij in het gesprek laat zien.
3. Afhankelijk van het assessment een leerwerktraject met intensieve begeleiding, dat is afgestemd op zijn mogelijkheden. Een dagbesteding is een essentieel onderdeel van het opbouwen van het normale leven waarnaar hij verlangt.

WAT ER FEITELIJK GEBEURT

Ghanim heeft een afspraak gemaakt met leerplicht en bij een jongerenloket. Hij wil graag de rest van dit schooljaar werken en na de zomer terug naar school.

Maarten, 19 jaar, M

Geen startkwalificatie, dagbesteding via zorg, ex-gedetineerde

Maarten neemt op dit moment deel aan dagbesteding via een organisatie voor jeugdhulpverlening, waar ze over allerlei dingen praten. Hij wil graag werken, het liefst fysiek werk en buiten. Maarten heeft speciaal basisonderwijs gevolgd. Dit was omdat hij druk en agressief was (ADHD), maar hij wilde geen medicatie (daar was zijn vader ook op tegen). Hij heeft deze school als een hele goede school ervaren. Na de basisschool is hij naar het VMBO gegaan, theoretische leerweg, richting economie. Hij heeft een diploma behaald, en geeft aan dat dit veel te gemakkelijk was en dat hij steeds stoned in de klas zat. Hierna is hij MBO-4 richting horeca gaan doen. Hier is hij na een jaar mee gestopt omdat hij niet meer de horeca in wilde en geen zin meer had in school. Hij wilde iets met zijn handen doen, niet meer met het hoofd.

Hij is als productiemedewerker gaan werken bij een uiensoortbedrijf in Brabant. Het was zwart werk en hij had toen onderdak samen met een groep Polen en Roemenen. Dit heeft hij een jaar gedaan. Verder heeft hij als vuilnisman gewerkt, als productiemedewerker, orderpicker en heeft hij bomen gesaneerd.

Maarten komt uit Oud-Beijerland. Zijn echte moeder is overleden toen hij nog klein was. Hij heeft geen broers en zussen. Hij kan wel redelijk goed overweg met zijn vader. Met zijn stiefmoeder kan hij niet goed opschieten. Zij wilde hem een keer slaan en toen duwde Maarten haar weg. De politie is toen gebeld en toen mocht hij niet meer thuis komen. Maarten heeft toen 4 maanden op straat geleefd. Hij had een bijbaantje zodat hij in een hotel kon slapen. Daardoor heeft hij geen schulden opgebouwd.

Sinds 2 maanden woont hij in een leefgroep van een organisatie voor jeugdhulpverlening. Daar kan hij 9 maanden tot 1,5 jaar blijven. De bedoeling is dat ze hem daar helpen zodat hij daarna zelfstandig kan wonen. Hij leert met geld omgaan, huishouden enzovoort. Hier is hij via de reclassering terecht gekomen, net als bij Work First. Hij heeft nog een goed contact met de man van de reclassering, al is het officieel eigenlijk afgelopen.

Maarten vertelt dat hij veel geblowd heeft om rustig te worden en om het verdriet over zijn moeder en stiefmoeder niet te veel te voelen. Later ging hij naast het blowen ook cocaïne gebruiken. Na een tijd is hij daar zelf weer mee gestopt. Hij vond het vervelend worden dat hij door de cocaïne 's nachts elke keer wakker was.

Er kwam vroeger wel eens iemand langs van de drugshulpverlening. Zij wilden hem helpen vanwege het blowen. Maarten vond het maar niks. Hij had het gevoel dat ze zich met hem bemoeiden en 'vadertje' over hem speelden. Hij zegt dat hij op school niet echt liet blijken dat hij verdriet had.

Maarten ziet er onverzorgd uit. Hij heeft gele vingers en zwarte randen onder zijn nagels, vieze haren met muts en smoezelige skate-kleding. Hij ruikt ook niet fris. Zijn zelfverzorging moet verbeterd worden als hij gaat werken. Sociaal lijkt hij wel vaardig. Maarten moet nog wat beter leren plannen; hij komt een half uur te laat op de afspraak, wat vaker voorkomt.

Zijn sociale netwerk bestaat op dit moment uit zijn vader, een reclasseringsambtenaar, en mensen die hij heeft leren kennen via het jeugdhulpverleningsproject.

PLAN

Maarten gaat een test doen voor een werkervaringsproject waar hij binnenkort gaat starten, in de haven. Hij gaat dan vier dagen per week werken en één dag naar school. De test is om te kijken of hij de school aan kan. In de tussentijd, totdat het havenproject van start gaat, gaat hij productiewerk doen via een Work First project.

Leerdoelen zijn zelfverzorging, presentatie en plannen. Wat betreft begeleiding wil hij niet teveel 'bemoederd' of 'bevaderd' worden, maar vooral inzicht krijgen. Een aandachtspunt is ook uitbreiding van zijn sociale netwerk. Hij wil graag gaan voetballen zodra hij geld heeft om de contributie te betalen. Begeleiding vindt plaats via de jeugdhulpverlening en via het werkervaringsproject.

Gerard, 23 jaar, M

Geen startkwalificatie, Wajong (gedragsstoornis, ex-gedetineerde)

Gerard heeft de laatste maand geen dagbesteding, behalve dan dat hij aan zijn huis gewerkt heeft. Hij zou graag wat willen doen, mensen helpen om een beetje goed te maken wat hij allemaal misdaan heeft. Hij denkt dat hij niet betaald kan werken; hij kan de druk niet aan en heeft dan te snel ruzie met mensen. Als zijn huis op orde is zou hij graag als vrijwilliger een voetbalteam (kinderen) willen trainen.

Gerard heeft drie jaar VMBO theoretische leerweg gevolgd, op drie verschillende lokaties. Daarna heeft hij bij een ROC een opleiding horeca-assistent gevolgd. Vervolgens heeft hij drie jaar in de horeca gewerkt in verschillende baantjes. Via een Work First project heeft hij een training gevolgd en licht inpakwerk gedaan. Hij heeft zijn veiligheidscertificaat en heftruck certificaat gehaald.

Gerard heeft een Wajong uitkering; er is een gedragsstoornis vastgesteld. Hij legt het uit als 'ik schiet te snel uit mijn slof'.

Hij heeft een moeder met wie hij goed contact heeft. Ze is ziek, heeft kanker en Gerard probeert regelmatig dingen voor haar te doen om haar te helpen. Zijn vader noemt hij niet. Hij heeft geen broers en zussen. Gerard heeft een vriendin die licht verstandelijk gehandicapt is. Ze zat vroeger in de prostitutie. Gerard zegt dat hij haar daar uit gehaald heeft. Sinds kort heeft hij een huis. Zijn vriendin komt bij hem inwonen zodat zij zich ook kan registreren (ze heeft nu geen huis). Gerard heeft een klein hondje.

Op dit moment heeft Gerard geen vaste dagbesteding. De laatste maand heeft hij aan zijn huis gewerkt. Het is soms lastig geweest omdat hij geen auto heeft en dan afhankelijk is van anderen. Verder speelt hij op de X-box, doet wat boodschappen voor zijn moeder en 'zorgt voor zijn vriendin'. Gerard bluft elke dag.

Hij heeft 6 jaar op straat geleefd en heeft 4 keer in de gevangenis gezeten wegens het bezit van vuurwapens. Verder zijn er geweldsincidenten geweest; hij heeft bijvoorbeeld onder invloed van alcohol en drugs zijn vriendin in de hondenbench opgesloten toen hij er achter kwam dat ze weer in de prostitutie was gegaan, heeft hij overvallen gepleegd en gestolen. Hij zegt dat hij veranderd is en dat de burens dat ook zien en hem spullen geven voor zijn huis. Hij spreekt nog regelmatig met vrienden af in de stad. Niet zo vaak meer, want daar heeft hij geen geld voor.

Gerard praat snel, vertelt gemakkelijk, kan zichzelf presenteren, is overtuigend en komt verstandig over. Uit een psychologische keuring van Work First is gekomen dat hij 12 uur belastbaar is. Hij scoort goed op tempo, presentatie, motivatie en leervermogen. Op zelfstandigheid, communicatie en nauwkeurigheid scoort hij voldoende. Op omgaan met gezag scoort hij redelijk. Hij scoort onvoldoende op betrouwbaarheid, samenwerken, sociale vaardigheden en stressbestendigheid. Hij komt licht ontvlambaar over, maar is wel vriendelijk en ziet er verzorgd uit.

Gerard wordt door verschillende organisaties en mensen begeleid. Hij valt onder de doelgroep PGA (Persoonlijk Gerichte Aanpak) en heeft daardoor een vaste begeleider van de politie. Hij is ook bekend bij een organisatie voor mensen met psychische problematiek, die hem o.a. helpt met zijn schulden (hij heeft nog veel boetes uit de tijd dat hij dakloos was en een WWB-schuld), en een organisatie voor mensen met verstandelijke beperkingen (waarschijnlijk via zijn vriendin). Hij heeft inmiddels een Wajong uitkering, maar heeft daarvoor ook een klantmanager WWB gehad die hem een uitkering heeft verstrekt, naar later bleek onrechtmatig en die hij nu terug moet betalen (2600 euro). De klantmanager is een periode ziek geweest en Gerard heeft toen vijf verschillende vervangers gehad. Van zijn klantmanager mocht hij ook naar een sportschool. De gemeente betaalde dat. Toen de WWB niet rechtmatig bleek, werd de betaling van zijn abonnement gestopt, waardoor hij nu daar ook een schuld heeft. Hij heeft een advocaat die hem probeert te helpen met zijn WWB-problemen, maar deze lukt het ook niet.

Gerard geeft aan dat hij het belangrijk vindt dat mensen professioneel zijn en dat ze doen wat ze

zeggen en wat afgesproken is. Begeleiding moet een duidelijk doel hebben en Gerard moet worden aangesproken op zijn mogelijkheden.

PLAN

Gerard heeft waarschijnlijk de vaardigheden om te kunnen functioneren in een werksituatie. Grootste obstakel is dat hij gemakkelijk uit zijn slof schiet. Er zal moeten worden uitgezocht in welke omstandigheden dit wel en niet gebeurt, en of hij alleen licht ontvlambaar is als er druk van bovenaf komt, of dat dat bijvoorbeeld ook gebeurt als kinderen niet doen wat hij zegt. Het zou kunnen helpen als hij wat energie kwijt kan in fysiek bezig zijn. Daarnaast is het de vraag of Gerard uit het criminele circuit blijft en of hij niet gaat blowen en drinken als hij (vrijwilligers)werk doet, c.q. wat hij hiervoor nodig heeft. Zeker in (vrijwillig) werken met kinderen is dit een hard punt.

- proberen te organiseren van een snuffelstage bij een voetbalvereniging (met begeleiding); duidelijk proberen te krijgen in wat voor soort omstandigheden Gerard wel en niet uit zijn slof schiet, en wat hij nodig heeft om rustig te kunnen blijven.
- afstemming van de verschillende vormen van begeleiding (casus-overleg) wat betreft het gezamenlijke doel, en gericht op het proefondervindelijk komen tot een 'handleiding' voor Gerard ten behoeve van toekomstige potentiële werkgevers.

Bijlage 2: Geraadpleegde professionals

Jeroen Huiskamp, Praktijkschool Noord Rotterdam

Wim Groeneweg, LMC-PRO Rotterdam

Renette van der Jagt, Spijkenisse

Saskia van Herk, Schiedam

Paul Meeuwsen, VSO De Hoge Brug, Rotterdam

Sylvie Barbier, Educatief Centrum Horizon, Rotterdam

PRO stagecoördinatoren overleg, Koers VO (regio)

Flip Erisman, Koers VO (regio)

Ton Spek, RMPI, Barendrecht

Karin Senders en Jitta van Eijnatten, Flexus Jeugdplein, Kernpunt (Rotterdam, regio)

Jolanda Saarloos en Els Rodi-Planting, Werkcoach Arbeidsdeskundigen Wajong, UWV

Wil Verlaan, Wajong kenniscentrum Crossover

Alice Vlaanderen, Jongerenloket Rotterdam

Tjeerd Hulsman, kenniscentrum arbeidsdeskundigen